



HACI BEKTAŞ VELÎ



FEVÂİD



Hazırlayan
Baki Yaşa ALTINOK

Ön Söz

Hacı Bektaş Veli'ye ait olduğu kabul edilen eserlerden Mâkâlat, Şerh-i Besmele, Mâkâlat-ı Gaybiyye ve Kelimâtı Ayniyye ve Fâtîha Tefsiri yayımlanmış olmakla birlikte, Fevaid adlı eser kısmen yayımlanmış olmakla birlikte, bu eserin tam metin neşri yapılmamıştı. Hacı Bektaş Veli Külliyyatı çerçevesinde ele alınan Fevaid, ilk defa tam metin olarak ele alınmaktadır. Fevâid, Makalat-ı Gaybiyye ve Kelimâtı Ayniyye gibi Farsça olarak yazılmış öğüt nitelikli bir eserdir.

Baha Said Bey¹ ve Fuad Köprülü, Fevâid'in varlığından bizi ilk haberdar eden bilim adamlarıdır. Fuad Köprülü, "Bektaşiliğin Menşeleri" adlı çalışmasında, Fevâid'in Hacı Bektaş Veli'ye ait olduğu konusunda kuşku olmadığını ve Farsça olan eserin iki nüshasını gördüğünü bildirir.² Esat Coşan ise kitabın İstanbul Üniversitesi Kitaplığı, Türkçe Yazmalar Bölümü 55'de kayıtlı bir nüshasını gördüğünü bildirir.³ Abdülbaki Gölpınarlı, Fevâid'in daha geniş bir nüshasını gördüğünü ifade eder; fakat kaynağını açıklamaz. Gölpınarlı, eserin içindeki birçok konunun Mesnevi'de, Sultan Veled'in eserlerinde, Molla Cami'nin Nefahat'ında da bulunduğunu eleştirel bir üslupla anlatır.⁴

Fevâid'deki sözlerin başka eserlerde de geçmesi, bu eserin başkalarından alındığını ispat etmez. Bu tür eserler nakil yoluyla oluşur. Mevlânâ, Sultan Veled ve Molla Cami de eserlerindeki konuları genelde başkalarından naklederek anlatırlar. Fevâid'in yazarı da bu yolu takip etmiştir.

Ethem Rûhi Fırlalı, Kitabü'l-Fevâid'in Ahmed Yesevî'nin "Divân-ı Hikmet" eserinin örnek alınarak yazıldığını belirtir. Fırlalı, eserin üçüncü bir şahsın ağzından anlatılmış olmakla birlikte, anlatılanların Hacı Bektaş Veli'nin kendi kaleminden çıktığını, eserin isminin bizzat onun tarafından verildiğini belirtir.⁵

Fevâid'in bazı bölümleri, 1936 yılında İstanbul Üniversite Kütüphanesi memurlarından Abdülbaki adında birisi tarafından, ilk defa Farsça'dan Türkçe'ye Arap alfabesiyle çevrilmiştir. Çevirinin yazısı oldukça bozuktur. Bu çeviri, 1959'da

1. Baha Said Bey, *Türk Yurdu*, sayı: 30, s. 128.

2. Fuad Köprülü, *Anadolu'da İslâmiyet*, Darulfünun Ed. Fak. Mec. (D.E.F. Mec.) sayı 4, 5, 6, İst. 1922, s. 23.

3. Prof. Dr. Esat Coşan, *Makâlât*, Seha Neşriyat, tarihsiz, s. xxxix.

4. Abdülbaki Gölpınarlı, *Türk Ansiklopedisi*, "Bektaş" maddesi.

5. Prof. Dr. Ethem Rûhi Fırlalı, *Türkiye'de Alevilik-Bektaşilik*, Selçuk Yay. Ankara 1996, s. 159.

ilk kez İ. Ö. tarafından Latin harflerine aktarılır.⁶ Daha sonra bu nüsha Mehmet Yaman⁷ ve Baki Öz⁸ tarafından Latin alfabesine aktarılarak yeniden yayımlanır.

Adil Ali Atalay Vaktidolu'nun 2007'de yayımladığı *Fevâid* ise Shahram Bahadori Gharacheh tarafından Türkçeye çevrilmiştir.⁹ Bu çeviri de oldukça karışık ve bozuk bir çeviridir.

Hacı Bektaş Veli Külliyyatı çerçevesinde yayıma hazırladığımız *Fevâid* nüshası, İstanbul Kitaplığı Osman Ergin yazmalar bölümü 948-02'de kayıtlıdır. Bu nüsha Said Ünal (1895-1968) tarafından Farsça'dan Türkçeye aktarılmış; fakat varak numaraları verilmemişti. Bu çalışmada eser Farsça uzmanları tarafından tekrar okunarak kontrol edilmiş ve varak numaraları verilmiştir.

Hız. Ali'den naklen Ahmed Yesevî'nin "Fakr-name"sindeki "Dört Kapı Kırk Makam" *Fevâid*'de de geçmektedir.¹⁰ Hacı Bektaş Veli'nin Makâlât'ındaki¹¹ "Dört Kapı Kırk Makam" ile benzeşmesi de *Fevâid*'in Hacı Bektaş'ın eseri olduğuna bir delil olsa gerekir.

Faydalı bilgiler, anlamına gelen *Fevâid* bütünüyle Hacı Bektaş Veli'ye ait sözlerden oluşmamaktadır. Eserde, Hacı Bektaş Veli'den çok sonra yaşamış insanların bile sözleri yer almaktadır. Bu açıdan bakıldığında eser O'na ait değilmiş gibi görünmekle birlikte Makâlât'taki bazı bilgilerin aynen yer alması ve üslup açısından Hacı Bektaş Veli'nin diğer eserleri ile ortak yanlarının çok olması eserin O'na ait olduğunu kesinleştirmektedir.

Bütün önemli kişilere ait eserler, daha sonraki dönemlerde çoğaltma işini yapanların müdahalesine maruz kalmıştır. *Fevâid*'in de buna benzer bir akıbete uğradığı muhakkaktır. Söz gelimi, Yunus Emre'nin "Divan"ına bile dışarıdan eklemeler yapılmıştır. Buradan hareketle matbaanın olmadığı dönemlerde bizzat yazarının kaleminden çıkmış bir eseri bulmak nadirattandır.

Hacı Bektaş Veli'nin kaleminden çıkmamış olsa bile, içerik bakımından ona ait olduğu ve onun düşüncelerinin sonucu ortaya çıktığı anlaşılan eserlerden biri olan *Fevâid*'in Farsça'dan yaptığımız bu çevirisinin önemli bir işlevi yerine getireceğine inanmaktayız.

6. İ. Ö. *Kitâbu'l-Fevâid*, Dizerkonca Matbaası, İstanbul 1959.

7. Mehmet Yaman, *Fevâid*, Ayyıldız Yay. Ankara, Tarihsiz.

8b Baki Öz, *Fevâid*, Can Yay. İstanbul 1996.

9. Vaktidolu, *Fevâid*, Can Yay. 2007 İstanbul.

10. Kemal Eraslan, *Yesevî'nin Fakr-namesi*, "İ.Ü.T.D. ve Ed. Fak. Der." c. xxii, İst. 1997, ss. 49-52; Prof. Abdurrahman Güzel, *Ahmed Yesevî'nin Fakr-nâmesi Üzerine Bir İnceleme*, Öncü Kitap, 2 baskı, Ankara 2008, s. 206.

11. Esat Coşan, *Makâlât*, Seha Neşriyat, tarihsiz, s. 19-30.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ قفل طلسمات کنوز عظیم
 الحمد لله على نعمائه والصلوة على محمد وآله أما بعد صاحب الاطوار
 القلبیه معدن الانوار الغیبیه سائر الملكوت و عارف الجبروت
 و قدوة ارباب المقامات مظهر تجلیات الذات والصفات
 العارف المکاشف باسرار العلی اعنی حاجی بکناش الولی
 قدس الله بصره عزیز از بهر سالکان دین و طالبان عین الیقین
 از حالات مقامات علیه و تجلیات ذوقیه غیبیه از دریای حقیقت
 خود جوهر چند از بهر عاشقان و عارفان نثار کرده ایشان
 ازان معارف یقینی و جد و حالات حاصل میکردند اما جمیع آن
 مقید نمی شدند از غایت ذوق و شوق دین تحقیق مدتها در
 طلب آن فواید غریبه و عجیبه مقید می بودیم بعضی را در کتب
 معتبره و بعضی را از پیران و از اخوان ^{حیالین} می دیدیم و می شنیدیم
 روزی از دوستان یکی از روی استفاده التماس کرد که
 آیا این معانی لطیفه را که از بزرگان دین شنیده و دیده بودیم
 نمی شود که یکجا جمع می کردید که سبب ذکر جمیل آن حضرت می شد
 این بنده حقیق بز بالتماس آن بار عزیز بند وین آن اسرار
 دینی و معارف حق الیقینی حسب المقدور سعی موفور کردم
 و آن مجموعه آفاده کرده را فواید نام نهادم و المعین و المتعین
 و غایب النکاء و التکلمان رباعی در عالم تقریبی نشانی اولی

SADELEŞTİRİLMİŞ METİN

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

Gizli Büyük Hazinelerin Tılsımlarının Anahtarı

Nimetler veren Allah'a hamdolsun. Salat, Hz. Muhammed'in ve ailesinin üzerine olsun Bundan sonra konumuza geçelim:

Sahip olduğu kâlbindeki hâl ve tavır sahibi, gayb nurlarının ocağı, melekût âlemini seyredip dolaşan, ceberût âleminin¹ arifi ve makam sahiplerinin önderi, Allah'ın zâtına ve sıfatlarına ait görünüşlerin kendisinde ortaya çıktığı, ariflerin bilgini, yüce sırları vasıtasıyla bilinmezlerin örtüsünü kaldıran arif, yani Hacı Bektaş Veli, Allah aziz sırrını kutlu kılsın, din yolunun yolcuları ve talipleri tarafından doğru anlaşılıp bilinmesi için, yüksek makamların hâllerinden ve tadılıp yaşanarak bilinen gayba ait görünüşlerden, kendi ilim deryasının hakikatinden âşıklara ve ariflere birkaç inci saçmıştır. Onlar onun sağlam bilgisinden, marifetinden heyecan duyar kendilerinden geçerlerdi. Lakin bu inancın neşe, sevinç zevkinin çok fazla oluşundan dolayı bu bilgileri bir araya getirmekle ilgilenmezlerdi. Fakir ve hakir olan ben, uzun süredir o bilgisi şaşkınlık veren Fevâid'in hazırlanması konusunda istekli idim. Bunun için de bazı notlar tutmuştum. Notların bazısını muteber kitaplardan, bazısını yaşlılardan, gençlerden ve dostlardan işitmiş ve onların konuşmalarına şahit olmuştum. Bir gün dostlardan biri "Dinin ulularından görüp işitmiş olduğunuz bu manalı güzel sözleri bir yerde toplasanız da o hazretin güzel sözleriyle anılmasına sebep olsanız bizler de bu bilgilerden faydalansak olmaz mı?" diye ricada bulundu. Bu hakir kul da dine bağlanmış o aziz dostun ricasıyla mümkün olduğunca çok gayret gösterdim, o din sırlarını ve Hakk'ı bildiren bilgileri topladım ve bu faydalı mecmuaya "Fevâid" (Faydalı Öğütler) adını verdim. Yardım eden, yardım istenilen yegâne dayanak Hak'tır.

Rubai:

Fakr âleminde nâm u nişânı olmamak daha iyidir

1. Ceberût âlemi, ilahi kudret âlemi.

در قصه معتق بی زبانی اولی • انگس که نه اهل ذوق اسرار و جود •
 گفتن بطریق ترجمان اولی • و اما هو بار که آن فرزانه دین فتح
 رموز حقایق یقینی و کشف کنوز دقایق عینی میخواستی اول از
 سخنان سید المرسلین و قدوة العارفين عليه افضل الصلوات
 و اکمل التحیات می کردی خصوصاً که حدیث جامع الشریعة اقوالی
 و الطريقة افعالی و رد زبان آن یکانه زمان و خلاصه دوران
 بودی تا سالکان راه خدا در جاده تشریعت و طریقت مکمل و
 مستحکم و در معرفت و حقیقت عارف و ثابت قدم باشند
 ما نیز افتتاح فواید را بترکات و تمنا ازین حدیث جامع می گردیم
 یارب ز می مجتهد جامی بخش • و ز ساغر دولتم سراجی بخش •
 کلام ز توجیز غایت بی کامی نیست • ای غایت کامها مرا کامی بخش •
 یارب بحریم نیستی با رم ده • باشد که شود ز نیستی کارم به •
 مختار نه مجبور نه در راه فنا • سب بر قدم احمد مختارم نه •
 قال رسول الله صلعم الشریعة اقوالی و الطريقة افعالی و الحقیقة
 احوالی و المعرفة رأس مالی و الفضل دینی و الحب اساس
 و الشوق مرکبی و الخوف رفیقی و العلم سلاحی و التوکل ردائی
 و القناعة کنزی و الصدق منزلی و البقین مأوایی و الفقر مخزنی
 و به افتخار علی سائر الانبیاء و المرسلین و علماء و فقرا هو یکی دین
 باب سخن گفته اند و موحدان نیز اشارتی کرده اند و خلاصه

*Aşk hikâyesinde dilsiz olmak daha iyidir
Varlık sırlarını tatmaya ehil olmayana
Tercüman yoluyla konuşmak daha iyidir.*

Ve yine, ne zaman o dinin hâkimi (Hacı Bektaş Velî), hakikatlerin sırlarını sağlam bilgilerle açmak, anlamı gizli hakikatlerin inceliklerini anlatmak istediye öncelikle salat ve selam olsun, peygamberlerin efendisi, bilgililerin en bilgisi, faziletli, kâmil, mükemmelin şu sözüyle başlardı: “Şeriat sözlerimdir, tarikat eylemlerimdir.”² Bu hadis ile başlamasının gayesi ise Hak yolunun isteklilerinin şeriat ve tarikat caddesinde olgunlaşmış ve sağlam olmaları, marifet ve hakikat yolunda arif ve ayakları sabit olabilmeleridir. Bu hadis, o zamanın biricigi ve döneminin özü olan Hacı Bektaş Velî’nin dilinden hiç düşmezdi. Bu sebeple biz de Fevâid’in başlangıcını uğur sayarak birçok hakikati içinde barındıran bu hadis ile yaptık.

*Ya Rab! Muhabbetten bana bir kadeh bahşet.
Devlet kadehinden bana bir akıbet bahşet.
Senden muradım muratsızlığın gayetinden başkası değildir.
Ey muratların gayeti, bana bir murat bahşet.
Ya Rab! Yokluk haremine (girmek için bana) yardım et.
Olur ki yokluktan işim daha iyi olur.
Fanilik yolunda beni ne muhtar eyle ne mecbur eyle
Yalnız Ahmed-i Muhtar’ın ayağına başımı koy.*

Resulullah Allah’ın salat ve selamı üzerine olsun buyurdu: “Şeriat, sözlerimdir. Tarikat, işlerimdir. Hakikat, hâllerimdir. Marifet, elde ettiğim sermayemdir. Fazilet, dinimdir. Sevgi, esasımdır. Şevk, yol bineğimdir. Korku, arkadaşım. İlim silahımdır. Tevekkül, elbisemdir. Kanaat, gizli hazinemdir. Sadakat, varmaya çalıştığım yerdir. Yakın-Bilgi, sığınacak yerimdir. Fakirliğimle şeref duyar, diğer peygamberlere karşı övünürüm.” Âlimler ve fakirler her biri bu konuda bir söz söylemişler, Allah’ın birliğine inananlar da bu konu üzerinde işarette bulunmuşlar.

2. Ö. Ziyâuddin Dağıstânî, *Fetvalar*, Terc. I. Gündüz-Y. Çiçek, İstanbul 1986, s. 75.

این سخن آنست که فقر عبارت از عدم تملیکست پس هر وقت که
 فقیر بر تبه رسد که او را تملیک نماند افتخار بر کاینات کند و حضرت
 رسول صلعم بدین فقر فرموده است نه بفقیر صوری زیرا فقیر آنست که
 هیچ چیزی بخود اضافه نکند تا غایتی که از خود فانی شود چنانکه
 عارفان فرموده اند الفقیه لا یحتاج الی شیء و یحتاج الیه شیء
 یعنی فقیر آنست که احتیاجش بنود دیگری و محتاج شود با و چیزها
 دین مقام وحدت صرفست چه هر وقت که اضافه ساقط گشت
 وحدت حقیقی ثابت شد که التوحید اسقاط الاضافات
 چنین گفتند اصحاب خرابا ، که التوحید اسقاط الاضافات
 و باز حضرت رسول صلعم در نهایت فقر فرموده افراتم الفقر
 فهو الله یعنی وقتی که فقر تمام شود پس خدا ماند نه بغیر او یعنی
 همه مستهلک و هالک شوند رباعی آنرا که فنا شیوه و فقر آیینست
 نه کشف و یقین نه معرفت نیست ، رفت اوز میان همین خدا ماند
 الفقر افراتم هو الله اینست ، و باز هم سلطان انبیا صلعم فرمود
 الفقر سواد العرج فی الدارین یعنی فقر در سیاحت در دو جهان
 غرض از فقر حقیقتست نه صوری و مراد از سواد فنا
 سالکست در دارین زیرا که سواد و ظلمت هر جا که آمد
 یعنی فنا آمده است که غارنی فرمود
 سید روی دو عالم شو تو امروزه که فردا سحر رو باش یقینست

چنین

Bu sözün özü şudur ki fakr, kendisine ait bir varlığın, bir sahiplenmenin olmamasından ibarettir. Öyleyse fakir ne zaman kendisinde sahiplenmenin, bir varlığın kalmadığı bir mertebeye erişse bütün yaratılmışlara karşı iftihar etsin. Hz. Resul Allah'ın salat ve selamı üzerine olsun dıştaki fakr ile değil, içteki fakr ile iftihar etmiş. Çünkü fakir, sonunda kendinden bile yok olacak kadar hiçbir şeyi olanların bile fani olacağını bildiği için, hiçbir şeyi kendinin saymaz. Ariflerin buyurdıkları gibi: yani “*Fakir odur ki bir şeye ihtiyacı olmasın ve ‘şey’ ona ihtiyaç duysun.*” Bu tam vahdet makamıdır. Ne zaman ki sahiplenme düşer yok olur, hükmünü yitirir, o zaman hakiki vahdet gerçek olur.

Yine Hz. Resul Allah'ın Salat ve selamı üzerine olsun fakrın vardığı sonuç hakkında buyurmuştur: yani “*Fakr tamamen erdiğinde artık Allah kalır; ondan gayrısı yani her şey yok olur gider.*”

Rubai:

*Âdeti nefisini yok etmek fakirlik olan kimsenin,
Ne keşfi ne yakini ne marifeti ne de dini olur.
O aradan kalkıp yok ol da yalnız Hüda kaldı Hüda
Fakr tamamlanınca Allah kalır işte budur.*

Ve yine sultan-ı enbiya Allah'ın salat ve selamı üzerine olsun buyurmuş: “*Fakr, iki cihanda yüz karasıdır.*”³ Burada “fakr”den gaye, hakiki fakirliktir, görünüşteki fakirliği değil ve “kara”dan gaye ise bu yola girenin iki cihanda varlığından geçmesidir. Çünkü kara (sevâd) ve zulmet kelimeleri nerede geçerse yok olma anlamındadır. Nitekim bir arif buyurmuş:

Kıta

İki cihanın yüzü karası ol sen şimdiden

3. Taberânî'den Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ, 1835-37.

سواد الوجوه فی الدارین است
نماه قاهره دایم سوا

برنگی شو که رنگی برنگیرد • سواد الوجوه فی الدارین است
و هو که این فتنه را حاصل کرده باشد سفید روی دنیا و آخرت کرد
قوله تع و جیهان فی الدنیا و الآخرة یعنی خداوند جاه و شرف و قدر
در دنیا بطاعت یا بنیوت یا بخلق شدن بی پدر یا بر فتح آسمان یا بنصر
دین محمد صلعم در آخر الزمان یا بقتل و جال و در آخرت بشفاعت
یا بعلو درجه و هو که بدین صفتها موصوف نباشد و دعوی فقر
کرده باشد سیه روی دنیا و آخرت کرد و قوله تع فاما الذین
اسودت وجوههم اکفرتم بعد ایمانکم فذوقوا العذاب بما کنتم تکفرون
بس آنها که سیاه شود رویها، ایشان حق تع بفرماید تا از روی
توبیخ با ایشان گوید آیا کافر شدید بس از ایمان مرا داخل کتابند
که بعد از ایمان به پیغمبر ما صلعم کافر گشتند یا منافقان که بزبان
اقرار و بدل انکار میکردند یا کافران که روز میثاق بر بوبیه
حق تع اعراف نموده و در دنیا کافر گشتند با مردان که بعد از
استعداد بسعادت ایمان گرفتار دام شقاوت و خذلان گشتند
یا خوارج که بعد از تمسک بسنت و رورط، بدعت ظلال افتادند
بس بچشید عذاب دوزخ را بد آنچه بودید که بعد از ایمان کافر شدید
یعنی حقیقت ایمان را در دنیا فیه **مطلوع** تا هو انا زست ایمان تازه است
کین هو اجر قتل آن دروازه است **فایده** در دانستن مقامات
اربعین از سخنان سلطان العارفین و قطب المحققین کاشف

Yoksa yarın yüzünün kızaracağı bellidir utançtan

Öyle bir renk ol ki hiçbir rengi kabul etmesin

İki cihanda yüzü karalık budur bilmek istersen.

Ve kim ki varlığından geçer, bu dünyanın ve ahiretin yüzü akı olur. Allah Kur'an'ın 3/45 ayetinde buyurdu: *"Dünyada da ahirette de şanı yüce olanlardır."* yani bu dünyada makam, şeref ve kudret sahibi olanlar, ibadetle yahut sırayla ya babasız olarak yaratılmakla yahut göğe yükselmekle ya da Muhammed Allah'ın salat ve selamı üzerine olsun dinine iman ile ya ahir zamanda Deccal'i öldürmekle ya ahirette şefaitle yahut da derecesinin yüceliği ile makam, şeref ve kudreti elde etmiştir. Ve her kim ki bu sıfatlarla sıfatlanmaz da "fakr" iddiasında bulunursa bu dünyanın ve ahiretin yüz karasıdır. Allah Kur'an'da 3/106 ayette buyurdu: *"Onlardan bazılarının yüzleri kapkara oldu, imanınızdan sonra inkâr mı ettiniz? Öyleyse inkâr ettiğiniz için azabı tadın, denilir."* Öyleyse yüzleri kara olanlar için Allah azarlayarak buyuracak, onlara diyecek: "imandan sonra inkârcı oldunuz öyle mi?" Burada kastedilen ya iman ettikten sonra Allah'ın salat ve selamı üzerine olsun peygamberimizi inkâr ettikleri için kitap ehlidir ya dilleriyle ikrâr kâlppleriyle inkâr ediyor olduklarından dolayı münafıklardır ya misak yani anlaşma günü iman edip de dünyada inkârcı oldukları sebeple kâfirlerdir yahut iman etme şansını yakaladıktan sonra kötülük ve badbahtlık tuzağına takılan gafillerdir yahut da sünnete sıkı sıkı yapıştıktan sonra asılsız gölgelere benzeyen ve dinde sonradan türeyen şeylerin çukuruna düşen Haricilerdir. "Öyleyse imandan sonra inkârınıza karşılık vardır. Yani mademki iman hakikatini anlamadınız, o zaman tadın cehennem azabını."

Matla'

Nefsin arzusu taze olduğu müddetçe iman taze olmaz

Çünkü bu arzu, o kapıdan başkasını açmaz.

Fâide: Kırk Makamın Bilinmesi Hakkında:

Ariflerin sultanı ve gerçeği bilenlerin önderi, önceki ve sonraki sırları

ابرار الاولین و الآخرین خواجہ احمد یسوی قدس سرہ از روی
 ارشاد بجای بکناش ولی قدس سرہ فرموده که ناکزیر جملہ
 سالکانست اول در مقام در شریعت دوم در مقام در طریقت
 سوم در مقام در معرفت چهارم در مقام در حقیقت اول
 در مقام در شریعت است ایمان بخدا و بفرشتگان و کتابها و رسولان
 و بقیامت و بقدر خبر و شرا از خدا کما قال اللہ تع کل آمن باللہ
 و ملائکته و کتبہ و رسلہ یعنی جوہ ایشان از بنی اسرائیل و متابعان
 کر ویدند بخدای تع یعنی بوجود ازلی و ابدی و اسماء حسنی و صفات
 جمال و جلال و افعال متیقنہ و احکام کاملہ او و بفرشتہا، او کہ
 مقرب حضرت کبریا اند نہ بنات وی و رسلند از حق تع بانبیا
 و سبب وصول و وحی اند برسل و کتابهای منزله او کہ جو حقیقت
 و سخن او است غیر مخلوق و بفرستادہا، او کہ جوہ پاک و مقصود
 و برگزیده و وحی گزارده و خوانند براه حق تع دوم در مسلمان
 شدنست قوله تع ان الدین عند اللہ الاسلام بدستی کہ دین
 پسندیده نزد خدای عزای پرستش اسلامست نہ یہودید و نصرانیہ
 و مسلمانی مشروطست بپنج چیز اول نماز دانستن و زکوٰۃ دادن
 قوله تع و اقيموا الصلوة و اتوا الذکوٰۃ و بیای دارند نماز مقررہ
 و بدھید زکوٰۃ واجبہ و دیگر روزہ داشتن قوله تع کتب
 علیکم الصیام کما کتب علی الذین من قبلكم فرض کرده شد

پیشماره

keşfeden Hâce Ahmed Yesevi Sırrı kutlu olsun sözlerinden:

İrşat için Hacı Bektaş-ı Velî'ye buyurmuştur ki: "Bütün yol sahipleri dört kapı, kırk makamı ve içindekileri bilmesi gerekir: on makamı şeriatte, on makamı tarikatte, on makamı marifette, on makamı hakikatte.

Birinci: Şeriatte on makam vardır: Allah'a iman, meleklerle iman, kitaplara iman, resullere iman, kıyamet gününe iman, hayır ve şerrin Allah'tan geldiğine iman. Bu konuda Allahü Teâlâ Kur'an'ın 2/185 ayetinde buyurmuştur: "*Hepsi Allah'a, peygamberlerine, kitaplarına, meleklerine iman etti;*" yani İsrailoğullarının hepsi ve onları izleyenler Yüce Allah'a inandılar. Yani onun ezeli ve ebedi varlığına, güzel isimleriyle cemal ve celal sıfatlarına, yakın olarak fiillerine, onun kusursuz hükümlerine, Hz. Kibriya'nın kızları değil, mukarrebleri olan ve enbiyaya Allah tarafından gönderilen, vahyin resullere ulaşmasının vasıtaları meleklerine, bütün hepsi hakikat ve onun sözleri olan onun mahlûk olmayan, indirilmiş kitaplarına, hepsi temiz, masum, seçilmiş, vahiy alan ve Hak Teala'nın yoluna çağıran Peygamberlerine.

İkinci: Müslüman olmaktadır: Allah Kur'an'ın 3/19 ayetinde buyurdu: "*Şüphesiz Allah katında din İslamdır*"; şüphesiz ki Allah katında beğenilen ve uyulmaya layık olan din ne Yahudilik, ne Hristiyanlık, İslamdır ve Müslümanlık beş şarta bağlıdır: Namaz kılmak, zekât vermek. Allah 2/43 ayette buyurdu: "*Namazı kılın, zekâtı verin.*" Oruç tutmak. Bu konuda Allah Kur'an'ın 2/183 ayetinde buyurdu: "*Oruç sizden öncekilere yazıldığı gibi size de farz kılınmıştır.*"

بر شماروزه داشتن همچنانکه نوشته شده بود بر آنانکه پیش از شما بود
 چون عبادت شاقه بس بجبهت ناس خاطرها بدان میگوید که
 این عبادت خاص بشما نیست بلکه امت سابق همه از ربه این
 طاعت آزاد نبودند و دیگر چه گزاردن قوله ولله علی الناس
 حج البیت من استطاع الیه سبیلا و مردخایراست بر فردمان
 قصد خانه کعبه هر که توانایی دارد بسوی بیت از جهت راه
 و استطاعت بقول شافعی زاد و راحله است و بقول مالک
 صحت بدن و قدرت بر مشی و کسی که زاد از ان حاصل شود
 و امام اعظم مجموع زاد و راحله و صحت را استطاعت گوید و امن
 طریق نیز شرط است **شعر** استطاعت که چ توان کردن
 امن راحت و مال و صحت تن **سیم** زبان نگاه داشتنت از بهر
 و خشن گما قال هم من صمت نجا **چهارم** علمست که طلب باید کرد
 گما قال هم طلب العلم فریضة علی کل مسلم و مسئله پنجم منکوحه
 قبول کردنست قوله بعد فانکحوا ما طاب لکم من النساء مشنی
 و ثلث و رباع بس نگاه کنید آنچه خوش آید شمارا از زنان دوگاه
 سه گانه و چهار گانه ناکم مختارست از اعداد مذکوره هر کدام که
 خوا **حد** و قال هم النکاح لستی فمن رغب عن نسی فلیس
 منی **سیم** حلال خوردنست قوله بعد کلاوا من طیبات ما رزقناکم
 و گفتیم که بخورید از پاکیزهها آن چیزی که روزی کردیم شمارا

Yine diyor ki bu ibadet size özel değil, daha önceki ümmetler de bu ibadetten sorumlu idiler. Ve hacca gitmek. Yüce Allah Kur'an'da 3/97 ayette buyurdu: "Beytullah'ı haccetmesi Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. O kimse ki ona bir yol, bir güç yetirdi." yani "Ve her kimin ki yol açısından imkânı vardır, Allah için Kâbe'ye gitmek insanlar üzerine farzdır." "İmkân" İmam Şafii'nin söylediğine göre "yiyecek ve yük hayvanı"dır, İmam Malik'e göre "beden sağlığı, bir şey yapmaya güç yetirebilmek, yolda yiyecek alacak bir geliri olmak"tır. İmam-ı Azam, yiyecek, yük hayvanı ve sağlığın hepsine birden "imkân" demiştir ve yol güvenliği de şarttır.

Şiir

Hac etmek için gerekli olan imkân,

Yolunun güvenli olması, mal ve beden sağlığıdır.

Üçüncü: Dili boş ve kötü sözden korumak: Selam olsun Hz. Peygamber'in buyurduğu gibi: "Susan kurtuldu."

Dördüncü: İlimdir ki onu talep etmek lâzımdır. Selam olsun Hz. Peygamber'in buyurduğu gibi: "İlim talep etmek, erkek ve kadın tüm Müslümanlara farzdır."

Beşinci: Nikâhla kendisine eş almaktır. Yüce Allah Kur'an'da 4/3 ayette buyurdu: "Sizin için helal olan kadınlardan ikişer, üçer ve dörder olmak üzere nikâh edin", (yani) "O hâlde beğendiğiniz kadınlardan ikişer, üçer, dörder nikâhlayın." Nikâhlanan kişi, bu sayılan adetlerden hangisini isterse istesin seçme hakkına sahiptir. Ve Hz. Peygamber buyurdu: "Nikâh benim sünnetimdir ve her kim sünnetimden yüz çevirirse, benden değildir."

Altıncı: Helal yemektir. Yüce Allah Kur'an'da 20/81 ayette buyurdu: "Size rızık verdiklerimizin temizlerinden yiyin." "Dedik ki, size rızık olarak verdiklerimizin temiz olanlarından yiyiniz."

یعنی هر چه هر روز میرسد بخورید و برای فرزند از خیره منهدم **هفتم**
 رعایت کردن سنت سلطان انبیاست حکم که فرمود من مات
 فی سنتی غفر الله له **هشتم** شفقت و مهربانیت با خلق خدا قوله
 ان احسنتم احسنتم لانفسکم وان اساتم فلها اگر نیکویی نیکویی کرده
 باشید با نفسها و خود چه ثواب آن بشمارد و اگر بدی کنید بس
 و بال آن مرتسها شمارا باشد و بس در مدارک از مرتضی علیه
 نقل می کند که فرمود من هرگز نیکویی با کسی نکردم و بدی نیز بکسی
 نرسانیدم الا که با خود کرده ام یعنی هر که هر چه با کسی میکند با خود
 در جهان کر نیک و کر بد کرده ام * هر چه کردم جله با خود کرده ام
نهم حلال پوشیدنست قاک دم من لبس لباس الحلال استجاب
 دعوت و **دهم** امر معروف نفس خودست قوله نه و نهی النفس
 عن الهوی فان الجنة معی المأوی و نهی کرده باز داشته باشد
 نفس خود را از آرزوی او یعنی از تمنای حرام و ناشایست
 بس بدستی که بهشت آن آرام جای اوست آورده اند که این
 آیت در شان کیست که قصد معصیتی نماید در خلوت و بآن قاذب
 و خلاف نفس نموده از خدا برسد و از ان عمل دست بردارد
 که نفس نفس بفرمان تست * نفس میاورد که بهشت آن تست
 نفس کشد هر نفس سوی پست * هر که خلافش نفس زد پست
و مقام طریقت نیردهست **اول** توبه کردنت قوله یا ایها الذین

ترجمه

Yani her gün size ulaşan her ne ise, ertesi gün için biriktirmeyin ve yiyin.

Yedinci: Sultan-ı enbiyanın sünnetlerine uymaktır. Allah'ın salat ve selamı üzerine olsun Peygamber buyurdu ki: *"Benim sünnetim için ölene Allah mağfiret eder."*

Sekizinci: Allah'ın yarattıklarına sevgi ve merhamet göstermektir. Yüce Allah Kur'an'da 17/7 ayette buyurdu: *"Eğer iyilik ederseniz kendinizdir, sevabı neyse size gelir ve eğer kötülük ederseniz o zaman da vebali mutlaka kendinize olur."* Medârik'te Allah ondan razı olsun Murtaza Ali'den naklediyor: Buyurdu ki, *"Kesinlikle kimseye iyilik yapmadım ben. Kendim haricinde bir kimseye de zararım dokunmadı."* Yani kim bir kimse her ne yaparsa, kendine yapar.

*Ama iyi ama kötü bu dünyada
Kendime yaptım her ne yaptımsa*

Dokuzuncu: Helal giymektir. Selam Olsun Peygamber dedi ki: *"Kim helal elbise giyerse, Allah onun duasına icabet eder."*

Onuncu: Kendi nefesine doğruları emretmektir. Yüce Allah Kur'an'da 79/40-41 ayetlerde: *"Ve nefisini arzusundan yani haram olan, uygunsuz isteğinden alıkoyarsa, şüphesiz cennet onun barınağıdır."* Bu âyet üzerine, تنها yerde günah işlemeye niyetlenip imkânı olduğu hâlde nefsinin tersine giderek o işten el çeken kimseler hakkında olduğu yönünde yorum getirilmiştir.

*Bir nefes nefsin senin buyruğunda ise,
Ferahla, cennet senindir.
Nefis her nefeste insanı aşağı doğru çeker
Ve onun aksine giden herkesten daha iyidir.*

Ve tarikatın makamı da ondur.

Birinci: Tövbe etmektir. Yüce Allah Kur'an'da 66/8 ayette buyurdu: "

آمَنُوا تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَفْصًا إِنَّهُ كَانَ أَنَاكَهُ اِيْمَانٍ أَوْرَدَ بِهِ تَوْبَةً كُنْتُمْ
 خَدَايَ تَعَالَى رَابِعَةً نَفْصًا **دوم** مَقْرَضِ زَدَنِ مَوِي خَلْقِيَّتِ
 جَدَاكَرْدَنِ قَوْلَهُ تَعَالَى مَخْلُقِينَ رُؤُوسَكُمْ وَمَقْصَرِينَ لَاتَخَافُونَ فَعَلِمَ مَالَمِ
 تَعَلَّمُوا تَرَاثَنَدَكَانِ سِرَّهَائِ خُودَرَا وَچِينَ دَكَانِ مَوِي اَز سِرِّ
 بَعْنِي بَعْضِي بَرَاثَنَدَ وَبَعْضِي بَجِينَدَ نَرَسِيدَ اَز هِيْجَكِسِ بَلَسِ دَانَدَ
 خَدَايَ اَنچه شَمَانَدَانِيْدَ اَز حَكْمَتِ دَر تَاخِرِ عَمْرِهِ **سِمْ** مَرِيْدَنَدَنَسْتِ
 قَالَهُ مِمَّنْ لَيْسَ لَهُ شَيْخٌ فَيُخَذُ اَبْلَيْسُ وَقَالَ مِمَّنْ لَا شَيْخَ لَهُ فَلَا يَدْرِي
چهارم دَر مِيَاَنِ خُوفِ وَرَجَا بُوْدَنَسْتِ قَالَهُ مِمَّنْ الْمُؤْمِنُ بَيْنَ الْخُوفِ
 وَالرَّجَا **پنجم** سُوْخَنِّ قَهْرَسْتِ قَوْلَهُ تَعَالَى وَالْكَافِرِينَ الْفَيْضُ وَالْعَافِينَ
 عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يَجِبُ الْمُحْسِنِينَ وَفَرُوْخُورِنْدَهَاءِ خَشْمِ رَا
 بَا وَجُوْدِ قُدْرَتِ وَعَفْوَكُنْدَهَاءِ اَز بِنْدَهَاءِ وَدَرْمِ خَرِيْدَهَاءِ يَا اَز كَسِي
 بَرَايَشَانِ سَمِي كَرْدَه بَاشَدِ وَخَدَايَ تَعَالَى دُوسْتِ دَارَدِ نِيكُو كَا رَا اَزَا
 وَبِهْتَرِيْنِ اَقْسَامِ اِحْسَانِ اَنَسْتِ كِه نِيكُوِي كُنْدَ بِيَايِ جَمْعِي كِه بَايَشَانِ
 بَد كَرْدَه بَاشَنَدِ وَدَر تَبْسِيْرِ اَوْرَدَه كِه رُوْزِي حَسْبِ بْنِ اَبِي طَالِبِ
 بَا جَمْعِي مِهْمَانَانِ بَر سَرِ خُونِي نَشَسْتَه بُوْدَنَدِ خَادِمَشِ بَا كَاسَهْ اَشْشِ
 كَرَمِ بَهْلَسِ دَر اَمْدِ وَاز غَايَتِ وَهَشْتِ پَايَشِ بَحَاثِيْدُ بَسَاطِ بَر اَمْدِ
 كَاسِ بَر سَرِ شَاهِ زَاوَدَه اَفْتَادِ وَبَشَكْسْتِ وَاشْهَاءِ بَر خَسَارَهْ مَبَارَكَشِ
 فَرُو رِيْجَتِ اَز رُوِي تَا دِيْبِ نَهْ اَز رُوِي تَعْذِيْبِ دَر رُوِي نَكْرِيْسْتِ
 بَر زَبَانِ خَادِمِ جَارِي كَشْتِ كِه وَالْكَافِرِينَ الْفَيْضُ اَمِيْرَ الْمُؤْمِنِيْنَ حَسْبِ

“Ey inananlar! Yüce Allah’a samimi bir tövbeyle tövbe edin.”

İkinci: Makaslamak ve kılını yolmak ve koparmak: Yüce Allah Kur’an’da 48/27 ayette: *“Başlarını kazıtanlar ve baştaki kılları yolarlar, bazıları tıraş eder ve bazıları yolar, hiç kimseden korkmayın.”* Allah sizin bilmediğinizi, ömrün sonundaki hikmeti bilir.

Üçüncü: Mürit olmaktır. Selam Olsun Peygamber dedi ki: *“Şeyhi olmayanın şeyhi İblis’tir.”* Selam olsun yine dedi: *“Şeyhi olmayanın dini de yoktur.”*

Dördüncü: Korku ile umu arasında olmaktır. Selam olsun Hz. Peygamber dedi ki: *“Mümin korku ile umu arasındadır.”*

Beşinci: Öfkeyi yok etmektir. Yüce Allah Kur’an’da 3/134 ayette buyurdu: *“Kudretlerine rağmen öfkelerini yutanları, köle ve esirleri yahut kendilerine zulmetmiş olan kimseleri affedenleri ve iyilik edenleri Yüce Allah sever.”* İnsanlar arasında en iyi grup, kötülük eden topluluk yerine iyilik edenlerdir. *Teysîr*’de geçer: Bir gün Ebi Talib’in torunu Hüseyin bir grup misafirle sofranın başına oturmuştu. Hizmetkârı sıcak çorba kâsesiyle meclise geldi ve korkunun şiddetiyle ayağı sofranın kenarına takıldı, kâse şehzadenin başına düşüp kırıldı. Çorba mübarek yanaklarından aşağıya doğru aktı. Azarlamak niyetiyle değil, terbiye etmek için efendisi ona baktı ve hizmetkârın dilinden *“ve öfkelerini yutanlar”* kelimeleri döküldü. Emirü’l-Mü’minin Hz. Hüseyin

فرمود که خشم فرو خوردم خادم گفت **وَالْعَافِينَ** عَنِ النَّاسِ آمِينَ
 فرمود که عفو کردم خادم **تتمه** آیت برخواند که **وَأَنَّهُ يَجِبُ الْمُحْسِنِينَ**
 امیر فرمود که از مال خودت آزاد کردم بدی را مکافات کردن بدی
 بر اصل صورت بود بخردی ، یعنی کانی که پی برده اند .
 بدی دیدله و نیکویی کرده اند **ششم** خدمت کردنست **قَالَ** هُم
 مِنْ خَدَمِ خَدَمِ **هفتم** اجازت زنبیل و مقراض و قندیل و چراغست
هشتم امید داشتن از رحمت خدا **قَوْلُهُ** لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ
 نوید مشوید از رحمت و از بخشش خدای تعالی ازین آیه امید و از ترس
نهم جمعیت و نصیحت و محبت **دوم** ترک و تجرید و تفریدست و فرق
 میان تجرید و تفرید آنست که التجرید عن العلابق و التفرید من
 العوایق خویش را کم کن که تجرید این بود کم شدن کم کن که تفرید این بود
وده مقام نیز در معرفت **اول** ادب نفسست **قَالَ** هُم ادب النفس
 غیر من ادب الدرس **دوم** خوف از باطن درویشانست **بیت**
 رونق کون و مکان از قدم در پست **محمد** آفاق حریم درویش است
سیم پر هیبت از ماسوی الله **بیت** پر هیبت از بدن شو پاک صحبت
 که هم زهرست و هم تر پاک صحبت **چهارم** صدق و اخلاصست **قَوْلُهُ** لَا
 وَمَا أَرَاكَ إِلَّا لِيُعْبَدَ اللَّهُ مُخْلِصِينَ لَدِينِ وَأَمْرٌ كَرِهَ أَنْ يَكُونَ
 کتاب مگر آنکه پرستش کند خدا را پاک کنندگان برای خدای تعالی
 کیش خود را یعنی از شک و الحاد پاکیزه باشد **وَقَالَ** هُم ان الله

“Yuttum.” buyurdu. Hizmetkâr “ve insanları affedenler” dedi. Emir buyurdu: “Affettim.” Hizmetkâr, efendisine ayetin devamını söyledi: “Şüphesiz ki Allah iyilik edenleri sever.” Emir Hz. Hüseyin “Azat ettim.” buyurdu.

*Kötülüğe karşılık vermek kötülükle
Akıllılık etmektir, şekilcileregöre
Anlamları sezen kişilerse
İyilik ederler kötülük görseler bile.*

Altıncı: Hizmet etmektir. Selam olsun Peygamber buyurdu ki: “Hizmet eden hizmet görür.”

Yedinci: Zembil, makas, kandil ve çerağ icazetidir.

Sekizinci: Allah’ın rahmetinden umut kesmemektir. Yüce Allah Kur’an’da 39/53 ayette buyurdu: “Allah’ın rahmetinden bağışlamasından ümidinizi kesmeyin.” Bu ayet Kur’an’da en çok ümit verici olan ayettir.

Dokuzuncu: Cem olmak, öğüt vermek ve muhabbettir.

Onuncu: Terk, sıyrılıp dünyada vazgeçmedir. Sıyrılma ve vazgeçme arasındaki fark: sıyrılmada bağlardan, vazgeçmede engellerden geçiliyor olmasıdır. Nefsini yok et, çünkü sıyrılma budur. Yok olmayı yok et, işte vazgeçme budur.

Marifette de on makam Vardır.

Birinci: Nefsin edebidir. Selam olsun Peygamber buyurdu ki: “Nefsin edebi, dersin edebinden daha hayırlıdır.”

İkinci: Dervişlerin iç dünyasından korkmaktır.

Beyt

Kâinatın güzelliği dervişin kademindendir (uğuru, bereketindendir).

Bütün gökler dervişin hareminin kutsal mekânıdır.

Üçüncü: Allah’ın yasak ettiği şeylerden kaçınmaktır. Yani akla ve hayale gelen, görülen, düşünülen her şeyden sakınıp uzak durmaktır.

Beyt:

(Ey) sohbeti temiz (kişi), kötülerden uzak dur;

Zira sohbet hem zehir hem panzehirdir.

Dördüncü: Doğruluk ve temiz bağlılıktır. Yüce Allah Kur’an’da 98/5 ayette buyur: “Kitap ehline ancak Allah için Allah’a ibadet etmeleri emredilmişti.” Yani dini şüphe ve inançsızlıklardan uzak olmaktır. Selam olsun Hz. Peygamber dedi:

فوقه آن انبیا است که در دنیا و آخرت
و در هر دو عالم و در هر دو دین
و در هر دو عالم و در هر دو دین
و در هر دو عالم و در هر دو دین
و در هر دو عالم و در هر دو دین
و در هر دو عالم و در هر دو دین
و در هر دو عالم و در هر دو دین
و در هر دو عالم و در هر دو دین

یجب الصادقین پنجم جاست قال دم الجیاء من الایمان **ششم**
سخاوت قوله لله و من یؤتی شیء نفسه فاولئک هم المفلحون و هر که نیکو
داشته شود از بخل نفس او یعنی منع کند نفس را از حب مال پس آن کس
ایشانند رستگاران یا فیروزی یا فائزگان به ثناء عاجل در دنیا و ثواب
آجل در عقب **هفتم** علمت قال دم ما اخذ الله و لیا جاهلا و لو اخذ
لعلمه **هشتم** عمل صالحست قوله لله یوم لا ینفع مال و لا بنون الا من
اتى الله بقلب سلیم روزی که سود نکند خواسته و نه پسران صحیح
احدی را مگر کسی که بیاید بدل خالص از کفر و معصیت چه او مال خود
در راه خدا نفقه کرده باشد و فرزندانرا براه حق ارشاد نموده
محروم آن مال و فرزندانرا نفع رسانند و گفته اند سلامت
قلب اخلاصست در شهادت لا اله الا الله محمد رسول الله قوی است که
دل سلیم از حب دنیا و از حر و حیانت و در تبسیر گوید از بغض
اهل بیت صلکم و امام قشیری رحمه الله فرموده که قلب سلیم آنست که
خالی باشد از غیر خدا زیرا بخنان دل را نه آفات دینی کینجه و نه
مطامع عقبی **نهم** شناختن نفس خویشست بقنا قال دم من عرف
نفسه فقد عرف ربه یعنی من عرف نفسه بالفناء فقد عرف ربه بالبقاء
نایکی که کرده خود را زمانی با خدا خویش را بشناسد اگر خواهی که بشناسی
و حقیقت نبرده مقامست **اول** تسلیم بود نیست **دوم** معتقاد
دو ملت را بیک نظر دیدن و خدمت متساوی کردن نیست **سیم**

“Şüphesiz ki Allah sadıkları sever.”

Beşinci: Hayâdır. Selam olsun Peygamber dedi ki: “Hayâ, imandandır.”

Altıncı: Cömertlik. Bu konuda 64/16 ayetinde Allah buyurdu: “Kim nefsinin aşırı cimriliğinden korunursa, işte o topluluk kurtuluşa erenlerdir.”

Yedinci: İlimdir. Selam olsun Hz. Peygamber buyurdu: “Allah, cahili dost tutmaz, dost tuttuğunu ilminden dolayı dost tutar.”

Sekizinci: Salih ameldir. Allah Kur'an'ın 98/7 ayetinde buyurdu: “O kimseler şüphesiz iman ettiler, iyi şeyler yaptılar.” Şüphesiz ki Allah'a, Kitab'a ve Peygamber'e iman edenlerdir.

Dokuzuncu: Kâlbın temiz olmasıdır. Allah Kur'an'da 26/87-88 ayette buyurdu: “İnsanların diriltilecekleri günde beni rüsvay etme, o günde mal da oğullar da fayda etmez.” “Oğulların ve bir malın fayda vermediği gün, küfürden, her türlü kötülükten arınmış bir kâble gelenin haricinde kimseler.” Malını mülkünü Allah yolunda harcamış ve evlatlarını Hak yoluna iletmiş olursa o mal ve çocukları kendisine elbette fayda verir. Ve kâlbın selameti, temiz bir kâble “Allah'tan başka ilah yoktur Muhammed onun resulüdür.” deyip “İnanırım.” demektir, demişlerdir. Temiz kâlb diye bir söz vardır: “Temiz kâlb, dünya sevgisinden, haset ve hıyanetten arınmış olan kâlbdir.” Teysîr'de Hz. Peygamber'in Ehl-i Beyti'nden bazısı ve İmam Kuşeyri buyurmuştur ki: “Kâlb huzuru, Allah'tan başkasından boşalmış olandır.” Çünkü kâlbe ne dünya kötülükleri ne ahiret menfaatleri sığar.

Onuncu: Kendi nefsinin tanımak. Selam olsun Hz. Peygamber dedi ki: “Nefsini bilen Rabbini bildi”;⁴ yani “Yokluk ile nefsinin bilen varlık ile Rabbini bilir.”⁵

Daha ne zamana kadar vaktini harcayacaksın efendi?

Eğer Rabbini tanımak istiyorsan nefsinin tanı.

Ve hakikat de on makamdır:

Birinci: Teslim olmaktır.

İkinci: Yetmiş iki millete bir gözle bakmak ve eşit hizmet etmektir.

Üçüncü:

4. Aliyyu'l-Kâri, el-Esrâru'l-Merfûa fî'l-Ahbâri'l-Mevdûa, s. 337 (h. No:506).

5. Bir üst hadisin açılımı.

هر لقمه که برسد تاندا ندانند از کجاست دست از او برداشتند
چهارم صفت اندام خود را سبیل راه حق گردنست در خدمت
پنجم بهر جانور که برسد نکند مگر بضرورت **ششم** سیر و سلوک
 و مشاهدات **هفتم** زبان نگاه داشتند از نام شروع **هشتم**
 عبادات و مناجات **نهم** توجیه خداست **دهم** چشم باطن کشاند
 و علم دین دانستن و خاموش بود **یازدهم** تراوده پند گویم کر بگوشش
 یکی کم گفتند و نه خموشی **فایده** و اصلان و کاملان دو قسمند
 جماعتی مهربان حضرت دانند که بعد از وصول بدرجه کمال حواله
 تکمیل دیگران بایشان زلفت چندان شراب عشق و محبت
 برایشان پیمودند که ایشانرا از ایشان بر بودند غرقه بحر جمع
 گشتند از مرتبه علم و عقل متخلع گشتند احکام شریعت و آداب
 طریقت از ایشان برخاست و سگان قباب عزت و قطان دیار
 حیرتند ایشانرا از وجود خود آگاهی نبود بدیگری کجا توانستند **یازدهم**
خوش وقت کسی که می درین فخانه • از غم و سبوح خورده از پیمان •
 صد بار اگر نیست شود عالم و هست • واقف نشود که هست آن یار •
 و قسم دوم آنانند که چون ایشانرا از ایشان بر بایند باز تعرف
 جمال ازل ایشانرا بایشان دهد و از استغراق در عین جمع
 و لجه فنا بساحل تفرقه و میدان بنا خلاص ارزانی دارد
 با حکام شریعت و آداب طریقت معاودت نمایند شراب

Eline geçen hiçbir lokmaya, nereden geldiğini bilmediğin müddetçe, el sürmemektir.

Dördüncü: Yedi uzvunu [*Dışta baş, göğüs, sırt, eller, ayaklar; içte beyin, kâlp, ciğer, dalak, karaciğer, safra kesesi, midedir. Bazıları mide yerine böbreği zikrederler.*] Hak yolunda hizmete adamaktır.

Beşinci: Karşılaştığı canlıları zaruret haricinde öldürmemektir.

Altıncı: Gerçek varlığa ulaşmak için yapılan manevi yolculuk ve gözle görülen şeyleri gözlemlemektir.

Yedinci: Dilini meşru olmayandan korumaktır.

Sekizinci: İbadetler ve Allah'a yakarışlardır.

Dokuzuncu: Allah'ı birlemektir.

Onuncu: İç bilgi gözünü açmak, din ilmini öğrenmek ve susmaktır.

Sana on öğüt vereyim de dinle:

Biri az söylemektir, dokuzu susmak.

Faide: Gerçeğe ulaşmış olanlar ve kâmiller iki kısımdırlar: Bir kısım, Hazret-i Zat'a yakın olanlardır ki kemal derecesine ulaştıktan sonra başkalarının kemale erdirilmeleri vazifesi onlara uymaz. Onlar, aşk ve muhabbet şarabından o kadar çok içmişlerdir ki kendilerinden geçip cem' denizine dalmış, akıl ve ilim mertebesinden kopmuş, ayrılmış, şeriatın hükümleri ve tarikatın kuralları onlardan çıkmıştır; izzet kubbelerinin sakini, hayret denizinin yerlisidir onlar. Kendi varlıklarının dahi farkında değildirler, bir başkasıyla nereden ilgilensinler?

Rubai

Bu meyhanede şarabı kadehten değil,

Küpten ve sürahiden içen kimse mutlu/memnundur.

Âlem yüz kez yok olup tekrar var olsa bile,

O var mıdır yok mudur hiç bilmez.

İkinci kısım, kendilerini kendilerinden türettikleri için, Cemal-i Ezelin (Hakk'ın sonsuzluğunun) sahipliği onları yine onlara verir ve cem gözesine ve yokluk denizinin orta yerine gömülmeğe, ayrılık kıyısına ulaşarak varlık meydanına çıkarak kurtulmaya layık görür. Şeriatın hükümlerine ve tarikatın adap ve usullerine geri dönerler;

جذب محبت را بازالال سلسبیل علم و معرفت بیاینزند و امتزاج اینها
 بآن شراب بسیار آثما معارف و اسرار بخیرد این طایفه اند اهل توحید
 باقی صفت خویشتن پرستند **فایده** حضرت از خواجہ احمد یسوی قدس سره
 نقل می کند که ایشان می فرمودند جمعی درویشان شده اند که ایشانرا
 رنگی رنگی و ترنم و آهنگی پیش نیست جان و مانی کرده و تانی
 دانه و دامی شهرت و نامی شمع و قندیلی زررقی و زنبیلی سفوف
 سمای حجره و اجتماعی صومعه و صوفی بی صوم نام صوفی نوی
 بی تهجدی قومی بی حال و وجدی بعضی پلاس پوشیده کروی
 موی تراشیده و دل هزار کس خراشیده آستین کوتاه چون
 اهل راز کرده و دست بمناسی دراز کرده روز تاش
 کرامات گفته و شب تار و زخفته از شیخی و مریدی بنامی قانع
 و از دین بایشان هزار مانع کلمات همه از مشاهده فرسنگها
 کریمت از مجاهده در ظاهر زرقند و در باطن براقند ایشانرا
 نه در خانه دل هوایی نه از خوان فقر نوایی نه سوی شهر
 شهو درایی هر یکی را شکل و سیمایی پارسایان در نظر مردم
 و کوسال نفس در دم تو پنداری که عارفانند بی نی عنید
 لافیانند بصورت شمع عاشقانند و بسیرت جمع فاسقند اندیشه
 ایشان انباشتن شکم و پسته ایشان بکداشتن حکم نه درویشانند بلکه دشمن

cezbe ve muhabbet şarabını ilim ve marifet selsebilinin temiz suyuyla karıştırırlar ve bu suyun o şarapla karışımından birçok gizli bilgi alametleri doğar.

Tevhit ehli olan bu topluluktur.

Kalanların hepsi kendilerine tapanlardır.

Fâide: Hazret-i Hacı Bektaş Velî, Hoca Ahmed Yesevî'nin Sırrı kutlu olsun şöyle buyurduğunu naklediyor: "Derviş olanlardan bir kısım vardır ki görünüşte düzgün, güzel konuşurlar utangaç gibidirler. Onlarda ne bir ev ne bir bark ne bir somun ne bir ekmek ne bir dane ne bir tuzak ne bir nam ne bir şöhret ne bir kandil ne bir mum ne bir zembil ne bir yeme ne sofraya ne bir sema ne hücre ne halkla iç içe olma ne tekke ne bir elbise vardır. Oruç tutmaz ama adı sufidir, gece ibadetine kalkmaz uyur, baygın, heyecansız bir topluluk. Bazısı paçavra giymiş, bir guruh ki saçlarını tıraş etmiş, etmiş ama bin kişinin kâlbini kırmış. Sır ehlinin yaptığı gibi elbiseleri kısa; gel gör ki yasaklara elleri uzun. Gündüz akşama kadar kerametler söylerler, gece sabaha kadar deliksiz yatarlar. Şeyh ile müritliğe sözde inanırlar, din ile aralarında yüzlerce engelleri var. Ağzılarını açtıklarında ilahî bilginin son aşamasında dem vururlar. Hâlbuki bunu kazanmak için gereken çabadan fersah fersah uzağa kaçarlardı. Sözümlerine görünüşte riyakâr içte berraklar; güya gönül evlerinde nefislerine düşkünlük hiç yok. Ne fakr sofrasından bir nasipleri var ne gerçeği görme şehrine giden bir yolları var."⁶

Her biri görünüş itibarıyla halkın gözünde birer dini bütün fakat gerçekte nefis danaları hemen peşlerinden gelmekte. Sen sanırsın ki ariftirler; yok yok hoşgörüsüz, serkeş ve palavracıdırlar. Görünüşte âşıkların mumudurlar amma, içte sapkınlar topluluğudur onlar. Fikirleri işkembeyi doldurmakta, işleri hikmetler değil. Derviş değil onlar olsa olsa kendilerine düşmandırlar.

⁶ Bu kısım metinde "rây" olarak geçiyor fakat cümlelerin anlamı itibarıyla burada aslında "yol" anlamına gelen "râh" kelimesinin var olduğunu düşündük.

هر یکی را ظاهر معمر و لیک * باطن ویران و دل سنگی شده *
 خواب و خور را کرده عادت همچو کاو * در ره طاعت خرنکی شده *
 مرد باید در ریاضت روز و شب * استخوان و پوست چون چنکی شده *
 این چند فرق است که ناموس ایشان خرقه است * سفید پوشان
 و سیر خوازانند * زرد رویان و سبب کارانند * در رقص برافشانند
 آستین * و از صد یکی نه راستین * بچگون انهم علی شئ *
 ای سالک روشن جبین * اصل صفا را بدین چشم مبین ^{بیت}
 مر جفا قومی که داد بندگی را داده اند * ترک دنیا گفته اند و از همه آزاده اند
 نفس خود را فخر کرده روح را داده ^{فصح} * زاد تقوی بر گرفته مرگ را آماده اند
 طرفه العینی نبوده غافل از حضرت ^{ولیک} * سیلها با این همه از چشم خود بکشانند
 ز آب نابت الی الله غل کرده و ^{نکله} * روی را در خاک پاک اسجود و انهادند
 شعله دیدند و انس بافته از عشق ^ا * روز و شب در کینج خلوت بسر بجا اند
 ربنا گویند و هم لبیک عجزی بشنوند * جلد سرست الست از جرع این با اند
 تابند نیا آمدند از کلبه کتم عدم * سوی حضرت جز نیاز و ناله نفرستادند
 زهی سعادت ایشان که مردند * و از اشغال زمانه فردند * و طالب
 نیاز و در دند * و زاده را آماده کردند * با این همه روز ایشان پر از کند
 و دل ایشان بغم آکنده * ایشانرا نه در شهر شادمانی توقف *
 و نه از فوت کامرانی تأسف * ایشانرا اگر بردارند مسکینند *
 و اگر بگذارند بی گینند * این طایفه الهیانند * و بحر عشق را ماصبا ^{ند}

Her birinin dış görünüşü mamurdur amma, kâlbî taş olmuştur, içi viran olmuştur. Sığırın yaptığı gibi yer yatar, ibadet yolunda eşek gibi inadı tutar. Oysaki er kişi gece gündüz riyazette gerek; bir deri bir kemik, tıpkı bir ince saz gibi olmak gerek. Birkaç fırkadır ki bunlar, namusları hırkadır. Beyaz giyen, doyuncaya kadar yiyen; yüzleri sarı, karanlıktır işleri. Hepsi yalnız raks etmekte azimli, yüz kişi arasında biri olsun sahici değil. Ey alnı parlayan bu yolun yolcusu! Saf, temiz yol ehlini onlarla bir görmeyesin sen.

Şiir:

Merhaba o kavme ki kulluğun vergisini ödediler.
 Dünyayı terk (edelim) deyip her şeyden azat (oldular).
 Kendi nefislerine galip gelip ruha ferahlık verdiler.
 Takva azığını toplayıp ölüme hazır oldular.
 Huzurdan bir an bile gafil olmadılar
 Ama buna rağmen gözlerinden kanal delikleri açtılar.
 "Tûbû ila'llah" saf suyuyla gusledip, yüzlerini
 "Escudû (secde edin)" temiz toprağına koydular.
 Bir alev gördüler ve onun aşkımdan bulup
 Gece gündüz halvet köşesinde seccadenin başında kaldılar.
 "Rabbenâ" dediler, bayram "Lebbeyk"ini de işittiler;
 Bu şaraptan Elest sarhoşudur hepsi.
 Ketm-i adem kulübesinden bu dünyaya geldiklerinden beri,
 Allah'ın katına niyaz ve nâleden başka şey göndermediler.

Ne mutlu onların saadetine ki erdirler; zamanenin meşguliyetinden ayrı, derdi niyazı talep ederler. Yol azıklarını hazır etmiş olmalarına rağmen perişan hâldedirler ve gönülleri gamla dolu ... Onlara ne mutluluk şehrinde durmak vardır ne kaybettikleri saadet için üzüntü.

Onları tutsalar mütevazıdırlar ve eğer bıraksalar hiç kin gütmezler. Hakk'ın varlığına inanan topluluktur bunlar; aşk denizinin balıklarıdırlar.

بعد از روزه سه روزه بنان ریزه در یوزه سفر کشایند و
 افطار کنند چون فرض خدا را بگذارند بخانه جمع آیند و در مشاهد
 شمع آیند سوزی از سرور نوری از حضور عیشی از نماز عشرتی
 از نیاز کوشه از خلوت توشه از سلوت نقلی از نزعت ترمی
 بی شبهت چنکی از حاجات بر بطنی از مناجات و نایبی از ناله‌ها
 شرابی از زاله‌ها هر یکی را سجودی و شهودی و نازی و نیازی
 کرمی بقیام اسناده و جمعی بسجود افتاده ساعتی آه گویند
 و لحظه راه جویند زمانی زاری کنند و طلب رضای باری کنند
 بآنکه هر یکی قطب راه اند و از یک دیگر دعای خیر خواهند
 نیک در باب این سخن بنام تابیبی مراد خود بسلام
فایده در دانستن علم الیقین و عین الیقین و حق الیقین علم
 الیقین تن پروردنست و عین الیقین دل پروردنست
 و حق الیقین جان پروردنست علم الیقین طاعت بتن کنند
 و عین الیقین بدل کنند و حق الیقین بجان کنند آنانکه طاعت
 بتن کنند عابدانند و آنانکه بدل کنند زاهدانند و آنانکه
 بجان کنند عارفانند آنانکه بتن کنند خلق از ایشان قبول کنند
 و آنانکه بدل کنند فرشتگان از ایشان قبول کنند و آنانکه بجان
 کنند حق تعالی از ایشان قبول کند و العاقل یکفیه الاشاره
 و الذی فهم له البشاره **فایده** از حضرت قدس سره پرسیدند که

Üç günlük oruçtan sonra, ufak bir dilenci ekmeğiyle sofraya kurar, iftar ederler. Rabb'in borcunu eda etmek için, cem' evine, mum ışığında gerçeği görmeye gelirler. Serverden bir yanış, huzurdan bir nur, namazdan bir zevk ve niyazdan bir safa, halvetten bir köşe, gönül huzurundan bir azık, neşeden bir çerez, eşsiz bir şakıyış, çalgılardan bir çeng (arp), yakarışlardan bir berbet (bir müzik aleti), feryattan bir ney, kırağı düşmüş bir şarap... Her biri secde ve şuhûd⁷ sahibi, naz ve niyaz ehli. Kiyama durmuş bir grup, secdeye düşmüş bir topluluk. Bir saat ah ederler, bir anlık yol bulurlar. Bir süre yakarırlar ve Allah'ın rızasını dilerler. Her biri yol kutbu (tarikat önderi) oldukları hâlde, birbirlerinden hayır dua isterler.

Bu söz sona erer güzelce.

Kendi muradını buluncaya dek selametle...

Fâide: İlme'l-yakîn, ayne'l-yakîn ve hakka'l-yakîni bilmek hakkında: İlme'l-yakîn bedeni eğitmek, ayne'l-yakîn kâlbi eğitmek, hakka'l-yakîn canı eğitmektir. İlme'l-yakîn bedenle, ayne'l-yakîn kâlple, hakka'l-yakîn ise canla ibadet edilmesidir. Bedenle ibadet edenler âbidlerdir, kâlple ibadet edenler zahidler, canla ibadet edenler ise ariflerdir. Bedenle ibadet edenler halk yanında makbul olur, kâlple ibadet edenler melekler yanında, canla edenler Hak Teala yanında makbul olur. Akli olana bir işaret yeter ve onlar, müjdelenenlerdir.

Fâide: Sırrı kutlu olsun Hazret-i Hacı Bektaş Velî'den

7. Şuhûd, şahitler, tanıklar.

سخن از طریقت گفتن کرارسد فرمود کس را رسد که اگر ظاهر او
 بر وجه اهل زمین عرض کنند بر ظاهر او هیچ عیب شرعی نیابند و
 اگر باطن او را بر وجه اهل آسمان عرض کنند در باطن او هیچ
 نقصانی نیابند **فایده** و هم حضرت مدس سره فرمودند که روندگان
 راه را ریاضت و مجاهده بسیار باید کشید تا بمرتب و مقامی رسند
 اما ازین هم نزدیکتر هست که زودتر بمقصود می توان رسید
 و آن آنست که رونده راه دان کوشد که خود را بواسطه خلق و
 خدمتی در دل صاحب دلی جای کند چون دل این طایفه مورد
 نظر هست او را نیز نصیبی رسد **فایده** هر که در بند تدبیر
 خودش در دوزخ تقدست و هر که در مطالعه تقدیر خدایت
 در بهشت تقدست **فایده** سخن خلفاء ایشانست اگر تریابی تو
 بیرون آوردند مترس و اگر تو خود بیرون آمده بترس **فایده**
 میفرمودند که ولایت جایی ثابت می شود که او را باو بگذارند
 و اگر تصویری گذرد و باز خواست بود و در آیت کریمه
الا ان اولیاء الله لا خوف علیهم ولا هم یحزنون بدانند بدست
 دوستان خدای تعالی را هیچ ترس نیست برایشان از رسیدن مکاره
 و شداید نیستند ایشان که اندوه مکن باشند از موت مطالب و غم
 در عین المعارف فرموده که اولیا جماعتی اند که لقاء ایشان موجب
 یاد کردن خدای تعالی باشد و در بحر الحقایق آورده که مراد از اولیا الله

ازین

“Tarikatten bahsetmek kime düşer?” diye soruldu. Buyurdu ki: “Dışı yeryüzündeki insanlara arz edildiği takdirde dışında şeriat açısından hiçbir kusur bulamadıkları ve içi, gökyüzündekilere arz edildiğinde içinde de bir eksiklik bulamadıkları kişiye düşer.”

Fâide: Ve yine Sırrı kutlu olsun Hazret-i Hacı Bektaş Velî buyurdular: “Tarikat yolcularının, bir mertebe ve makama ulaşmak için nefsin arzularına uymama ve bu konuda çok uğraş vermeleri lazımdır. Ama kendisinin isteğiyle ulaşılabilen bütün bunlardan daha kestirme bir yol vardır ki o da iz bilen yolcunun bir hizmet ve ahlaki bir özellik vasıtasıyla bir gönül sahibinin kâlbine girmeye çabalamasıdır. Çünkü bu topluluğun kâlbî, Hakk’ın nazar ettiği yerdir. Bu sayede ona da bir nasip düşer.

Fâide: Kim ki kendi nefsini düşünür, cehennemde yeri hazırdır ve her kim ki Allah’ın takdirini düşünür, cenneti hazırdır.

Fâide: Halifelerinin sözüdür: “Eğer seni sen olmadan başkaları ortaya çıkardılarsa hiç korkma. Eğer sen kendin ortaya çıktıysan, kork.”

Fâide: Hacı Bektaş Velî buyurdular ki: “Velayet sabit bir makam olur ki onu oraya yükseltmişlerdir. Ayet-i kerimede 10/62, buyuruyor: “İyi biliniz ki Yüce Allah’ın dostlarına (evliyasına) hiçbir korku yoktur. Onlara güçlükler, zorluklar erişecek değildir ki ölümden kaygı duysunlar.”

Metalip ve Makâsıd Aynü’l-Ma’arîfte buyurmuştur: “Veliler o topluluktur ki onlarla görüşmek, Yüce Allah’ı anmayı vesile kılar.” Ve Bahrü’l-Hakâyık’ta⁸ şöyle geçer: “Allah’ın evliyalı kimlerdir dersiniz,

8. 15. Yüzyılda Hatiboğlu tarafından kaleme alınmış olan bu eser, Hacı Bektaş-ı Velî’nin Makâlât adlı eserinin Türkçeye çevirisidir.

انانند که اعدای نفوس خود باشند و در کشف الاسرار
 صفت اولیا بدین وجه میکنند که عنوان شریعت اند و بهر صفت
 حقیقت ظاهر ایشان با حکام شریعت آراسته و باطن ایشان
 بانوار فقر افروخته **ش** رخسار زمین از ل تاخته
 کوی بچوکان ابد باخته • معتکفان حرم کبریا •
 شسته ز دل صورت کبر و ریا • راه نور دان شکسته قدم
 رازکشایان فرو بسته دم • میفرمودند که ایشان را خوف
 ظهور طبیعت نیست بحکم آنکه القانی لایردالی او صافه **فایده**
 میفرمودند که خاموشی از سه صفت باید که خالی نباشد
 یا نگاه داشتن خطرات یا مطالعه ذکر دل که گویا شده باشد
 یا مطالعه احوال که بر دل میگذرد **فایده** روزی اصحاب را خطاب
 ساخته میفرمودند که ای یاران دانید که حق سبحانه بدین عظمت
 و بزرگی با شما در غایت نزدیکیست بدین اعتقاد باشید اگر این
 معنی حال شما را معلوم نشود لیکن دایم باید که با او باشد
 در خلا و ملا و چون در خانه تنها باشید پای دزار مکنید و در ستر
 علاینه و ظاهر و باطن با خدا راست باشید چون بحفظ این مذکور
 قیام نماید بتدریج این معنی شما را حاصل شود پس باید که همیشه
 خود را با ادب ظاهر و باطن آراسته دارید ادب ظاهر آنست که
 با و امر و نواهی استاد کی نمایید و بروضوی دایم و استغفار

kendi nefislerine düşman olanlardır.” *Keşfü'l-Esrâr*’da evliya şu yönüyle vassfediliyor: “Onlar şeriatın unvanı ve hakikatin burhanıdır.”⁹ Dış yüzleri şeriatın hükümleriyle süslenmiş, içleri de yoksulluk (fakr) nurlarıyla parlamıştır.”

Şiir

*Ezel meydanından alaca at saldırdı,
Topu ebed çevgânıyla çevirdi.
Harem-i kibriyada inzivaya çekilenler,
Gönülden kibr ü riya görüntüsünü sildi.
Ayağı kırılmış yolcular (atlar),
Nefesi kesilmiş sır çözenler...*

Hacı Bektaş Veli buyurdular ki: “Onlara tabiatın zuhurundan yana korku yoktur. Nitekim “Nefsinden yok olan kişi tekrar insanlık sıfatlarına dönmez.” denmiştir.

Fâide: Yine buyurdular ki: “Üç sıfatı saklı tutmaktan geri durmamalıdır: tehlikelerin gözlenmesi, dile gelmiş kâlp zikrinin incelenmesi, kâlpden geçen hâllerin incelenmesi.”

Fâide: Bir gün ashaba hitaben buyurdular: “Ey dostlar! Bilin ki her kusurdan arınmış Hakk bu büyüklük ve azametle size son derece yakındır. Bu inanç üzere olunuz. Bu mana henüz bilginiz olmasa da daima edepli olun. Helada yahut kalabalıkta, evde yalnız olduğunuzda ayağınızı uzatmayın.”

Herkesin gözü önünde yahut saklı bir yerde, dış ve iç dünyanızla Rabb ile dosdoğru olun. Bu şeylere dikkat etmeye başladığınızda giderek bu manayı kazanırsınız.”

Öyleyse kendinizi daima dış ve iç edebiyiyle süsleyiniz. Dışınızın edebi, emir ve yasaklara dikkat etmek, sürekli abdestli dolaşarak tevbe etmek,

9. Burhân, delil, ispat, tanık.

و حکم گفتن احتیاط کنید در جمیع امور و تتبع آثار سلف کنید اما او به
باطن بسیار دشوار است چه دل را از حضور اغیار نگاه داشتند
چه خیر و چه شر هر دو برابر است در حجاب بودن پیش حق سبحانه و تعالی
خواجہ در باب که جان در تن انسان است. خواجہ انوار دل و دیده مردان است
فایده میفرمودند که در صورت نفس کنی میگذرد و اقف می باید بودن
که حق سبحانه و ناظر است باید که از خدا شرم دارید و از او
غفلت نورزید که حق سبحانه تعالی در کلام قدیم خود تشیع و تنزیس
کرده است ما جعل الله لرجل من قلبین فی جوفه ینافذ به خدای تعالی
مر مردی را دو دل و در درون آدمی یک دلست و دو دل نیست که یکی را
بدنیا مشغول سازید و یکی را بحق تعالی و اگر دل را بدین مشغول دارید
از حق بی بهره و بی نصیب مانید و اگر متوجه بحق تعالی گردید از دل
شمار روزنه بسوی حق تعالی گشاده کرد و آزان روزنه آفتاب
فیض الهی یافتن گیرد و آفتاب از مشرق تا مغرب طلوع می کند
هر زره از نور او بهره می یابد و نور او بر همه اشیا می تابد اما
اگر خانه بود که آزار روزنه نباشد هر آینه از نور آفتاب بی بهره
نی ماند پس اگر دل حاضرست حضور او بمنزله آن روزنه است
از آن رهگذر نور فیض وجود بوی خواص رسیده و اگر غافلست
از وی خواص گذشته **بیت** دوست بهر لحظه در تو نظر میکند
چون نواز و غافل در تو نکند **فایده** روزی میفرمودند که احالت

hüküm söylerken ihtiyatlı davranmak ve bütün meselelerde öncekilerin eserlerine, görüşlerine uymaktır. İçyüzünüzün edebi ise oldukça güçtür.

Kâlbî yabancıların varlığından korumak zordur. Çünkü (kâlpteki) ister hayır ister şer olsun, her ikisi de Her kusurdan arınmış Yüce Hakk ile insanın arasında hicap olmaları açısından eşittirler.

Efendi bil ki insanın bedeninde can olan şey edeptir.

İnsanların gözlerinin gönüllerinin nuru edeptir.

Fâide: Hacı Bektaş Velî Buyurdular ki: “Her nefeste bir hazine geçip gidiyor. İyi bilinmelidir ki Hakk sübhânehu hâzır ve nâzırdır. Ondan utanmalı, gafil olmamalıdır. Nitekim Yüce Hakk Kelam-ı Kadim’in 33/4. ayetinde kendisi kınamış, serzenişte bulunmuştur: “Yüce Allah bir adamı iki kâlpî yaratmadı.” Bir insanın içinde tek bir kâlp vardır, iki kâlp değil ki birini dünyayla meşgul etsin, birini Yüce Allah ile ... Eğer kâlbî dünyayla meşgul edersiz Hakk’tan nasipsiz kalırsınız ve eğer Yüce Allah’a yöneltirseniz kâlbınızden Yüce Allah tarafına bir pencere açılır ve o pencereden ilahî feyzin güneşi doğar. Güneş doğudan batıya dünyanın her yerinde doğar, her bir zerre onun ışığından nasiplenir, onun ışığı her şeyin üzerine düşer. Böyle olduğu hâlde bir evin penceresi yoksa eğer, kuşkusuz ki güneşin ışığından nasipsiz kalır. Öyleyse kâlp doğruya hazırsa ve onun huzuru o pencereye doğru ise, o güzergâhtan feyz ve cömertlik ışığı nasip olacaktır. Ama kâlp gafil ise, oradan nasipsiz geçip gidecektir.

Beyt

Dost her an sana nazar eder ve

Şâyet sen gafilsen, geçer gider

Fâide: Hacı Bektaş Velî bir gün buyurdular ki: “

نزد اصل تحقیق نه آنست که آباد اجداد کس از جنس امرا و وزرا
 بوده باشد یا در سلک فقه و ظلمه منتظمه بود بلکه اصالت عبارت از جنس
 جوهریست که در ذات انسانی می باشد چون فطرت سلیم و تربیت
 پاک و آنچه مردم آنرا اصل می پندارند عین بد اصلیت **فایده**
 میفرمودند که مردم بد اصل چون خواصند که غیبت کسی برشان
 اول بدیهایی که در ذات ایشان موجودست بر زبان ایشان
 جاری می شود چه آن بفهم نزدیکترست **فایده** روزی ایشان
 از کسی پرسیدند که در چه کاری گفت حضوری دارم و پای در
 دامن عافیت پیچیده ام و در کنج عافیت نشسته فرمودند
 حضور و عافیت نه آنست که پای در کرباسی پیچیده و در گوشه
 بنشین عافیت آنست که از خود باز رسته باشی آن زمان
 خواه کنی نشین و خواه در میان مردم باش **فایده** میفرمودند که
 اگر کسی تحصیل علوم اولین و آخرین کرده باشد در نفس اخیر
 هیچ علمی ویرادست کبر خواص بودن و همه معلومات از لوح
 مدر که محو خواهد شدن مگر آنکه ملکه حضور و آگاهی حاصل کرده
 باشد که در نفس اخیر دست گیری می کند همچنینست که جوانی را
 غنیمت دان روزی چند ریاضتی بر خود اختیار کن و کنجکی
 بگیر و ملکه حاصل کن که خاطر از مزاحمت اغیار و تنگی و انباشت
 خلاص شود **فایده** میفرمودند که ما نبودیم خدا بوده و ما نباشیم

Gerçeği araştıranlar yanında asalet, insanın emir yahut vezir sülalesinden gelmesi, fasıklar ve zalimler zümresinden olması değil, yaratılışı sağlam ve ahlakı, mayası temiz olmak gibi insanın zatında bulunan bir cevherin cinsinden ibarettir. Halkın “asalet” sandığı şey asaletsizliğin ta kendisidir.

Faide: Yine buyurdular ki: “Asaletsiz insanlar birinin gıybetini yapacaklarında kendilerinin zatında bulunan kötülükler dillerinden dökülür. Çünkü bu anlayışa daha yakındır.

Faide: Hacı Bektaş Velı’ye bir gün sordular: “Hangi işte huzurum vardır, ayağımı afiyet eteğine sardım ve afiyet köşesine çekildim mi denir?” Buyurdular: “Huzur ve afiyet, ayağını pamuklu bir kumaşa sarman yahut bir köşeye ekilmen değildir. Afiyet, senin kendinden kurtulmuş olmandır; o vakit ister bir köşeye ekil ister halk arasında ol.

Faide: Yine buyurdular ki: “Bir kimse gelmiş geçmiş bütün ilimleri tahsil etmiş dahi olsa, onun bu ilmi son nefesinde elinden tutacak değildir. Son nefeste elinden tutacak olan, kazandığı huzur, Allah’tan haberdar olma alışkanlığındır. Onun dışında bildiği ne varsa hepsi anlayış levhasından yok olup gidecektir. O yüzden gençliği ganimet bil, her gün nefsin birkaç işteğini kırma yolunu seç kendine ve bir köşeye ekil. Böylece başkasının sürdüğü yere gitmekten ve bunu kanıtlamak zahmetinden kurtulacağın bir alışkanlık kazan.

Faide: Yine buyurdular ki: “Biz yoktuk Allah vardı. Biz olmayahm Allah olsun.”

خدا باشد و اکنون نیز مانیستیم خدا هست بنکر دید که بعد از چند
 سال با که مصاحبت خواصید کرد اکنون نیز با او مصاحبه باشید
 و از هر چه بر سر کوشش با خواصه مانند دل از و منقطع کنید **فایده**
 روزی این حدیث پیغمبر را صلعمی خواندند که افضل ایمان المرء ان
 يعلم ان الله معه حيث كان گفتند همین تعلیم کافیت اگر کسی
 ادراک دارد **قطع** بار باست هر کجا هستی
 جای دیگر چه خواهی ای او باش **•** با تو در زیر یک کلیم چو است
 بس بر وای حریف خود را باش **فایده** میفرمودند که حسین منصور
 انا الحق گفت حقیقت خود را می گفت و فرعون انا ربکم الاعلیٰ گفت
 صورت خود را گفت اگر او نیز حقیقت خود را بشناختی آن انا گفتن از وی
 مقبول بودی **•** بود انا الحق از لب منصور نور بود انا الله از لب فرعون نور
فایده مردی را سر در عالم دادند اگر سیر خورد مست **•** و اگر گرسنه
 باشد دیوانه **•** و اگر خفته است مردار **•** و اگر بیدار است منجم **•**
 عجب قرین او شده ضعف صفت لازم او گشته **•** اگر کرد معرفت
 کرد و گویند و ما قدر و الله حق قدره و وصف نکردند مشرکان
 خدا را و تعظیم نکردند چنانکه حق قدره تعظیم او باشد **•** و اگر بیایند
 مشغول شود گویند و ما امر و الا لیعبد و الله مخلصین و امر کرده
 شدند الا که عبادت کنند خدا را با خلاص **•** و اگر خود و کنار بگرد
 گویند و ما خلقت الجن و الانس الا لیعبدون و نیا فریدم پر بان

و در میان

Ve şimdi de biz yokuz, Allah var. Bakın, birkaç sene sonra kiminle dostluk kurup sohbet arkadaşlığı edecekseniz bugün de onunla musahib olun ve ne ki siz ölünce mezarınızın başında kalacak (sizinle gelmeyecektir), kâlbınızı ondan koparın.”

Fâide: Hacı Bektaş bir gün Hz. Peygamber’in “*Kişinin imanının en makbulü nerede olursa olsun, Allah’ın onunla olduğunu bilmesidir.*” hadisini okuyup “Bir kişinin idraki varsa eğer, ona bu ders yeter.” dedi.

Kıta

Her nerede olursan ol yâr seninle,

Başka yerde ne ararsın ey serseri?

Bir kilimin altında bile seninle olan o iken,

Yürü git arkadaş (yapabilersen) yalnız başına ol.

Fâide: Hacı Bektaş Velî buyurdular ki: “Hüseyin Mansur: “*Ben Hakk’ım.*”¹⁰ dedi. O, bununla kendi hakikatini söylüyordu. Firavun “*Ben sizin yüce rabbinizim.*” dedi, kendi görüntüsünü, karakterini ortaya koydu. Eğer o da kendi hakikatini bilmiş olsaydı, “ben” demesi makbul olurdu.

Ene’l-Hak sözü Mansur’un dilinden nur idi.

Ena’llah sözü Firavun’un dilinden zulüm idi.

Fâide: Bir insan âlemin en yücesi olsun diye ünvan verildi. Eğer insan, doyuncaya kadar yemişse sarhoştur, aç olsa divanedir, uyumuşsa murdardır ve eğer uyanıksa hayrettedir.¹¹ Ona o kadar meziyetler verilmiş ki, insanlık vasfını yerine getirdiğinde faziletleri iki misli artmıştır.

Marifetin etrafında dönüyorlarsa 22/74 ayette: “*Ve müşrikler Allah’ı gereği gibi anlayarak açıklayıp yüceltemediler.*” denir. İbadetle meşgul iseler “*Ve ancak Allah’a ibadet etsinler diye emrolundular.*” denir. Her ikisinden uzaklaşırsa Kur’an’da, 51/56:

10 “Ene’l Hak” bazı çevirilerde “Ben Allah’ın” olarak çevrilmektedir. Doğru çeviri “Ben Hakk’ım” olması gerekir. Allah ismi zat ismidir. Allah’tan başka hiçbir nesneye verilemez. Hakk ismi Allah’ın sıfat isimlerindendir. Her nesneye verilebilir. Hadi, Hami, Rahim, Kâni adlarında olduğu gibi.

11. Hayret, gördüğü yücelik ve güzellikler karşısında şaşkın olma hali.

و آدمیان را از اهل ایمان مکر تا پرستند یا نیا فریدیم مجموع ایشان را
 مکر که امر کنه عبادت و همه را بدان او کردم و مجاهد گفته که بنا بر این
 ایشان را مکر تا و ایشانند غایتش این که بعضی فرمان نمی بردند
 و برخی در عبادت شریک می گیرند و اگر بشیند گویند آن ربک
 لشدید العقاب بدرستی پروردگار تو سخت عذاب کننده است.
 و اگر شفعی طلبت گویند لا یتکلمون الا من اذن له الرحمن سخن نگو
 در باب شفاعت مگر کسی که دستوری دهد مرا و اخذای نه شفاعت
 کند با شفاعت نمایند مگر کسی که خدای تعالی اذن دهد در شفاعت آن.
 و اگر بخود یا بغیر نکر گویند لئن اشرکت لیحبطن عملک اگر شرک
 آری بغرض محال و اصح قول آنست که محاطبت بحسب ظاهر بغیر باشد
 حکم و از روی حقیقت مراد مسلمانانند اگر شرک آورید هر آینه تباه
 گردانم کردار تو که در وقت ایمان واقع شده و اگر خواهد که در
 درون بازاری سازد گویند یعلم السر و اخفی میداند پوشیده
 و آنچه پوشیده ترست از پوشیده و گویند سر آنست که میداند و
 می پوشد و اخفی آنکه نمیدانند که چه خواهد کرد یا سر آنست که
 با کسی گوید و اخفی آنکه در دل خود نکر دارد و اگر زاویه جای
 برد گویند این المفز کجاست کربزگاه کجاست جای کربخن.
 و اگر کربز جای طلبت گویند الیه المصیر بسوی اوست بازگشت
 همه بندگان جهت مجازات ایشان و اگر فارغ شود گویند

"İman ehlinde olan cinleri ve kulluktan başka bir şey için yaratmadım. Hepsine yalnız ibadeti emrettim." denir. Mücahid bu ayet için "Onları sadece beni tanımaları için yarattım." demiştir. Bundan kastı, bazısının ferman dinlemez ve bir kısmının kullukta ortak koşar olduğudur.

Oturmuşsa Kur'an'ın 40/22. ayetinde: "Şüphesiz ki Rabbin şiddetli azap edicidir." denir.

Bir şefaati talep ettiğinde denir ki: "Lâ yetekellemûne illâ men ezine lehu'r-Rahmânu." Kur'an 78/38: "Şefaati konusunda şefaati edici Allah'ın izin verdiği kimse haricinde kimse söz söyleyemez." yahut "Ancak kendisine şefaati edilmesine Yüce Allah'ın izin verdiği kimseye şefaati edilir."

Kendine veya başkasına baktığında Kur'an'da 39/65. ayette: "Gerçekten eğer şirk koşarsan, amelin mutlaka boşa gider." denir. "Eğer şirk koşarsan" ifadesi, hem varsayım, hem gerçektir. Dışta muhatap Allah'ın salat ve selamı üzerine olsun Hz. Peygamberi'dir fakat hakikatte kastedilen Müslümanlardır. "Eğer şirk koşarsanız, iman ettiğiniz zamanki gerçekleşmesini istediğiniz niyetinizi boşa çıkarırım."

İçten pazarlık yapacak olduklarında Kur'an'da 20/7. ayetinde: "Gizliyi ve gizliden de gizlisini bilir." denir. Derler ki sır, bilip gizlediğin şeydir fakat giziden de gizli olan ne yapacağını bilmediğindir. Yahut sır, bir kimseye söylenir fakat gizliden de gizli, kâlpde saklı durur.

Bir köşeye çekilirse Kur'an'da 75/10. ayette: "Nerede kaçış yeri, kaçılacak yer nerede?" denir. Kaçış yeri talep ederse Kur'an'da 40/3. ayetinde "Tüm kulların dönüşü ona doğrudur." denir. "Doğru" burada mecazdır.

Boş kalmış olursa

Kur'an'da 29/69. ayette: “Bizim dinimizde ve yolumuzda kâfirlerle ve dinin düşmanlarıyla cihat edenler.” denir. Ayetin bu kısmı için bazısı demiştir ki: “Amel ve ibadette ıctihad edenler...” Yüce Allah onların hidayetini ve saadetini artırsın.

Ve umutsuzluğa düşerse Kur'an'da 39/53. ayette: “İman edip tövbe ettiğinizde Yüce Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Çünkü o, tövbe ettikleri zaman tövbe edenleri bağışlayandır.” denir.

Emin bir şekilde oturmuşsa Kur'an'da 7/99. ayette: “Yalancılar, hileciler Allah'ın onları gafil avlamasından yana kendilerini güvende mi hissettiler?” denir. Mekk buradaki kulan bilinmez bir yöne doğru adım adım yaklaşması durumunu üstü kapalı olarak anlatır.

Feryad ederse Kur'an'da 21/23. ayette: “ O, yaptığından dolayı sorgulanmaz. Sorgulanmaması yüceliğinden, Allah'lık vasfındandır. Ya da her yaptığı şey aynen doğru olup hikmet içermesindendir.” denir.

Marifet ilmin meyvesidir ve yakınlık muhabbetin. Söz bir yerdedir iş başka yerde. Duyulmuş olan nereden görölmüş gibi olsun?

Fâide: Ey dost! Gerçek dosttan başka dost istemek sevginin yok olması ve marifetin yitip gitmesi demektir. Kur'an 45/23: “Gördün mü o kimseyi keyfini tanı edindi.” “Nefsinin arzusunu kendisine ilah edinen kişiyi görüyor musun? Yani, kendi arzusunun peşinden giderek onun sözünü dinleyen ve Yüce Allah'ın emrine boyun eğip teslim olmayan kişiyi... Yani, mabudunu kendi nefsinin arzusuyla seçen, Allah'ı bırakıp ondan daha iyi bulduğu bir putu seçip ona tapan kişiyi... Öyle ise sevgilin kim ise,

خدای تست قال دم لكل قوم صنم و صنم امتی الدنایر هه قوم ای
 صنمیت و صنم امت من دینارهای ایشانست **فایده** درویش
 پیش خواجه قدس سره آمد گفت ای پیر بیان توحید کن خواجه
 کله قند را پیشش نهاد و گفت این چیست درویش گفت شکرست
 خواجه فرمود این را بشکر صورت ببر که صورت چند باز د
 بعد از آن بیار و شکر صورت از و صورت های مختلف ساخت خواجه
 یک یک پرسید که این چیست و آن چیست درویش گفت این سب
 و این ستور و وین آدمست خواجه فرمود ده را بشکن و یکی کن
 درویش ده را شکست و یکی کرد خواجه پرسید که اکنون چیست
 درویش گفت شکرست خواجه قدس سره فرمود برو که بیان توحید تمام کرد
 ما هجائیم که بودیم و همان خواصه بود. در دو عالم اگر امروز و اگر فردا ایم
فایده بدانکه عوالم کلیه پنجمست اول عالم ذات که او را لاهوت
 و هویت غیبیه و غیب مجهول و غیب الضیوب و عین الجمع و صفت الخفای
 و مقام او ادنا و غایت الغایات و نهایت النهایات میگویند دوم عالم
 صفات که او را جبروت و برزخ البرزخ و برزخ اولی و مجمع البحرین و قباب
 قوسین و محیط الاعیان و واحدیت عما میخوانند سوم عالم ملکوت که عالم
 ارواح و عالم افعال و عالم احو و عالم رؤیت و عالم غیب و باطن خوانند
 چهارم عالم ملک که او را عالم شهادت و عالم ظاهر و عالم آثار و عالم خلق
 و محسوس گفته اند پنجم عالم ناسوت که کون جامع و علت غائیه و اواخر

rabbin odur.”

Selam olsun Peygamber dedi: “Her ümmetin bir putu vardır ve benim ümmetimin de putu paralarıdır.”

Fâide: Sırrı kutlu olsun Hoca Ahmed Yesevi’nin yanına bir derviş geldi ve “Ey pir! Tevhiti açıkla.” dedi. Hoca bir kelle şekeri¹² önüne koydu ve “Bu nedir?” diye sordu. Derviş “Şeker.” dedi. Hoca buyurdu: “Bunu şeker hâinden çıkar, birkaç şekil yap.” Ardından derviş şekeri alıp ondan muhtelif şekiller oluşturdu. Hoca “Bu nedir? Şu nedir?” diye teker teker sordu. Derviş “Bu at, bu deve, bu adam.” dedi. Hoca buyurdu: “Hepsini boz, birleştir.” Derviş bütün şekilleri bozup birleştirdi. Hoca “Şimdiki nedir?” diye sorunca derviş “Şekerdir” dedi. Hoca Sırrı kutlu olsun buyurdu: “Tevhidi anlatmam bitti.”

*Biz olduğumuz gibiyiz, öyle de kalacağız,
İster bugün ister yarın, iki cihan içinde.*

Fâide: Bil ki bütün âlemlerin sayısı beştir. Birinci, “âlem-i zât”tır yani Allah’ın zat-ı kendi kendiyledir. Buna ilahlık âlemi, varlığı görünmeyen, nasıldır bilinmeyen, kayıplarda kayıp, kendisinde toplayan, hakikatin hakikati, ev-ednâ makamı, gayelerin gayesi, sonların sonu, nihayetlerin nihayeti denir. İkinci, “âlem-i sıfat”tır ve buna büyüklük, araların arası, yüce ara, iki denizin kavuştuğu yer, iki yay arası, açık çevreleyen, görünmez bir’lik denir. Üçüncü, “âlem-i melekût”tur ve buna ruhlar âlemi, fiiller âlemi, emr âlemi, görme âlemi, bilinmezler âlemi ve gizli denir. Dördüncü, “mülk âlemi”dir. Buna da şahitlik âlemi, görünenler âlemi, eserler âlemi, yaratılma âlemi ve hissedilen âlem demişlerdir. Beşinci, “insanlık âlemidir” ve kapsayan evren, yapılış gayesi.

12. **Kelle Şeker:** Eskiden rafine kristal şekerin sıkıştırılmasıyla elde edilen dibi yuvarlak, tepesi sivri büyük parçaya verilen ad. Baş büyüklüğünde olduğu için bu ad verilmiştir. Çok sert olan bu şeker, kolayca kırılmaz küçük balta ile kenarından parçalanıp koparılırdı.

التزلات نامیده اند از پنج عوالم سه عالم اول اداخل غیبند که از
 ادراک حواس بیرونند و دو عالم آخر اداخل شهادتند که ادراک می تواند
 کرد بجواس **فایده** ای درویش چون بحضرت رسول حکیم خطاب
 ان اتبع ملت ابراهیم حنیفا نازل شد تصدیق انبیاء پیشین کرد
 بمقام ایمان رسید نام او مؤمن گشت و با وجود تصدیق عبادت
 بسیار کرد و اوقات شب و روز را بعبادت و طاعت گزرا نیند بمقام
 عباد رسید نام او عابد گشت و با وجود عبادت روی از دنیا
 و مافیها گردانید بمقام زاهد رسید نام او زاهد گشت و با وجود
 زهد بحکم اللهم ارنا الاشياء كما هي حکمت اشیا را دانست
 بمقام معرفت رسید نام او عارف گشت و با وجود معرفت
 او راحی نعمت بحسب والهام خود مخصوص گردانید بمقام ولاء
 رسید نام او ولی گشت و با وجود ولایت او را بوحی و بحجّه خود
 مشرف گردانید و پیغام بخلق فرستاد تا خلق را بحق دعوت
 کند بمقام نبوت رسید نام او نبی گشت و با وجود وحی و بحجّه
 او راحی نعمت بکتاب خود سرازیر گردانید بمقام رسالت
 رسید نام او رسول گشت و با وجود کتاب شریعت اول را
 منوح گردانید و شریعت دیگر نهاد بمقام اولوا العزم رسید نام او
 اولوا العزم گشت و با وجود آنکه شریعت اول را منوح گردانید
 و شریعت دیگر نهاد بمقام ختم رسید نام او خاتم گشت

وینا

Allah'tan derece derece uzaklaşmanın en son aşamaları. Bu beş âlemin ilk üçü bilinmeze dâhildir ve duyularla algılanmaktan uzaktır. Son iki âlem ise görününe dâhildir; bunlar duyularla algılanabilirler.

Fâide: Ey derviş! Allah'ın salat ve selamı üzerine olsun Hz. Resul'e Kur'an'da 16/123. ayette: "*Sonra İbrahim dinine tâbi ol diye sana vahyettik.*" hitabı indiğinde kendisinden önce gelen nebileri tasdik etti ve iman makamına erdi, adı "mümin" oldu. Tasdik etmesine rağmen çokça ibadet etti, gece gündüz vaktini ibadetle geçirdi ve kulluk makamına erdi, adı âbid (kul) oldu. İbadet etmesine rağmen dünyaya da onun içindekilere de yüzünü çevirdi, zühd¹³ makamına erdi ve adı zahid oldu. Zühdüne rağmen "Ey Allah'ım, bana eşyanın aslını göster." hükmünce eşyânın (şeylerin) hikmetini bildi ve marifet makamına erdi, adı arif oldu. Ve marifetine rağmen Hak Teala onu kendi ilhamına ve muhabbetine mahsus kıldı, velayet makamına erdi, adı veli oldu. Velayetine rağmen onu kendi vahyi ve mucizesiyle şereflendirdi, halkı Hakk'a çağırması için yaratılmışlara onunla mesaj gönderdi; böylece nübüvvet makamına erdi ve adı nebi oldu. Vahiy ve mucizesine rağmen Hak Teala onu kendi kitabıyla onurlandırdı, risalet makamına erdi ve adı Resul oldu. Kitaba rağmen öncekilerin şeraitini hükümsüz bıraktı ve başka bir şariat koydu, ulu, yüce makamına erdi, adı Yüce Peygamber oldu. Önceki şeraiti hükümsüz bırakıp yeni bir şariat koymasıyla hatm makamına erdi, adı hâtim yani son Peygamber oldu.

13. Zühd, her türlü zevkten vazgeçerek kendini ibadete verme.

وین نه مرتبه ارواح نزد عارفان عطا بیست و نزد حکما کبی بیست
 تورا نه زفته ازان نمودند * ورنه که زو این در که نکشودند
فایده از حضرت پرسیدند که ما التصوف یا ولی الله فرمود
 التصوف والعافیه لایحتمان یعنی تصوف بیزاریست از غیر خدا
 و خالی شدن از ماسوی او **فایده** میفرمودند ایشانرا اختیار خط
 غیرست بر خط نفس خود و هم میفرمودند که یقین آرام دست
 بر حق نکه و بر قول او و بر فرمان او و شکر تعلق دست بمنعم
فایده حضرت خواجه احمد قدس سره العزیز روزی بحضرت
 صکار قدس سره فرمود اگر خواهی که دایما در بهشت باشی با حق
 کس دوست باش و کین کسی در دل مدار **باب**
 بیش طلبی ز هیچ کس بیش مپاش * چون رحم موم باش چون نیش
 خواهی که ز هیچ کس بتوبه زسد * بدگوی و بداندیش و بد آموز مپاش
فایده حضرت قدس سره روزی پیش خواجه احمد عظم الله ذکره
 فرمود اگر ترک می کنم عمل را در بطالت می مانم و اگر عمل می کنم
 مرا بجهت می اندازد خواجه قدس سره فرمود عمل کن و طلب
 آمرزش باش خلاصی ازان عجب از خدای تعالی **فایده**
 دنیا مزبله و مجمع سگانست و کمتر از سگ آن گشت که
 از وی دور نمی شود زیرا که سگ حاجت خود ازان میکشد
 وی رود و دوستان وی بهیچ حال از او جدا نمی شود **فایده**

Ruhun bu dokuz mertebesi, arifler görüşünde Allah vergisidir. Hakimler görüşünde ise sonradan kazanılmıştır.

*Sen yol gitmemişsin, o yüzden göstermemişler.
Yoksa kim bu kapıyı çaldı da ona açmadılar?*

Fâide: “Tasavvuf nedir ey Allah’ın Velisi? diye Hacı Bektaş’tan sordular. Buyurdu ki: “Tasavvuf ve afiyet bir arada bulunmazlar.” Yani tasavvuf, Allah dışında her şeyden usanmış olmak, Onun boş şeylerinde uzak olmaktır.

Fâide: Yine buyurdular ki: “Cömertlik, kendi nefsinin zevk almasından başkasının zevk almasını istemektir.” Ve yine buyurdular: “Yakîn,¹⁴ Yüce Allah’tan, onun sözünden ve buyruğundan duyulan gönül huzurudur. Şükür, kâlbın nimeti veren Allah’a bağlılığıdır.”

Fâide: Hazret-i Hoca Ahmed, Allah sırrını aziz etsin bir gün Hünkâr Hacı Bektaş Hazretlerine Allah sırrını kutlu etsin, buyurdu: “Daima cennette olmak istersen eğer, herkesle dost ol ve kâlbinde kimseye kin tutma.”

Rubai

*Fazlasını iste (lakin) kimseden ziyade olma
Yumuşak merhem gibi ol, zehirli iğne gibi olma
Hiç kimseden sana kötülük gelmesin istersen eğer
Kötü sözlü, kötü düşünceli, kötü işli olma*

Fâide: Hazret Sırrı kutlu olsun bir gün Hoca Ahmed Yesevi’nin yanında buyurdu: “Ameli terk edersem tembel işe yaramaz sersem oluyorum; amel edersem eğer, gurura kapılıyorum.” Hoca Yesevi Sırrı kutlu olsun buyurdu: “Amel et ve Allah’tan bağışlanmayı dile. O gururdan kurtuluş Yüce Allah’tandır.”

Fâide: Dünya bir çöplüktür ve itlerin toplandığı yerdir. Ondan ayrılamayan kişi köpekten de aşağıdır. Zira köpek, hacetini orada giderir ve gider. Dünyayı dost edinenler ise ondan hiçbir şekilde ayrılmazlar.

14. Yakîn, sağlam bilgi.

الْفَقِيرُ هُوَ السَّكُونُ عِنْدَ كُلِّ عَدَمٍ وَ الْبُذْلُ عِنْدَ كُلِّ وَجُودٍ بِعَنَى فَقْرٍ
 آرام گرفتنست با هر نیستی و بیرون آمدن از هستی **فایده** مادمست
 تخاف الفقر فانت منافق یعنی مادام که تو از فقر ترس منافق باش
فایده می پرسیدند که ما الیقین فرمود الیقین هوائیه یعنی چون
 مرد بمرتبه حق الیقین رسید بجز وجود حقیقی در همه موجودات بنظر
 او وجودی ننماید **فایده** میفرمودند که توارک کردن وقت ضعیفی
 ضایع کردن وقت باقیست **بیت** ای که هستی دایما تو توبه جو
 کی کنی توبه ازین توبه بگو **فایده** می پرسیدند که عافیت چیست
 فرمود العافیه قرار القلب مع الله لحظة یعنی عافیت آراستن
 دلست با خدای تعالی یک چشم بر هم زدن **فایده** حلاوت
 الطاعات و الشکر سواء یعنی شیرین طاعتها و شکر همدو
 برابرند **فایده** المروة التفاؤل عن ذلک الاخوان یعنی مروت
 آنست که از گناه برادران تفاؤل کنی و خود را غافل سازی
فایده تفکر ساعة خیر من عبادت سنة فرمود اندیشه یک
 ساعت در نیستی خود بهتر از عبادت یکساله در هستی خود
فایده می پرسیدند که تصوف چیست فرمود آنچه در سردای
 بنهی و آنچه در کف داری بدهی و ز آنچه بتو آید بخی **فایده**
 می فرمودند که حجاب میان خدا و بنده زمین و آسمان و عرش
 و کرنشی نیست پنداشت و منی تو حجابست از میان برگیرند آری

Fâide: Yine “Fakr nedir?” diye sordular: “Fakr, her yoklukla sakin olmak ve varlıktan çıkmaktır.”

Fâide: “Sen fakirlikten korktuğun müddetçe münafık olursun.”

Fâide: “Yakin nedir?” diye Veli’ye sordular. Buyurdu ki: “İnsan hakka’l-yakîn mertebesine eriştiğinde cümle mevcudatta bulunan gerçek varlığın dışındaki hiçbir varlık onun gözüne görünmez olur.”

Fâide: Hacı Bektaş buyurdular ki: “Geçmiş zamanla uğraşmak, kalan vakti boşa harcamaktır.”

Beyt

Ey var olan, daima tövbe ara.

Ne zaman tövbe edeceksin, o tövbeden bahset.

Fâide: Ve yine “Afiyet nedir?” diye soruldu. Buyurdu ki: “Afiyet, kâlbın göz açıp kapayıncaya kadar Yüce Allah’la sükûnet bulmasıdır.”

Fâide: “İbadetlerin zevk vereni, tatlısı, şirk ile eştir.”¹⁵

Fâide: “Mürüvvet yani mertlik-yiğitlik, dostların ve yol kardeşlerinin hatalarını bilmezlikten gelip öyle görünmektir.”

Fâide: Hadis-i şerîf: “Bir saat tefekkür etmek bir sene ibadet etmekten daha hayırlıdır.” Hacı Bektaş buyurdu ki: “İnsanın kendi yokluğu üzerinde bir saat düşünmesi, kendi varlığında yaptığı bir senelik ibadetten daha iyidir.”

Fâide: Ve yine “Tasavvuf nedir?” diye soruldu. Buyurdu ki: “Aklında ne varsa bırakasın, elinde avucunda ne varsa veresin, sana ne gelirse ondan gelir.” Kuyuya düşen çıkmaya ne çaba gösteriyorsa sen onu yap.

Fâide: Ve yine buyurdular ki: “Allah’la kul arasında perde olan, yeryüzü, gökyüzü, arş ve kürsi¹⁶ değil, senin kuruntun ve bencilliğindir.

15. Kolay ve gösteriş için yapılan ibadetler.

16. Arş, göğün içbükey, Kürsi, dışbükey yüzüdür.

فایده روزی می پرسیدند از سماع فرمود یسبح لاهل الحقایق
و مباح لاهل العلم و یکره لاهل الفسق و الفجور یعنی سماع مستحب
اهل حقایق را و مباحست اهل علم را و حرامست و اهل فسق
و فجور را **فایده** من تصدّر قبل آوانه فقد تصدی لهوانه یعنی هر
پیشوایی طلبد پیش از وقت آن بس بدرستی متصدی باشد
خواری خود را **فایده** خرقه چنان پوشش که رعونت و غر
و خیلا را در نهاد تو بسوزد نه آنکه آتش آن علمها را برافروزد
و طعام چنان خور که نتواند او را خورده باشی یعنی هم نور شود
نه آنچه آنکه دور شود **فایده** روزی خواجه احمد قدس سره از
روی ارشاد بحضرت خنکار قدس الله بسمه العزیز فرمود در هر
کاری که باشی چنان باش که اگر عزرائیل ترا یابد از آن کار ترا
بکار دیگر نیاید شدن و در آن کار هم تو با تو باشی **فایده**
می پرسیدند که دیدار مطلوب را بچه توان دید فرمود بدیده
صدق در آینه طلب **فایده** ای درویش تا هستی موصوم
سوخته نشود دیده دل بسوزن غیرت از غیرد و خسته نگردد
و خلوت خانه جان بشمع تجلیات جانان افروخته نشود
فایده می پرسیدند که توکل چیست فرمود توکل آنست که
منع و عطا را جز از خدا نبینی **فایده** روزی حضرت از درویشان
خود یکی را غناک دید فرمود همه دلشکئی تو از دل نهادن

Fâide: Hacı Bektaş Velî'ye bir gün semâ' hakkında soru sordular. Buyurdu ki: "Semâ', hakikatler ehline müstehaptır (uygundur), ilim ehline mübah (yapsa da yapmasada olur), açıktan günah işleyenlere ve ahlaksızlara ise haramdır."

Fâide: "Vaktinden önce liderlik isteyen kişi, şüphe yok ki kendinin düşkünlüğü aşağılanması için çalışmış olur."

Fâide: Öyle hırka giy ki kişiliğindeki her türlü kötülük, aşağılık ve bencilliği yakıp yok etsin, dahası bu hastalıkları daha da körüklemesin. Öyle yemek ye ki, sen onu yiyince yatarsız çıkıp gitmesin, hepsi nur olsun."

Fâide: Bir gün Hoca Ahmed Sırrı kutlu olsun, Hünkâr Hacı Bektaş Hazretlerine irşad için buyurdu: "Yaptığın her işte öyle ol ki Azrail seni o iş üzerinde bulduğunda başkasına geçmen gerekmesin." Yani Azrail geldiğinde sen yararlı işte ol ki pişmanlık duymayasın.

Fâide: "Görmek istenilen Hakk'ın yüzü **neyle** görülür?" diye soruyorlardı. Hacı Bektaş buyurdu ki: "İç temizliği ve doğrulukla, talep aynasında görürsün."

Fâide: Bir sanıdan ibaret olan varlık yok olmadıkça gönül gözü kıskançlık iğnesi dışında bir şeyle dikilmez ve can halvethanesi cananın görüntülerinin mumuyla aydınlanmaz.

Fâide: Ve yine "Tevekkül¹⁷ nedir?" diye sordular. Buyurdu ki: "Bir işin olmasını veya olmamasını Allah'tan başka kimseden bilmemektir."

Fâide: Bir gün Hazret-i Hacı Bektaş dervişlerinden birini kederli gördü. "Senin tüm bu sıkıntın, gönlünü bu dünyaya bağlamandandır."

17. Tevekkül, işi Allah'a bırakma.

برین عالم صودی که آزاد باشی ازین جهان و دل بر هیچ نهی
 دل تنگ نباشی **فایده** میفرمودند آزاد آنست که از رنجانیدن
 کسی زنجید و جو انزد آنست مستحق رنجانیدن تراحم رنجانند **فایده**
 روزی حضرت بدر ویشان خود فرمود که ای عزیزان امشب رسول الله
 حکم بخواب می دیدم گفت یا ولدی طهر ثیابک من الدنس
 یعنی پاکیزه کردن جامهای خود را از چرک تا بهر مندردی
 از فضل آگهی گفتم یا رسول الله ثیاب من کد امست فرمود
 خدای تعالی بر تو پنج خلعت پوشانیده است خلعت محبت و
 خلعت معرفت و خلعت توحید و خلعت ایمان و خلعت
 اسلام می باید که اینها از علایق صوری و معنوی پاک شده
 باشد **فایده** میفرمودند که ماضی را ذکر مکن و مستقبل را
 انتظار مکش و آنچه وقت و حالست اعتبار کن و بن صفت
 بندگیست و یکی دیگر نیکویی اقتدا و پیروی بر رسول حکم و ان
 چیز نیست که نیست مرتفع را راحتی از ان **فایده** حضرت خواب
 قدس سره بحضرت حنکار فرموده میخواستی که دایما با خدا سخن گویی
 این رباعی را و رد خود ساز **من بی تودی قرار نتوانم کرد**
 احسان ترا شمار نتوانم کرد **کر برتن من زبان شود چه مو**
 یک شکر ترا هزار نتوانم کرد **فایده** از حضرت قدس سره پرسیدند
 چه چیز بهترست در روی فرمود دلی که در روی بادا و بود

Bu dünyadan kurtulduğun ve gönlünü hiçbir şeye vermediğin anlarda sıkıntı duymazsın” buyurdu.

Fâide: Yine buyurdular ki: “Hiç kimsenin incitmesinden incinmeyen kişi kurtulmuştur. Karşısındaki incitilmeyi hak etse dahi onu incitmeyen cömerttir, yiğittir.”

Fâide: Bir gün Hazret-i Hacı Bektaş, dervişlerine buyurdu: “Ey azizler! Bu gece Allah’ın salat ve selamı üzerine olsun Resulullah’ı rüyamda gördüm. Dedi ki: Ey oğlum! Giysilerini kirden arındır ki Allah’ın fazlından nasiplenessin. Dedim: Ya Resulallah! Hangisi benim giysilerimdir? Buyurdu ki: Yüce Allah sana beş elbise giydirdi: muhabbet elbisesi, marifet elbisesi, tevhit elbisesi, iman elbisesi ve İslam elbisesi. Bunların maddi ve manevi bağlardan, düşkünlüklerden temizlenmiş olması gerekir.”

Fâide: “Geçmiş anma, geleceği bekleme, şu anı önemse. Bu, kulluk sıfatıdır. Bir diğer iyilikse Allah’ın salat ve selamı üzerine olsun Hz. Resul’e iman edip onun izinden gitmektir ve bu, nefse hiç rahat vermeyen bir şeydir.” Buyurdular.

Fâide: Sırrı kutlu Hazret-i Hâce Yesevi Hazret-i Hünkâr’a buyurdu: “Daima Allah’la konuşmak istersen eğer, şu rubaiyi dilinden düşürme:”

*Sensiz ben bir an bile karar edemem
Senin ihsanını saymaya muktedir olamam
Bedenim üzerinde her bir kıl dil olup dile gelse
Senin bir şükrünü bile eda edemem ben*

Fâide: Sırrı kutlu Hazret-i Bektaş’a “Dervişlikte en iyi şey nedir?” diye sordular. Buyurdular ki: “İçinde onun hatırlanıp anıldığı kâldır.”

و باز از حضرت رحمه الله علیه پرسیدند که عارف کیست فرمود
 عارف بمرقع و سجاده عارف نبود و عبادت رسم و عادت نیز نبود
 عارف آن بود که نبود **فایده** قال الله تع فی الحديث القدس
 اولیائی تحت قبابی لا یفرهم غیری یعنی خدای تع میخواستند که
 بعضی اولیاء خود را در تحت قباب عزت خود از نظر اغیار
 محجوب گردانند ظاهر ایشانرا بلباس غنا که صورت رغبتست
 بدینا پیوشانند تا اهل ظاهر ایشانرا از جمله راغبان دنیا پندارند
 و جمال حال ایشان از نظر نامحرمان پیوشانند **فایده** از
 حضرت قدس سره پرسیدند که فقیر کیست فرمود فقیر آنست که
 باو حاجتش نباشد که **الفقیر لا یحتاج الی الله** و عارفی این سخن را
 بشنید و گفت ازان باو حاجتش نباشد که حاجتش هو او باشد
فایده میفرمودند که هر که با خنبار خود اظهار کرامت
 میکند وی مدعیست و هر که بیخواست وی بروی کرامتی
 ظاهر میشود آن ولیست **فایده** میفرمودند که در قرب
 دو کانکیست که یکی بر دیگری نزدیک شود پس چون بنگری
 قرب و بعد باشد **س** قرب بی بالا و پستی رفتن
 قرب حق از حبس هفتی رفتن **فایده** از حضرت پرسیدند که
 کل شیء فی کل شیء هر موجودی جامعست بر جمیع کمالات
 پس این جامعیت مخصوص بانسان نباشد **جواب** گوئیم که

Yine Allah merhamet eylesin hazrete “Arif kimdir?” diye sordular. “Arif yırtık pırtık derviş giysisiyle, seccadeyle arif değildir, ibadeti adet edinmiş olan da arif değildir. Arif, ‘yok’ olandır.” buyurdu.

Fâide: Yüce Allah Hz. Peygamber’in nakliyle kutsi hadiste: “Benim evliyam (dostlarım) kubbelerimin altındadır, onları benden başkası bilmez tanımaz.”

Yani yüce Allah veli kullarından bazısını kendi kudret kubbeleri altında yabancıların gözünden gizlemek ister. Onların dışını, dünyaya meyletmek şeklinde görünen zenginlik giysisiyle örter ki dış görünüme önem verenler onları dünyaya meyledenlerden sansın ve o veli kulların hâlinin güzel yüzü, haram bakışlardan korunsun.

Fâide: Sırrı kutlu Hazret-i Hacı Bektaş’a “Fakir kimdir?” diye sordular. Buyurdu ki: “Allah’tan isteği olmayandır.” Bir arif bu sözü duydu ve “Bütün istediği o olduğu için ondan isteği yoktur” dedi.

Fâide: Ve buyurdular ki: “Her kim ki kendi isteğiyle keramet gösterir, ‘iddiacı’dır. Her kim ki isteği dışında kendisinden bir keramet açığa çıkar, o ‘veli’dir.”

Fâide: Yine buyurdular ki: “Kurbda yani yakınlıkta ikilik mevcut ki biri diğerine yakın oluyor. Bu duruma özen gösterirsen yakınlık uzaklık olmuştur. Çünkü ayrı derviş olmaz. Dervişlik birliktir. Can yakınlığı olunca, aradaki uzaklığın önemi yoktur.

Beyt

Kurb (yakınlık) yükselip alçalmadan gitmektir.

Hakk’ın kurbu, varlık hapsinden kurtulmaktır.

Fâide: Hazret-i Hacı Bektaş’a “Her şey, her şeyde mevcuttur sözüne göre mevcut olan şeylerin her biri, cümle kemalatı kendinde toplar. Bu toplayış yalnız insana özel değil öyleyse?” diye sordular. Cevap: “Diyelim ki

کینونہ کلشی فی کلشی یعنی شدنی هرشن در هرشن باغبنا
 سرایت تعین اولست بکلیت در جمیع موجودات و شک
 نیست که جامعیت او مرکباً لا ترا بالقوه و علی سبیل الاجاست
 و در جمیع مظهر بر سبیل تفصیل ظاهر شود مگر خصوصیت آن
 مظهر مقتضی آن باشد و چون انسان احدیت جمع جمیع مظهر است
 همه کمالات در روی بالفعل و التفصیل ظاهر میشود علی وجه
 جامع بین الاجمال الذی کان فی التعین الاول و بین التفصیل
 الذی کان فی المظاهر المتفرقة الکوئیه و بین جامعیت مخصوص
 بانسان و علت غائی او ایجاد است چه این عبارت از ظهور
 ذانست در مظاهر اسما و ملایس صفات بر مثال ظهور حبه
 در اجزای شجر و بروز نطفه در اعضای بشر **فایده** حضرت مدینه
 بدر و ایشان خود حکایت میکنند که روزی حضرت امام جعفر صادق
 رحمه با امام محمد باقر رحمه پیش انس ابن مالک رحمه رفتند حضرت
 امام جعفر از انس پرسید که در چه مقامی فرمود که در مقامی ام
 پیری از جوانی دو ستر دارم و فقر از غنا و سقم از صحت پس
 انس نیز پرسید که ای فرزند رسول الله صلعم شما در چه مقامی
 فرمود در مقامی ام که اگر جوانم میدار در اضمیم و اگر پیر
 کذلک و اگر فقیر فقیر و اگر غنی غنی و اگر صحت صحت و اگر
 سقم سقم پس معلوم شد که انس در مقارضا بوده و آن حضرت

در مقام

her şeyin varlığı her şeydedir, yani her şeyin oluşu her şeydedir. Etkileşim ilk özün bütün mevcudatta açıktan külliyete geçmesine göredir. Ve şüphe yoktur ki onun bütün kemalatı kendinde toplaması düşünce hâlinde ve özet yoluyla ve hususiyeti, görünüşünün gereği olanlar dışında hiçbir çıkış yerinde görünüş yoluyla açık olmaz. Madem insan, çokluktaki bütün görünüşlerin birliğine nail olmuştur. Bütün kemaller onda eyleme çıkar ve detaylıca ortaya çıkar. Ve bu toplayıcılık insana mahsustur. Buyruğun esas gayesi icattır ki bu, özün isimler görünüşünde ve sıfatlar giysisindeki gibidir. Örneğin bitkinin dallarında tanenin çıkışı ve insanın organlarında dölsuyunun ortaya çıkışı gibi.

Fâide: Sırrı kutlu Hazret-i Hacı Bektaş dervişlerine şu olayı anlatırdı:

Bir gün Hazret-i İmam Cafer-i Sadık ve İmam Muhammed Bakır, Enes İbn-i Malik'in yanına gittiler. Hazret-i İmam Cafer, Enes'e "hangi makamda olduğunu" sordu. Enes, "Ben öyle bir makamdayım ki gençlikten yaşlılığı, fakirlikten zenginliği, sağlıktan hastalığı çok severim." dedi. Enes sordu, "Ey Resulullah'ın evladı siz hangi makamdasınız? Cafer, "Öyle makamdayım ki gençliğime, yaşlılığıma, fakirliğime, zenginliğime, sağlığıma razıyım." dedi. Böylece Enes'in rıza makamında, Hazret-i Cafer-i Sadık'ın ise

در مقام تسلیم **فایده** هر نبی و ولی بر همه معجزات و کرامات
 قادر بودند اگر چه هر یکی معجزه و کرامتی ظاهر کردند الا بر تمام
 اما بحسب اقتضای هر دوری یکی شفیق تر کرد و یکی مرده زنده کرد
 الی مالا نهایی که چنانکه طبیب هر بخور برادر وایی دیگر کند لایق
 رنجش نه از آنست که همان مقدار میداند اما در آن محل آن مائی
 نظیر این بسیارست چون انبیا علیهم السلام و اولیا قدس سره
 ارواحهم مظهر و آلت حقیقت هر چه آلت کند در حقیقت صانع کرده
 باشد همچنانکه قلم در دست نویسنده مختار نیست اختیار
 بدست کاتبست پس چون از صورت ایشان معجزات و
 کرامات راجع بآله می نماید چون توان گفتن که حق بر بعضی
 قادرست و بر بعضی قادر نیست این سخن و اندیشه آن
 فی الحقیقه کفر باشد **فایده** در ویشی پیش حضرت آمد قدس سره
 دستوری خواست که بسفر میروم حضرت قدس سره فرمود چرا
 میروی در ویش گفت آب که نرود تیره می گردد ایشان می فرمودند
 چرا دریا نباشی که نروی و هم تیره نگرددی **فایده** مقام محمود
 عبارتست از مرجع جمیع مقامات و آن خاصه حضرت محمدت صلعم
 قوله تعالی ان یبعثک ربک مقاماً محموداً شاید و البته چنین بود
 بدارد خدای تعالی ترا در مقام پسندیده یعنی مقامی که قایم در آن شوی
 باشد بتنایش همه ستایندها و آن مقام شفاعتست که حضرت رسول

teslim makamında olduğu anlaşıldı.

Fâide: Her nebi ve veli, her biri kendi döneminin ihtiyacına göre bir mucize ve keramet göstermiş olmakla beraber, bütün mucize ve kerametlere kadirdirler. Biri ayı ikiye bölmüş,¹⁸ biri ölüyü diriltmiş.¹⁹ Ona bir son yoktur. Nitekim doktor her hastalığa başka bir tedavi uygular. Hastalığın tedavisi için doktor tarafından verilmesi uygun olan, ezbere bilinen miktar değil, hastanın durumunun gerektirdiği kadardır. Bunun örneği çoktur. Selam olsun enbiya ve evliya Hakk'ın bilinip görünmesine aracıcırlar yani alet olurlar. Aletin yaptığı şeyi hakikatte sanatkâr yapar. Nitekim kalem, yazanın elindeyken yetki sahibi değildir; yetki, yazanın elindedir. Mademki onların suretinden mucize ve kerametleri Hak Teala göstermektedir, "Hak bazısına kadirdir, bazısına kadir değildir." demek, hatta bunu düşünmek dahi hakikatte küfür olur.

Fâide: Sırrı kutlu Hazret-i Hacı Bektaş'ın yanına bir derviş geldi ve yolculuğa çıkmak için kendisinden izin istedi. Sırrı kutlu "Neden gideceksin?" diye buyurdu. Derviş "Su akıp gitmeyince bulanır." dedi. Buyurdular ki: "Neden deniz olmuyorsun? Ne akar gidersin ne de bulanırsın."

Fâide: Makam-ı mahmud,²⁰ bütün makamların dönüş yeridir ve Allah'ın salat ve selamı üzerine olsun Hazret-i Muhammed'e mahsustur. Yüce Teala Kur'an'da 17/79. ayette buyurdu: "*Ola ki Yüce Allah seni övülmüş makama, yani orada oturanın bütün övenler tarafından övülmüş olduğu makama koyar.*"

Makam-ı mahmud, şefaât makamıdır. Gelmiş geçmiş tüm yaratılmışlar, Salat ve selam olsun Hazret-i Muhammed'i

18. Hz. Peygamber.

19. Hz. İsa.

20. Mahşerde Hz. Muhammed'in nebi ve velilere şefaât edeceği makamı.

در آن مقام ستایش کنند خلق اولین و آخرین و او بر همه مشرف
 باشد و در زاد المسافرین آورده که حق تعالی آنحضرت را روز قیامت
 بر عرش نشاند و در لباب از فاروق نقل میکند که حضرت رسول صلعم
 در تفسیر مقام محمود فرمود که نزدیک گردانند و خدای تعالی و نشانند
 با خود بعرض و لفظ حدیث اینست که بدیننی الله فیقع فی مع علی الله
 و معیت را همان معنی میگویند که عنایت را در آیت ان الذین عند
 ربک یعنی مراد مکانست نه مکان و منزلتست نه منزل ثعلبی آورده که
 استواء حق تعالی بر عرش بر وجهی نیست که تماس آن شود یا مکان او
 کرد و بلکه اکنون بر همان صفتست که پیش از آفریدن عرش بود
 چه از لا و ابد اقام بذات خود است پس نشانیدن حضرت مصطفی
 صلعم بر عرش یا بر زمین نسبت با ذات خود جل جلاله بکسانست
 و مقصود بر اجلاس او بر عرش تکریم و تعظیم آن حضرت است و
 در عین المعانی فرموده که مقام محمود مقامیست از عرش که پیغمبر ما را
 بدان گرامی کنند قوی آنست مقام محمود انجاست که لوای حمد بدست
 آنحضرت دهنده و صیغ پیغمبری نباشد خواه آدم و خواه غیر او الا که
 در تحت لوای آنحضرت باشند صاحب فتوحات قدس سر آورده که
 مقام محمود مقامیست مرجع جمیع مقامات و منظر تمام اسماء الهیه که
 مختص است بمقامات و ان خاصه جناب حضرت رسالت پناه محمد کریم
 صلعم و باب شفاعت در این مقام کثوره میشود و در بحر الحقائق فرمود

o makamda överler. O, hepsi üzerine şereflendirilmiştir. *Zâdu'l-Musâfirîn*'de, "Yüce Allah o Hazret-i arşın üzerine oturtur." yazar. *Lübâb*'da Fârûk'tan şöyle nakledilmiştir: "Hazret-i Resul salat ve selamı üzerine olsun, makam-ı mahmudu tefsir ederken 'Allahu Teala beni yakınlaştırdı ve kendisiyle beraber arşın üzerine oturttu.' diye buyurdu." Bu hadisteki beraberliğin anlamca "Onlar ki şüphesiz Rabbi'nin katında" 7/206 ayetindeki "inanış" olduğu söylenir. Yani kastedilen mekân değil güç, kuvvettir, konak yeri değil, derece, rütbedir. *Sa'lebi* der ki: "Yüce Allah'ın arşı kaplaması, ona temas edecek yahut onu mekân edinecek şekilde değildir. O, arşı yaratmadan önce nasılsa şu an da o şekildedir. Çünkü o, öncesiz ve sonsuz kendi zatıyla var olmuştur. Öyleyse Allah'ın salat ve selamı üzerine olsun Hazret-i Mustafa'yı arşın üzerine yahut yeryüzüne oturtması, kendi zatına nispetle aynıdır ve onu arşın üzerine oturtmak ifadesiyle anlatılmak istenen, o Hazret-in ululanması ve saygı gösterilmesidir. *Aynu'l-Ma'ânî*'de buyurmuş ki: "Makam-ı mahmud, Peygamberimize kendisiyle hürmet edilen, arştan bir makamdır." Bir söz de şudur: "Makam-ı mahmud, o hazrete ümmetinin toplanacağı bayrağın verildiği ve ister âdemoğlu olsun ister başka bir yaratılmış, o Hazretin bayrağı altında olanlar dışında hiçbir peygamberin bulunmadığı bir yerdir."

Allah sırrını kutlu etsin *Fütûhat*'ın yazarının²¹ kitabında geçer: "Makam-ı mahmud, bütün makamların dönüş yeri, makamlara özgü olan tüm esma-i ilahiyenin görüldüğü yerdir (mazhar) ve o, Cenab-ı Hazret-i Risaletpenah Allah'ın salat ve selamı üzerine olsun'a mahsustur. Şefaath kapısı, bu makamda açılır.

Bahru'l-Hakayık'ta buyurmuştur ki:

21. Ünlü mutasavvıf Muhyiddin Arabi.

محمود الله است و مقام حضرت رسول صلعم بحق نه بنفس خود بلسان انشا
 مقام محمود است **بیت** ای ذات تو در دو کون مقصود
 نام تو محمد و مقام محمود **فایده** از حضرت قدس سره پرسیدند که
 سنت چیست و فرض چیست فرمود سنت ترک دنیا و عقی و فرض
 صحبت مولا **فایده** بزرگ آن بود که ظاهر او چون ظاهر عام و باطن
 او چون باطن خاص **فایده** بزرگی بدرویشی چیزی فرسناد قبول
 کرد گفتند چرا قبول کردی گفت در گرفتن آن ذل خود دیدم و
 عزوی و درنا گرفتن آن عز خود دیدم و ذل وی و عزوی بر عز
 خود اختیار کردم **فایده** میفرمودند که روزی از حضرت ^{فرمودند} خواجه
 پرسیدند که ره با و جوئت فرمود بشارت باد ترا که اگر نه او خریدار
 تو بودی تو نه خریدار او بودی و کرا و ترا . سستی توره با او
 نمی پرسیدی **فایده** عمل چنان کن که گویا در زمین غیر بنده و بگزشت
 و در آسمان غیر خدای تعالی **فایده** میفرمودند مرغی که با آسمان پُر
 اگر چه با آسمان نرسد اما این قدر باشد که از دام دور تر همچناین
 اگر درویشی بکمال درویشی نرسد آن قدر هست که از زمره اهل
 بازار ممتاز گردد و از زحمتهای سبک بار که بخا المخفضون و حاک
 المشغلون یعنی نجات یافتند سبک باران و حلاک شدند کران باران
فایده درویشی سه چیز است ترک الطمع و المنع و الجمع یعنی طمع
 چیزی نکنی اگر بتو چیزی دهند منع نکنی و چون بستانی جمع نکنی

“Mahmud, Allah’tır ve Allah’ın salat ve selamı üzerine olsun Hazret-i Resul’ün makamı kendi nefsiyle değil, işaret lisaniyle makam-ı mahmuddur.

Beyt

Ey zatı iki âlemin maksudu olan!

Senin adın Muhammed’dir, makamın mahmud.

Fâide: Sırrı kutlu Hazret-i Hacı Bektaş Veli’ye “Sünnet nedir? Farz nedir?” diye sordular. “Sünnet, dünyayı ve ahireti terk etmektir. Farz ise Mevla’yı dile getirmektir.” buyurdu.

Fâide: Büyük, dışı halkın dışı gibi olan, içi ise seçkinlerin içi gibi olandır.

Fâide: Bir büyük, dervişlerden birine bir şey yolladı, derviş onu kabul etti. “Niçin kabul ettin?” dediler. “O şeyi kabul etmekte kendi zilletimi ve onun izzetini gördüm. Kabul etmemekte ise kendi izzetimi ve onun zilletini gördüm. Ben onun izzetini kendi izzetime tercih ettim.” dedi.

Fâide: Buyurdular ki: “Bir gün Sırrı kutlu Hazret-i Hâce Yesevi’ye, ona gidiş yolu nasıldır, diye soruldu. Soran kişiye, “Müjdeler olsun sana ki, eğer o sana müşteri olmasaydı sen ona müşteri olamazdın ve o seni istemeseydi sen ona giden yolu sormazdın.” buyurdu.

Fâide: Yeryüzünde senden başka kul yokmuş gibi ve gökyüzünde Yüce Allah’tan başkası yokmuş gibi amel işle.

Fâide: Buyurdular ki: “Bir kuş gökyüzüne doğru uça, her ne kadar göğe ulaşamasa da tuzaktan o denli uzaklaşmış olur. Bir derviş de dervişlik kemaline ulaşamasa dahi, pazar ehlinin seçkinlerinden olur ve ağır yükün zahmetlerinden kurtulur. Nitekim denmiştir: “Yükü hafif olanlar (fakirler) kurtuldu, ağır olanlar (zenginler) helak oldu.

Fâide: Dervişlik üç şeydir: Tamahı terk etmek, reddetmeyi terk etmek, biriktirmeyi terk etmek. Bir şeye aç gözlülük edip isteme; sana bir şey verilirse eğer, vermelerine mani olma, alınca da biriktirme.

زیرا حسن ادب ظاهر عنوان حسن ادب باطنست **فایده** حلاکت مردم
 در دو چیزست اشتغال بنا فله و تضييع فريضه و عمل کردن بجهارح
 بی موافقت دل چنانکه سلطان انبیا صلعمی فرماید لا صلوة الا بحضرة
 القلب یعنی نماز درست نمی شود الا بحضور دل **فایده** جمال الرجل
 فی حسن مقال و کماله فی صدق خاله یعنی زیبایی مرد در نیکویی
 سخنت و کمال مرد درستی فعل و اخلافت **فایده** هر که بجای تو
 نیکویی کرد ترا بسته خود کرد و هر که بتو جفا کرد ترا رسته خود کرد
 رسته به از بسته **فایده** من قعد مع المشايخ و خالفهم فی شئی
 مما یستحقون به نزع الله نور الایمان من قلبه یعنی هر که با شیخان
 نشیند و مخالف ایشان شود متحقق باشد که خدای تعالی بر دارد
 نور ایمان از دل او **فایده** هر که نعره زرافتی زند و کسی او را
 انکار کند هرگز از دل او صدق نیاید چه ترا از زرق وی چه زرق
 وی برو بست نور است نکر و راست بین باش تا بهره یابی **فایده**
 هرگاه که خدای تعالی خود را از کسی باز پوشد هیچ دلیل و خبر او را
 با و نرساند یعنی اگر پوشیده شود حق از کسی هدایت و راه نمایی
 نمکند او را نه دلیل و نه خبر **فایده** حکیم آنست که در احکام دین و دنیا
 تنگی با برادران خود ننماید و با نفس خود بکند و فکر کردن بر نفس
 از ورع است مثلاً امر مباح مثل تکلیف در طعام از برای برادر
 مسلمان رواست و از برای نفس خودنی **فایده** فقر بردباری

Çünkü dıştaki güzel terbiye, içteki güzel terbiyenin başlığı gibidir.

Fâide: İnsanların helaki iki şeydendir: faydasız işlerle meşgul olup farzı terk etmek ve kâlbini katılımı olmaksızın yalnızca vücut azalarıyla amel işlemek. Allah'ın salat ve selamı üzerine olsun sultan-ı enbiyasının buyurduğu gibi: "Kâlp huzuru olmadan namaz doğru kılınmış sayılmaz."

Fâide: "Adamın güzelliği sözünün güzelliğinde, olgunluğu ise işinin ve ahlakının doğruluğundadır."

Fâide: Kim senin yerine bir iyilikte bulunursa, seni kendinin kölesi yapar ve kim sana cefa ederse, seni kölelikten kurtarır. Kölelikten kurtulmak, köle olmaktan iyidir.

Fâide: "Kim şeyhlerle oturur ve bir konuda onlara muhalif olursa, Yüce Allah onun kâlbinden iman nurunu alır."

Fâide: Kim riyakâr bir şekilde nara atar da bir kimse onu ayıplarsa ayıplayanın kâlbinden artık hiç doğruluk gelmez. Onun riyakârlığından sana ne? Onun riyakârlığı onadır. Sen doğru bak, doğru gör ki nasip alsın.

Fâide: Yüce Allah birinden gizlenmek istediği zaman, hiçbir delil ve hiçbir haber o kimseyi Allah'a ulaştıramaz. Yani Hakk birinden gizlendiğinde, ne delil ne haber ona hidayet edip yol gösterir.

Fâide: Din ve dünya meselelerinde din kardeşlerini değil, kendi nefsini zorlayan kişi bilgedir. Nitekim nefsi zorlayıp onu yenmek "inanmış"lıktır. Örneğin yemek yemenin ona mübah olması durumu Müslüman kardeşler için münasiptir, kendi nefsi için değil.

Fâide: Fakr,

و شکم خالی داشتنت و هر که را شکم خالی باشد از وی بوی فغری آید
 زیرا از معیده سیر سه خلعت زاید اول غفلت دوم شهوت سوم
 بی طبعی و از معیده خالی سه خلعت زاید اول حکمت دوم طاعت
 سوم ولایت **فایده** جبروت شریعتست بجزائیل هم تعلق دارد
 و ملکوت طریقتست بمیکائیل هم تعلق دارد و لاهوت معرفت
 به اسرافیل هم تعلق دارد و ناسوت حقیقتست به عزرائیل هم
 تعلق دارد **فایده** چهار چیز میسر نمی شود مگر به چهار چیز بادشاهی
 نتوان کرد مگر بعدل و دشمن فتح نتوان کرد مگر بشورت و دلها
 صید نتوان کرد مگر بتواضع و برادر نتوان رسید مگر بصبر **فایده**
 چهار چیز بادشاهی را نگاه دارد پاکی دین و وزیران امین
 و بکار داشتن جزم و نگاه داشتن عزم **فایده** حضرت قدس سره
 از حضرت عباس هم نقل می کند که چهار چیز نجات آدمیست
 کم گفتن و کم خفتن و کم خوردن و کم گشتن اصل خود و ولتها در چار مقام است
 کم گفتن و کم خفتن و کم خوردن و تنهایی **فایده** چهار چیز مرد را
 برادر رساند ترک تجرید و عزلت و قناعت و چهار چیز آدمی
 بحق رساند پیوستن با بزرگان و مشورت با بزرگان و اجتناب
 از بی دوستان و یاری خواستن از گوشه نشینان **فایده**
 حضرت قدس سره از ابراهیم ادوم قدس سره نقل می کند چهار چیز
 دلیل بزرگیست عزیز داشتن علم و پر چیز کردن از حرام

sabırlı ve midesi boş olmaktır. Kimin midesi boşsa, ondan fakr kokusu gelir. Çünkü tok mideden üç huy doğar: birinci gaflet, ikinci şehvet, üçüncü beceriksizlik. Boş mideden ise üç huy doğar: birinci bilgelik, ikinci ibadet, üçüncü velayet.

Fâide: “Ceberût”,²² şeriattir ve selam olsun Cebrail’le ilgisi vardır. “Melekût”²³ tarikattir, selam olsun Mikâil’le ilgisi vardır. “Lâhût”²⁴ marifettir, selam olsun İsrail’le ilgisi vardır. “Nâsût”²⁵ hakikattir ve selam olsun Azrail’le ilgisi vardır.

Fâide: Dört şey olmadan dört şey nasip olmaz. Adalet olmadan padişahlık yapılamaz. Danışma ve inceleme yapılmadan düşmana üstün gelinemez. Alçakgönüllü olmadan kâlppler kazanılamaz. Sabır olmadan murada erilemez.

Fâide: Üç şey saltanatı korur: dinin temizliği. Güvenilir vezirler. Kesin kararlı olmak ve karalılığı devam ettirmek.

Fâide: Sırrı kutlu Hazret-i Hacı Bektaş Hazret-i İsa’dan naklederdi: “Dört şey bir insanın kurtuluşudur: az söylemek, az uyumak, az yemek ve bir köşeye çekilmek. Bütün geleceğin ve başarının aslı dört makamda bulunur: az konuşmak, az uyumak, az yemek ve yalnızlık.”

Fâide: Dört şey insanı isteğine ulaştırır: Nefsin boş arzularına bağlanmamak, her şeyden vazgeçip Hakk’a yönelmek, bir köşeye çekilmek ve kanaat. Şu dört şey insanı Hakk’a kavuşturur: Büyüklere bağlanmak, zekilerle danışıp konuşmak, dostluk kurmayanlardan sakınmak, bir köşeye çekilmiş velilerden yardım istemek.

Fâide: Sırrı kutlu Hazret-i Hacı Bektaş, İbrahim Edhem’den naklederdi: “Dört şey büyüklüğün sebebidir: ilme değer vermek, haramdan sakınmak,

22. Büyüklük âlemi.

23. Ruhlar ve melekler âlemi.

24. Yücelik âlemi.

25. İnsanlık âlemi.

و تعظیم داشتن ملوک و نشستن با اهل سلوک **فایده** حضرت محمد
از حضرت امام زین العابدین معصوم ر^ه نقل میکنند چهار چیز
دلیل نیک بختیست راستی اقوال و نگویی افعال و سعی یکسب کمال
و جستن رزق حلال و دوستی با درویشان اهل حال **فایده** نطقاً
سه گونه تا و یست اول در مرتبه جلال دوم در مرتبه جمال سوم
در مرتبه کمال ازین سخن معلوم می شود که جلال نسبت بظاهر دارد
و جمال نسبت بیاطن و کمال نسبت بیاطن باطن **فایده** حضرت محمد
می فرمود که حق تعالی چون خواهد که بعضی اولیاء خود را در تحت
قباب عزت از نظر اغیار محبوب گردانند ظاهراً ایشانرا بلباس
غنا که صورت رغبتست بدنیا پیوشانند تا اهل ظاهراً ایشانرا
از جمله زاغبان دنیا پندارند و جمال حال ایشانرا از نظر
نا محرمان پیوشانند **فایده** العلم علما علم العبودیة و علم
الربوبیة و الباقی هوس النفس و البهیم **فایده** قال رسول الله
الحق اظهر من الشمس فمن طلب البیان بعد العیان فهو
فی الخسران **فایده** قال عام من عرف نفسه فقد عرف ربه یعنی
من عرف ربه بالربوبیة عرف نفسه بالعبودیة و من عرف نفسه
بالفقر عرف ربه بالفناء و من عرف نفسه بالحقاء عرف ربه
بالوفاء و قيل من عرف نفسه بالتقصیر عرف ربه بالتوفیر
و قيل من عرف نفسه بالتذلل عرف ربه بالتفضل و قيل من

مؤمن

adaletli idarecilere saygı göstermek ve yol ehli ile oturup kalkmak.”

Fâide: Sırrı kutlu Hazret-i Hacı Bektaş, İmam Zeyne'l-Âbidin-i Masum Hazretleri'nden naklederdi: “Dört şey bahtıyarlığın sebebidir: sözlerin doğruluğu, işlerin iyiliği, helal rızık ve kemal kazanmak için çaba göstermek, hâl ehli olan dervişlerle dostluk etmek.”

Fâide: “Nutk”un (söylev) üç şekilde yorumu vardır. Birincisi celal (büyüklük) mertebesinde, ikincisi cemal (güzellik) mertebesinde, üçüncüsü ise kemal (olgunluk) mertebesinde. Bu sözden anlaşılıyor ki celalin dışa yakınlığı vardır, cemalin içe, kemalin ise için de içine.

Fâide: Sırrı kutlu Hazret-i Bektaş Veli buyururdu ki: “Yüce Allah, veli kullarından bazısını kendi yüce kubbeleri altında yabancıların gözünden gizlemek istediğinde onların dışını, dünyaya meyletmek şeklinde görünen zenginlik giysisiyle örter ki dış görünüşe değer verenler onları dünyaya meyledenlerden sansın ve o veli kulların hâlinin güzel yüzü, yasak bakışlardan korunsun.”

Fâide: Hacı Bektaş’a sordular: ilmin en büyüğü nedir? Buyurdular ki: “İlim, ikidir. Biri kulluk ilmi, diğeri rablik ilmi. Geri kalan, nefsin boş arzuları ve kibirdir.”

Fâide: Resulullah Efendimiz dedi ki: “Hakk gün gibi meydandadır ve aşikâr olduktan sonra açıklama isteyen hüsrandadır.”

Fâide: Selam Olsun dedi ki: “*Nefsini tanıyan Rabbini de tanır.*” yani “Rabbini hakkıyla tanıyan nefsin kullukla tanır; nefsin fakr ile (fakriyle) tanıyan, onu zenginliğiyle tanır ve nefsin gizlilik ile tanıyan Rabbini sözünde durma ile tanır.” “*Nefsini kusurla tanıyan, Rabbini ululamayla tanır.*” denmiştir. Ve denmiştir ki: “*Nefsini hor hakir tanıyan Rabbini üstün faziletle tanır.*”

عرف نفسه بالفناء عرف ربه بالبقاء وسمعت بعض أهل العرفان
 يقول من عرف نفسه اى نظر نفسه فراء اعطاء متفرقة ذات
 مناصل علم انه يحتاج هذه الاعضاء المتفرقة الى جامع يجمعها
 ومؤلف يؤلفها وذلك هو الواحد القهار فيعرف عند ذلك
 انه هو الصانع المحدث وما سواه مصنوع محدث **فابده**
 حضرت قدس سره از امير المؤمنين ر.ه نقل ميکنند که روزی از
 امير ر.ه سوال کردند که بزرگترین همه چیزها چیست گفت
 دو چیز یکی تو دیگری حلم زیرا که بعلم ره یا بدبختی و بحلم برادر
 کند از خلق **وهم** حضرت ر.ه می فرمود ایمان بر صحنه است پوشش
 وی بر هیئت و آرایش وی شرم و خواسته وی فاقه **وهم** حضرت
 فرمود همتنی که در وی علم نیست چون شهرست که در وی آب
 نیست و همتنی که در وی پر هیئت نیست چون درختیست که
 او را بار نیست و همتنی که در وی شرم نیست چون دیکتیست
 در وی نمک نیست و همتنی که در وی جهد نیست چون بند است
 بخداوند خویش حاجت نیست **فابده** از حضرت رسول علم
 سوال کردند که درجه عالم بهتر است یا درجه عابد فرمود فضل
 المؤمن العالم علی المؤمن العابد کفضل علی سایر الائم یعنی
 فضل مؤمن عالم بر مؤمن عابد همچو فضل منست سایر ائم
 و قال رسول الله صلکم درجه العالم علی العابد سبعین درجه

“Nefsinin yok olacağını bilen, Rabbinin sonsuz olduğunu bilir.”

Bazı ilim sahiplerinin kim kkendini bilirse, yani kendine bir bakarsa, oarada insana kesin bilgilerle öğüt veren çeşitli anlatıcılar görür. O bu çeşitli azaların bir müellifin telifinde bazı şeyler topladığı gibi, tamamına ihtiyaç duyar. İşte Allah bir'dir ve Kahhar'dır yani kahredici. İşte o zaman Rabbin de tanır. O'nun yaratıcı ve inşa edici olduğunu, O'nun dışında yaratıcının olmadığını anlar.

Fâide: Sırrı kutlu Hazret-i Hacı Bektaş, Emirü'l-Mü'minîn Hz. Ali'den şunu naklederdi: “Bir gün Emir Hz. Ali'ye (r.a.) “Her şeyden daha büyük olan şey nedir?” diye sordular. “İki şeydir.” diye cevap verdi. “Biri ilim, biri yumuşak başlılık.” Çünkü Hakk'a yol ilimle bulunur, halka tahammül de yumuşak başlılık ile olur.”

Yine Allah ondan razı olsun Hazret-i Ali buyurdu ki: “İman çıplaktır. Onun giysisi haramdan uzak durmak, süsü utanmak, mal varlığı yoksulluktur.”

Ve yine Allah ondan razı olsun Hazret-i Ali “İlimden yoksun olan bir kimse, içinde su bulunmayan bir şehre; kendinde haramdan sakınma olmayan, meyvemiz bir ağaca; utanması olmayan, tuzsuz bir kazan yemeğe; çalışıp çabalaması olmayan ise sahibine eyvallahı olmayan gamsız bir köleye benzer.” buyurdu.

Fâide: Allah'ın salat ve selamı üzerine olsun Hazret-i Resul'e “Âlimin mi derecesi yüksektir yoksa âbidin mi?” diye sorudular. Buyurdu ki: “Âlim müminin faziletinin, âbid mümine göre üstünlüğü, benim faziletimin başka ümmetlere üstünlüğü gibidir.” Ve Resulullah dedi:

بین کل درجه کا نام بحری خیال سبعین سننا یعنی درجه عالم بر
 عابد صفنا و درجه است میان هر درجه چنانست که سواری
 صفنا و سال اسب نازد **فایده** و حضرت قدس سره می فرماید
 خواصی که بدانی فضل عالم بر عابد بنکر با آدم و هم و بفرشتگان
 آدم را علم بود و فرشتگان را عبادت و خدای تعالی امر کرد ایشانرا
 بسجود کردن آدم و هم **فایده** و قتی از ابراهیم ادرهم علیه الرحمه
 پرسیدند که از دل چون اجابت یافتی که پادشاهی آنگنان و
 تمتع او فرو گذاشتی فرمود من دانستم که این جهان بنا مرا دی
 مرا خواصه که اشت من بطوع و رغبت خود پیش از آنکه او مرا
 گذارد من او را گذاشتم **فایده** حضرت قدس سره فرمود اگر
 خواصی که دایما امان خدا باشی این نصیحتها را بگوشش
 نگاه دار که فرمودند با حق بصدق با خلق با انصاف با بزرگان
 بحرمت با زیردستان بشفقت با دشمنان بحلم با دوستان
 بوفا با نفس بعهد با درویشان بسخاوت با عالمان بتواضع
 با جاهلان بجهوشی **بابی** ده چیز شرط معرفت صدق با حق
 با خلق خلق با تن خود قهر دایما • با عالمان تواضع و با جاهلان
 بادشمنان حلیم و بادوستان وفا • با کمترین کرامت و با مہتران
 بامردم فقیر بمقدار خود عطا **فایده** حضرت قدس سره روایت
 میکنند از بزرگان دین که عالمان پادشاهانند و درویشان

نشان میدهند

“Âlimin derecesiyle âbidin derecesi arasında yetmiş derece mevcuttur (âlimin derecesi daha yüksektir) ve her derece arasındaki mesafeyi bir atlı yetmiş senede alır.”

Fâide: Sırrı kutlu Hazret-i Bektaş buyurur ki: “Âlimin faziletinin âbidin fâziletine olan üstünlüğünü anlamak istersen eğer, selam olsun Hz. Âdem’e ve meleklerle bak. Âdem’in ilmi vardı, meleklerin ise ibadeti. Ve Yüce Allah onların (meleklerle) Âdem’e secde etmelerini emretti.”

Fâide: Rahmet olsun İbrahim Edhem’e “Gönlünden ne zaman izin aldın da öylesine bir saltanatı ve onun sağladığı çıkarları terk ettin?” diye sorulunca “Anladım ki bu dünya beni gönlüm olmadan bırakacak. O beni bırakmadan, kendi isteğimle ben onu bıraktım” buyurdu.

Fâide: Sırrı kutlu Hazret-i Bektaş buyurdu: “Her zaman Allah tarafından güvende olmak istersen eğer, bu nasihati can kulağıyla dinle. Buyurdular ki: Hakk’la sadakat ile, halkla insaf ile, büyüklerle hürmet ile, düşkünlerle şefkat ile, düşmanlarla yumuşaklık ile, dostlarla vefa ile, nefesine kahr ile, dervişlerle cömertlik ile, âlimlerle alçakgönüllülük ile, cahillerle susmak ile güven bulursun.”

Rubâi

On şey marifetin gereğidir:

Halkla huy ile, kendi nefsinin devamlı ezme ile,

Âlimlerle alçak gönüllülük ile, cahillerle sükût ile,

Düşmanlarla yumuşaklık ile, dostlarla sözünde durma ile,

Küçüklerle keramet ile, büyüklerle el açıklığı ile,

Fakir insanlarla gücün yettiğince vermek ile.

Fâide: Sırrı kutlu Hazret-i Bektaş Velî din büyüklerinden şöyle rivayet ederdi: “Âlimler padişahlardır, dervişler gûnahtan sakınma nedeniyle şahlardır.

شاهانند بستر تقوی عالما ز فکر باید و درویش ز ذکر از آنکه
 عالم بی فکر سرآبست و درویش بی ذکر خرابست عالم بی فکر
 مرغ بی پرست و درویش بی ذکر باغ بی بر عالم بی فکر گشتی
 بی نوحست و درویش بی ذکر قالب بی روح عالم بی فکر
 موسی بی طورست و درویش بی ذکر چراغ بی نور عالما ز
 علم باید و درویش ز اولایت **س** دوام خلوت و ذکر و وضوء
 صوم و سکوت **ج** جوئی و ربط و ذکر اعتراض ناکردن **فایده**
 روزی درویشی از حضرت قدس سره از روی استفاده سوال
 کرد که احوال حضرت ابراهیم را دم و تسلیم بودن اسمعیل را دم
 حضرت خداجل جلاله سلطان انبیا صلعم حکایت میکنند آنجا که می گوید
 بسم الله الرحمن الرحیم فلما بلغ معه السعی قال یا بنی انی اری فی المنام
 انی از بک فانظر ما ذاکری قال یا ایت افعلا ما تؤمر سجد فی
 انشاء الله من الصابرین فلما اسما وتله للجبین و نادى بناه ان یا
 ابراهیم قد صدقت الرؤیا انا کذلک بخیر المحبین ان هذا
 لهو البلاء المبین و قد بناه بذبح عظیم بس چون برسد ابراهیم
 با پسر خود بموضع سعی یعنی میان صفا و مرده گفته اند که مراد من
 بکوه مناکفت ابراهیم ای فرزند من و تصفیر جهت ترجم و شفقت
 بدست که من می بینم در خواب آنکه من ترا ذبح میکنم یعنی این
 حال در خواب می بینم پیوسته بس در نگر درین کار تا چه گونه

Âlimlere fikir, dervişlere zikir gerektir. Çünkü fikirsiz âlim seraptır, zikirsiz derviş haraptır. Fikri olmayan âlim, kanadı olmayan kuştur; zikri olmayan derviş, yemişi olmayan bir bahçedir. Fikirsiz âlim, Nûh'suz gemidir ve zikirsiz derviş ruhsuz bir cesettir. Fikirsiz âlim, Tur'suz Musa; zikirsiz derviş, ışıksız bir kandildir. Âlimlere ilim gerek, dervişlere velayet."

Beyt

Halvete, zikre, abdeste ve sükûta devam;

Varlığını inkâr edip bağlanınca artık itiraz etmemek...

Fâide: Bir gün bir derviş, bilgilenmek için sırrı kutlu olsun Hazret-i Hacı Bektaş'a Hazret-i İbrahim'in ahvalini ve Hazret-i İsmail'in teslimini sordu. Hazret şöyle buyurdu:

"Allah Celle Celâluhu, Allah'ın salât ve selâmı üzerine olsun Enbiyalar Sultanına Kur'an 37/102-107 ayetlerinde anlatıyor, diyor ki: *"Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla başlarım. "Çocuk onunla koşmağa başlayınca: "Ey oğulcuğum, gerçekten ben rüyamda seni boğazladığımı görüyorum; bak, ne görüyorsun?" dedi. O da: "Ey babacığım, emrolunduğun şeyi yap; inşallah beni sabredenlerden bulacaksın" dedi. İkisi de teslim olup da onu alını üzerine yatırınca: "Rüyayı yerine getirdin. Şüphesiz biz, iyilik edenleri böyle mükâfatlandırırız!" Şüphesiz bu, gerçekten apaçık imtihandır. Ona büyük bir kurbanlık fide verdik.* Yani İbrahim, oğluyla birlikte²⁶ sa'y bölgesine²⁷ gelince, *Oğulcuğum (Küçültme eki burada şefkat ve merhamet bildirir)! Doğrusu ben rüyamda seni boğazladığımı görüyorum (Yani bu hâli rüyamda sürekli olarak görüyorum). Bir bak bu işe, sen ne göreceksin,*" dedi (görüş istedi). İsmail dedi ki:

26. Bu kısım mevcut Kur'an meallerinde "İsmail gezip yürüyecek / çalışacak çağa gelince" şeklinde çevrilmiştir.

27. Minâ dağına yürümek için Safâ ve Merve arası.

می بینی و رای توجّه تقاضا میکند گفت اسمعیل ای پدر من بکن
 آنچه فرموده شدی بدان چه خواب انبیا و حبیبست زود باشد که پایی
 اگر خواهی خدای از جبر کنندگان بر نزع یابر حکم قضا بس آن هنگام
 که کردن نهاد ابراهیم حکم خدای را بفدای پسر خود و اسمعیل رضا
 داد بفرمان شدن خود واقع شد آنچه واقع شد و بینگند ابراهیم
 پسر را بریشانی و روی زمین نهادش بالناس او در عالم
 التزیل آورده که چون ابراهیم قصد زنج اسمعیل کرد اسمعیل
 سه وصیت کرد اول گفت ای پدر دست و پای مرا محکم ببند
 تا اضطراب نکنم چه وقت اضطراب شاید که جامه مبارک تو
 خوان آلود شود و من بدین بی ادبی بدنام شوم و مراد ران
 حضرت خسارت باشد اگر خوانم بریزی غم ندارم زان صحنی زخم
 ناکه دامن پاکت شود از خوانم آلوده دیگر چون بخانه باز روی
 سلام من بباد در دلفکار من برسان و پیرهن مرا بدوده تا او
 بدان تسلی باشد سوم روی مرا بر خاک نه تا بوقت تیغ راندن
 ناگاه نظرت بر من بیفتد مبادا سلسله مهر پدری در حرکت آید
 و در امر الهی تقصیری و تاخیری رود ابراهیم هم دل فوی کرد
 و دست و پای پسر محکم بست و کار و بر حلق وی نهاد حق سعه
 صفحه از مس بشکل خلفه در کردن اسمعیل افکند تا کار را از برین
 باز داشت و گفته اند خلق او می برید و باز درست میشود حق تعالی

منتهی

“Ey babacığım! Emr olunduğun şeyi yap (bil ki nebilerin rüyası vahiydir), inşallah beni (kadere ya da boğazlanmaya) sabredenlerden bulacaksın.” İbrahim, oğlunu feda etme konusunda Allah’ın hükmüne boyun eğince ve İsmail kurban olmaya rıza gösterince, İbrahim oğlanı alnı üzerine yere yatırdı. *Me’âlimü’l-Tenzîl*²⁸’de der ki: “İbrahim, İsmail’i boğazlamaya davrandığında İsmail üç vasiyette bulundu. Birincisi, “Baba! Elimi ayağımı sıkı sıkı bağla ki çırpınmayayım; mübarek elbisen kan olabilir ve bu edepsizlik sebebiyle adım kötüye çıkar, Mevlâ’nın huzurunda bunun hesabı benden sorulur. Kanımı dökmene üzülmem, tüm korkum temiz eteğinin benim kanımla kirlenmesidir.”²⁹ (İkincisi) ve eve geri döndüğünde benim gönlü yaralı anneme selamımı ilet ve gömleğimi ona ver ki onunla teselli bulsun. (Üçüncüsü) yüzümü toprağa koy. Çünkü bakarsın bıçağı vuracağın sırada gözün bana ilişir, babalık sevgisi harekete geçer de ilahi emri yerine getirmekte kusur edersin yahut bunu yapmayı ertellersin.” İbrahim Aleyhisselâm kâlbini teskin etti, oğlanın elini ayağını sıkıca bağlayıp bıçağı boğazına dayadı. Yüce Allah, kesilmesini önlemek için İsmail’in boğazına halka şeklinde, bakırdan bir plaka geçirdi. Bu konuda, İsmail’in boğazının kesilip tekrar iyileştiği de söylenmiştir. Yüce Allah

28 İmam-ı Begavî’ye ait tefsir kitabı.

29 “Pâk-dâmen” (eteği temiz) birleşik sıfatı Farsçada namuslu, iffetli, temiz dinli, dürüst anlamlarına gelir.

می فرماید که ماعلی ابراهیم را پسندیدیم و او حکم ما بجای آورد
 و ندانیم او را آنکه یا ابراهیم بدستی که خوابی دیدی تصدیق
 آن کردی و بجای آوردی و در تفسیر سبط آورده که او در خواب
 دیده بود که پسر را بکشت در بیداری همان صورت و قوع یافت
 بدستی که ما همچنین بفرج بعد از شده جزا میدهم نیکو کاران را بدست که
 این کار مرا و آرزو ما نیست روشن که ازان مخلص از غیر آن
 ممیز کرد و خدا دادیم اسمعیل را بکشتی بزرگ یعنی فریه و آن کشتی
 شاخ دار بود که چهل سال در مرغزار بهشت چرا کرده بود کوبیدن آن
 کشتی بود که صابل آنرا قربان کرده بود و خدای تعالی آنرا قبول
 فرموده در کوهی چهرید بس با مرالهی از کوه بشیب آمد و پیش
 ابراهیم ایستاد و او را آهسته که جبرائیل از آسمان آورد
 این خبرها که ذکر کرده شد آباد را نفس چه بوده باشد حضرت قدس
 در جواب فرمود که حضرت ابراهیم و مکنایه از روست که پدر
 حقیقت و حضرت اسمعیل را و مبدل تشبیه کردند که دل در میان
 روح و عقلست و حضرت جبرائیل را و مبدل عقل نسبت کردند که غیرت
 در میان قلب و روح و کشتی را بنفیس تعبیر کردند تا که از مراد آن
 صوری و معنوی گشته نشود سالک حقیقی برام و مراد خود نرسد باید
 نادیده حس لعل لب و جامی • نادر پی آواز دلف و بانگ نبی
 اینها همه حشوست خدای داند • تازک تعلق نکنی صبح نبی •

buyuruyor ki: "Biz İbrahim'in amelini beğendik. Bizim verdiğimiz hükmü yerine getirdi ve ona seslendik: 'Ey İbrahim! Gerçekten sen bir rüya gördün, onu doğrulayıp yerine getirdin.'" Tefsir-i Vasit'te³⁰ der ki: "O, rüyada oğlunu boğazladığını görmüştü. Olay, uyanırken de bu şekilde vuku buldu." "Şüphe yok ki biz iyilik edenleri işte böyle sıkıntıdan sonra rahata kavuşturarak mükâfatlandırırız. Muhakkak ki bu, muhlis olanın diğerlerinden ayırt edildiği apaçık bir imtihandı. Ve İsmail'e fidiye olarak büyük bakımlı bir koç verdik." O koçun boynuzları vardı ve kırk sene cennet bayırında otlamıştı. O koçun, Habil'in kurban ettiği ve Yüce Allah'ın kabul buyurduğu koç olduğu söylenir. O koç, ilahî emir üzerine, dağda otlarken aşağı indi, İbrahim'in önünde durdu. Bu konuda en yaygın inanış, Cebrail'in onu gökten getirdiğidir."

"Kur'an'da zikredilmiş olan bu ayetler düşünüldüğünde ne anlama geliyor?" diye soruldu. Sırrı kutlu Hazret-i Bektaş cevap olarak "Hazret-i İbrahim, hakiki baba olan "ruh"tan kinayedir. Hazret-i İsmail'i kâlbe benzetirler; çünkü kâlp, ruh ile aklın arasındadır. Hazret-i Cebrail'i akla dayandırılar, çünkü kâlp ile ruh arasında kâtiptir. Koçu da nefis ile tabir ederler. Gerçek yol sahibi, maddi manevi muratlardan dönmediği sürece asıl muradına ulaşamaz" buyurdu.

Rubai

*Kırmızı dudağa, şarap kadehine heves ettiğin sürece,
Def ve ney sesinin peşinde olduğun müddetçe,
Allah biliyor ya bunların hepsi boş laf,
Hiç gelemezsin bağlarından kurtulmadığın sürece.*

30. Bu eser, Tefsirü'l-Vasit olarak da geçer.

فایده النفس علی نوعین تارة یلحق بالروح وتارة یلحق بالجسد
یعنی نفس دو صفت دارد چنانچه گاهی مسمی بروح میشود کما قال بنی
من عرف نفسه فقد عرف ربه ای من عرف روجه فقد عرف ربه و گاهی
مسمی بجسدی شود کما قال البنی صلعم من نفس نفسه عرف ربه ای من
نفسی جده عرف ربه **س** نفس را کردن بزین فارغ نشین
من بیان کردم سلوک راه دین **فایده** تجلیات حق لایتناهیست
بس فنا نیز لایتناهی باشد زیرا که فنا در مقابله تجلیست و هر
تجلی مقتضی فناست و هر فنا مقتضی بنا اما از وجه کلی فنا بر دو
نوعست اول جزئی دوم کلی بس فنا جزئی آنست که سالک
از تعین خود بکلی فانی شود و فنانی کلی آنست که صاحب تجلی
جمع تعینات را عینا کان او شهادة جسمانیان کان او روحانیا
در اشعه انوار ذات بخت مع تعین سالک فنا بیند **س**
تو ز خود کم شو وصال اینست پس • تو مباحث اصلا کمال اینست پس
فایده حضرت قدس سره از عبدا لله انصاری روایت میکنند
روزی از ایشان پرسیدند که در حق دنیا چه گویی گفت چه گویم
در حق چیزی که برنج بدست آرند و بخت نکند دارند و بختست
بکند آرند **فایده** روزی خواجه عبدا لله قدس سره بجای بکناسش
ولی قدس سره میفرمودند که ای فرزند من سرمایه عمر را مفتنم
شمار و طاعت حق را غنیمت دار سلاح از علم ساز از آموختن

Fâide: “Nefsin iki sıfatı vardır. Öyle ki kâh ruha denir. Allah’ın selamı üzerine olsun Hz. Nebi’nin dediği gibi: *“Nefsini bilen Rabbini bilir.”* Ve: *“Ruhunu bilen Rabbini bilir.”* Kâh cesetle adlanmış olur. Hazret-i Nebi’nin dediği gibi: *“Nefsini tanıyan Rabbini tanır.* Ve yine: *“Bedenini tanıyan, Rabbini tanır.”*”

Beyt

Nefsinin boynunu vur rahat otur

Söyledim ben, dinin sulûkü budur.

Fâide: Hakk’ın görüntüleri sonsuzdur. Öyleyse yokluk da sonsuz olmalıdır; çünkü yokluk, görüntünün karşılığında elde edilir ve her görüntü yokluğu, her yokluk, devamlılığı gerektirir. Fakat külli açıdan yokluk iki çeşittir. Birinci, cüzi; ikinci, küllidir. Cüzi yokluk, yol sahibinin kendi belirmesinden tamamen yok olmasıdır.

Beyt

Sen nefsinden yok ol, visal budur, o kadar

Sen var olma asla, kemal budur, o kadar.

Fâide: Sırrı kutlu Hazret-i Hacı Bektaş Velî, Abdullah Ensari’den şöyle rivayet eder ki, bir gün ona (Ensari’ye) “Dünya için ne dersin?” diye sormuşlar. Demiş ki: “Sıkıntıyla elde edilen, alçaklık ile elde tutulan ve üzüntüyle bırakılan bir şey için ne söyleyeyim?”

Fâide: Bir gün Hâce Abdullah Ensari, Hacı Bektaş-ı Velî’ye buyururlar ki: “Ey evladım! Ömür sermayesini ganimetten say. Ganimet olarak ibadetle Hakk’a sahip ol. İlimden silah yap. Öğrenmekten utanç duyma.

تنگ مدار، نجات نفس در عبادت بجوی، وقت حرک را یاد کن،
 نفس را مراد مده که بسیار خواهد، ناله از از زنده مدان، براهه
 جاحل اعتقاد مکن، خویش شناسی سرمایه بزرگ دان، در هر
 کاری یاری از حق طلب، فضل و تقوی حصن حصین دان، از دشمن
 دوست رو حذر کن، از نادان مغرور اجتناب کن، ناپسندیده
 ملکوی، عیب کسان مجوی، بعیب خود بینا شو، درستی که بدرغ
 ماند مبالغه مکن، در جواب تعجیل مکن، قول از راستی باز مگیر،
 ناپرسیده ملکوی، ناله خوانده مرو، مغرورش آنچه نخرند، در گذر ناله
 گذرند، از خود لاف مزن، بلا را نتیجه هوشیاری، آنچه نهاده
 بر مگیر، نا کرده کرده شمار، دل را باز بچرخ، دیو ساز، نا از
 محاسبه نفس غافل نشوی، هر چه بخود روانداری، بد یکران، میند
 در نهان بهتر از بیداری باش، بنده حرص میباش، نان هیکل
 مخور، نان از همه کس دریغ مدار، از درویشی مترس، از فرمان
 نفس حذر کن، عاقبت نفس از دست مده، دشمن اگر چه جفوت
 خوار مدار، از دشمن خانگی برترس، با ناسخاخت هم سفره
 میباش، اندک خود را بهتر از بسیار دیگران دان، غم بیهوده
 مخور، دوستی خدا در کم آزاری شناس، خود را از حال خود
 غافل مساز، سعادت دنیا و آخرت در صحبت داناست
 و از نادان دامن در کش که صحبت اثر کننده است بیت

Nefsinin kurtuluş yolunu ibadette ara. Öleceğin zamanı hatırla. Nefsine istediğini verme, çünkü hep fazlasını ister. Kendini tanımayı, büyük sermaye bil. Her işte Hakk'tan yardım dile. Yasaklardan kaçınmanın faziletini sağlam bir kale bil. Dost görünen düşmandan çekin. Mağrur olan cahilden sakın. Görüp duymadan konuşma. Kimsenin ayıbını arama. Kendi ayıbına bak. Sözü mübalağa etme, kuşkusuz yalana düşersin. Cevap vermekte acele etme. Söze hemen başlama. Sorulmadan söyleme. Çağrılmadan gitme. Müşteri olmadıklarında söz satma, sonra sokağından fazla geçen olmaz. Kendinden konuşma. Yükselme arzusunu hırs bil. Koymadığın şeyi alma. Yapılmamış yapılmış sayma. Kâlbini şeytanın oyuncağı etme ki nefis muhasebesinden gafil olmayasın. Kendine istemediğini başkalarına isteme. İçte, uyanıktan da iyisi ol. Hırsın kölesi olma. Kimsenin rızasız ekmeğini yeme. Ekmeğini kimseden esirgeme. Dervişlikten korkma. Nefsinin buyruğundan sakın. Nefsin esenliğini kaybetme. Düşman her ne kadar hakir de olsa onu kolay lokma olarak görme. Evdeki düşmandan kork. Bilgisizle aynı sofrada oturma. Ara sıra kendini birçoklarından daha iyi durumda gör. Boş yere gam çekme. Allah'ın dostluğunun kâlp kırmamaktan geçtiğini bil. Kendini kendi hâinden gafil kılma. Dünya ve ahiret saadatinin bilginin sohbetinden olduğunu bil ve bilgisizden uzak dur, çünkü sohbet, tesir edicidir.

Beyt

پسر هیز از بدان شو پاک محبت • که هم ز محبت و هم ز پاک صحبت
فایده در ویشی از حضرت قدس سره روزی التماس کرد که مراد
 از ویشی و حقیقت در ویشی چیست میفرمودند که در ویشی
 از لیست و دولت ابدی **و اما** در حق در ویشی خواجہ عبداللہ انصاری
 قدس سره میفرمودند که در ویشی خاکست بیخه و آبی بر و ریخته تکف
 پارا در دی و نه پشت پارا کردی این نیز تحقیقت در ویشیت
 بلکه صفت و رسم در ویشیت حقیقت در ویشی با خدا بود
 غافل مباش بکنش از دوست زانکه ^{دوست} در غیب و حضور تو پیوسته حاضر
فایده و هم ایشان قدس سره میفرمودند هر که بخدا حاضرست
 در بهشت نقدست و هر که از خدا غافلست در دوزخ نقد
و ان حضرت اکثر اوقات سکوت بسیار میکردند روزی سبر
 آوردند و میفرمودند که باران حاضر باشید که بار عین بعثت
 و دست شما را گرفته در طلب خود کرد و درها میکرد **در پای**
 آنکه بی نام و نشان بود در او ^{عیان} دست بگرفته مراد عقب خویش ^{کشان}
 اوست دست من و پانزهر جا که ^{فشان} پای کوپان ز پیش میروم و دست
فایده میفرمودند که طلب راسه چیز لازمست که از ان گز
 اول دوام وضو دوم حفظ نسبت سیم احتیاط در لقمه **فایده**
 میفرمودند که این مهم یعنی حصول نسبت نه بکار میشود نه بی
 بکار نمی شود اگر ناقابلست و بی کار نمی شود اگر قابلست **بیت**

و رخصه

*Ey sohbeti temiz kişi kötülerden uzak dur
Zira sohbet hem zehir hem panzehirdir.*

Fâide: Bir gün bir derviş, sırrı kutlu olsun Hazret-i Hacı Bektaş'tan, gerçek dervişliği ve dervişlikten muradın ne olduğunu anlatmasını rica edince buyururlar ki: "Dervişlik ezelidir, devlet ebedi." Dervişlik hakkında Abdullah Ensari, bir derviş, üzerine su dökülmüş, elenmiş bir topraktır; basıp geçenlerin ayağında ne bir ağrı olur ne de bir toz," buyuruyorlar. Bu bile dervişliğin hakikati değildir, olsa olsa sıfatı ve resmidir. Dervişliğin hakikati, Allah'la olmaktır."

*Dosttan bir nefes bile gafil olma, çünkü o,
Senin yokluğunda da varlığında da daima seninledir.*

Fâide: Ve yine buyurdular ki: "Allah'la birlikte olan, peşinen verilmiş cennettir ve Allah'tan gafil olan, peşin verilmiş cehennemdedir."

O Hazret, vakitlerinin çoğunu sükût ederek geçirirlerdi. Bir gün başlarını kaldırdılar ve "Yârân! Huzurda olunuz. Zira Dost, sizinle göz gözedir, elinizden tutup kendine talip olup olmadığınızı bakıyor, sonra sizi kendi hâlinize bırakıyor." dedi.

Rubai

*O ki benim için namı nişanı olmayandı ve gizliydi
Elimi tuttu, beni kendi peşinden sürükledi
Odur her nereye gitsem benim elim ayağım
Raks ederek peşinden gidiyorum, sıkı tuttum elini.*

Fâide: Buyurdular ki: "Talibe üç şey lazımdır: Birincisi, devamlı abdestli olmak; ikincisi, nisbeti yani mürşidine olan bağlılığını muhafaza etmek, üçüncüsü, lokmada dinî hükümlere uyup haramdan kaçınmaktır."

Fâide: Buyurdular ki: "Bu mühimdir (yani nisbet). Ne işle birlikte yürür ne de işsiz olur. Kâmil olmayan bir mürid, mürşidine olan bağlılığını işiyle birlikte yürütemez; kâmil mürit de işsiz olmaz.

Beyt

داد حق را قابلیت شرط نیست • بلکه داد قابلیت شرط است •
فایده • میفرمودند چنانکه عوام را از معصیت اجتناب لازمست
 خواص را از غفلت احتراز واجبست همچنانکه عوام بمعصیت
 مؤخوذ میشوند خواص بغفلت معاتب میگرددند • در خانه کست
 یک حرف بسست **فایده** • میفرمودند که نوره زدن غفلتست
 زیرا که نوره وقتی زند که حاضر نشود اگر چه باشد هیچ
 نوره نزنند بلکه حضور و آگاهی موجب قنای بی شعور بست و در آن
 مقام نوره زدن نمی باشد کسی که نوره می زند حکم جوب نردارد که
 میان آتش افتاده تا نمی باقیست آواز میکند **بیست**
 نرجامی می زند آن قلبیان جوش که خام آوازه دارد و بجنه خاموش
 ز اقول که مرانکار و یارم بر بود • محاسبه شب زنا له من نغفود •
 کم گشت مراناله حوشتم بغوز • چون صمیمه تربسوختم کم کرد •
فایده • روزی این حدیث پیغمبر حکیم میخواندند که افضل ابائنا
 المرءان یعلم ان الله معه حیث کان گفتند صحن تعلیم کافیت
 اگر سالک قایل و مدرک باشد **نظم** یار باست هر کجی هستی •
 جای دیگر چه خواهی ای او بکش • با تو در زیر یک کلمه جواست •
 بس بروای حریف خود را بکش **فایده** • در دست که آدمی را
 رهبرست در هر کاری که هست تا او را در دآن کار و هوس
 و عشق آن کار در درون بخزد او قصد آن کار نکند و آن مراد

*Hakk'ın bağışına (hak kazanmak için) kapasiteli olma kabiliyet şartı yoktur.
Onun şartı, kabiliyet vergisinin ödenmesidir.*

Faide: “Nasıl ki halkın Allah’a itaatsizlikten kaçınması gerekirse, seçkinlerin de gafletten sakınması vaciptir. Ve halk kötülükten nasıl sorumluydu, seçkinler de gafletlerinden dolayı azarlanacaklardır. Anlayana sivrisinek saz.” diye buyurdular.

Faide: Buyurdular ki: “Nara atmak gaflettir. Çünkü hazır olmadıkları anlarda nara atarlar. Şayet her zaman hazır olsalar, hiç nara atmazlar. Huzurda haberli olmak, yok olmayı, kendinden geçmeyi gerektirir ve o makamda nara atmak olmaz. Nara atan bir kimse, ateşin içine düşmüştür. İçinde nem kaldığı müddetçe ses çıkaran yaş odun hükmündedir.”

Beyt

*O kaltaban bir kadehle kaynayıp coşar
Nitekim ham olan ünler, olgunlar susar.*

Beyt

*İşim gücüm tam meşgalem olduğundan beri
Komşular gece nalemde uyuyamazlar
Aşkım alev alınca nalem yok olup gitti
Yaş odun tutuşunca dumanın yok olduğu gibi.*

Faide: Bir gün salat ve selam olsun Hz. Peygamber’in “Kişinin imanının en makbul olanı, nerede olursa olsun Allah’ın onunla olduğunu bilmesidir.” hadisini okuyup “Bir yol sahibinin anlayışı varsa eğer, ona bu ders yeter.” dedi.

Kıta

*Her nerede olursan ol yar (Allah) seninle,
Başka yerde ne ararsın ey serseri?
Bir kilimin altında bile seninle olan o iken,
Yürü git arkadaş (yapabilirsen) yalnız başına ol.*

Faide: Bir insana rehberlik eden şey “dert”tir. Bir işi yapmak için içinde hevesi, derdi, aşkı uyanmadığı sürece insan o işe girmez ve o murat, dertsiz ona kısmet olmaz.

بی در داو را میسر نشود خواه دنیا و خواه آخرت و خواه پادشاهی
و کدایی و خواه علم و حلم و غیره تا حضرت مریم را در دزدی پیداشد
فصد آن درخت بخت نکرد که فاجاءها المخاض الى جذع النخلة او را
آن در درخت آورد و درخت خشک بار داشت تن همچو مریمست
و هر یکی عیس داریم اگر ما را در دزد پیداشد عیس ما بظهور می آید
و اگر در دنیا شد عیس ما هم از آن راه نهانی که آمد باز باصل خود
پیوندد الا ما محرومی ماییم و بی بهره شمر جان از درون بفاقد
طبع از بردن بیرک دیو از خورش بتخته و چشید ناشنا اکنون
بکن دوا که میج تو بزرگ نیست چون شد میج سوی فلک فوت شدوا
فایده میفرمودند که وقتی حضرت خدا جل جلاله بحضرت موسی ام
خطاب کرد که یا موسی مرا روضه و خانه هست از نور که من
آزاجکم انا عرضنا الامانة امانت نهادم در وجود انسانی
و او را دل نام نهادم صورت مرتبه الهیست که واسعت از
جمع موجودات که نظرگاه و جلوه گاه ماست بر نحوای قلب المؤمن
بیت الله و قلب المؤمن عرش الله بس جای آن خانه معرفت الله
و آسمان آن ایمانست و آفتاب آن شوقست و ماهتاب آن
محببت و ابرهای آن فضیلتست و بارانهای آن رحمتست
و دختان آن خدمتست و پرکهای آن طاعتست و میوه های
آن فراستست و روزهای آن اطاعتست و شبهای آن

مختص

İster o murat dünya olsun, ister ahiret, ister padişahlık, ister dilencilik, ister ilim, ister yumşaklık vb. Hazret-i Meryem, doğum sancısı başlamadan o kısmet ağacına gitmedi. Kur'an 19/23 "Doğum sancısı onu hurma kütüğüne getirdi." "O dert (sancı) onu ağaca getirdi (kuru ağaç meyve verdi)." Beden de Meryem gibidir ve her birimizin bir İsa'sı var. Eğer bizde bir dert peyda olursa, İsa'mız meydana gelir. Dert olmazsa eğer, İsa'mız o geldiği gizli yoldan tekrar aslına sığınır da biz nasipsiz ve mahrum kalırız.

Şiir

Can, içerde aç; tabiat ise dışında servet ve sâman içinde.

Şeytan yiyip içmekten mide fesadına uğramış;

Cemşit sabah kahvaltısını bile yapmamış.

Şimdi senin Mesih'in bu yeryüzünde;

Burada bulunduğun müddetçe derdinin devasına bak.

Mesih göğe çıkınca deva da elden gider.³¹

Fâide: Hacı Bektaş buyurdular ki: "Hazret-i Allah celle celaluhu Hazret-i Musa'ya hitap etti, "Ya Musa! Benim bir bahçem ve evim vardır ki onu, Kur'an'da 37/72. ayette: "Gerçekten biz emaneti teklif ettik."³², Hükmünce insanın vücuduna emanet olarak bıraktım ve ona kâlp ismini verdim. İlahî mertebenin sureti olduğundan cümle mevcudattan daha geniştir. "Müminin kâlbî Allah'ın arşı ve evidir." anlamınca bizim nazargâhımız, cilvegâhımızdır." Öyleyse o evin yeri marifettir, göğü imandır, güneşi şevktir, ayı muhabbettir, bulutları fazîlettir, yağmurları rahmettir, ağaçları hizmettir, yaprakları taattir, meyveleri isabetli sezgidir, günleri itaattir, geceleri

31. Bu şiir, Mevlâna'nın Fihi Mâfih'inde de vardır. MEB Yay. İstanbul, 1990. s. 34.

32. "Şüphesiz biz emaneti göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar onu yüklenmek istemediler, ondan çekindiler. Onu insan yükledi. Çünkü o çok zalimdir, çok cahildir (Ahzâb: 72)."

مصیبتست. و آن خانه را چهار درست. یک علم. دوم حلم. سوم
 صبر. چهارم شکر. پنجم مظهر عزرائیلست. و گوش مظهر میکائیل. و
 بینی مظهر اسرافیل. و دهن مظهر جبرائیل. اما ظاهر شدن طوفان
 پر اکند شدن ظلمات حیوانیت بر نفوس انسانی. و باز نا بید
 شدن اوست بلطف ربانی. و ظهور مهدی غلبه کردن عقل قدسیت
 بر کافه انام. و آشکارا شدن دجال غلبه کردن نفس اماره است
 بنفس مطمئنه. و فرود آمدن عیسی هم از آسمان عبارت از رویت
 که هلاک میکند دجال نفس را. و دبه الارض ظهور نفس لوامه
 از نفس اماره. در مقام دل که بیت الحرام از آن عبارتست
 و طلوع شمس از مغرب ظاهر شدن روح اخلاص است بر نفوس
 و بر آمدن دود بید آمدن نفس اماره و تجلی قدریست. و هلاک
 شدن آسمانها و زمین کنایه ایست از فنا یافتن ارواح و اجسام
 بنور وجود حقیقی. و صور نواختن اسرافیل هم عبارت
 از اشراق یافتن روح قدس و ظاهر شدن روح ساری و اجسام
 لطیفیست. و جمع شدن خلایق بر یکجا اشارتست بنبات ایشان
 در عالم بقا. و سفید شدن روی مؤمنان تمثیلیست از منور بودن
 دل ایشان بنور خدای تعالی. و سیاه شدن روی منافقان کنایه
 از محروم بودن نور خدای تعالی بطلب دنیا. و تبدیل شدن آسمانها
 زمین بر موجب یوم تبدل الارض غیر الارض و السماوات که

isyandır.

O evin dört kapısı vardır: Birincisi ilim, ikincisi yumşak huyluluk, üçüncüsü sabır, dördüncüsü şükür.

Göz, Azrail'in görüldüğü yerdir, kulak Mikail'in, burun İsrail'in, ağız ise Cebrail'in.

Tufan'ın çıkması, insânî nefislerdeki hayvanî karanlıkların dağılmasıdır. Tufanın yok olması, Rabbani lütuflardır. Mehdi'nin çıkması, kutsal akılın tüm varlıklara galip gelmesidir. Deccal'in çıkması, kötülüğü emreden nefsin (nefs-i emmare), tüm şüphelerden arınıp rahatlamış nefse (nefs-i mutmaine) egemen olmasıdır. İsa'nın gökten inmesi, ruhun nefis Deccal'ini yok etmesinden ibarettir. Dabbetü'l-Arz, Beytü'l-Haram'ın kendinden ibaret olduğu kâlp makamında, kötülüğü emreden nefisten (nefs-i emmare) hatalarından dolayı kendini kınayıp pişman olan nefsin (nefs-i levvame) baş göstermesidir. Çünkü kâlp gönül kabesidir ki Beytü'l-Haram (Kâbe) ondan ibarettir. Güneşin batıdan doğması, gizliden de gizli ruhun (ruh-i ahfâ) nefisler üzerinde belirmesidir. Dumanın çıkması, kötülüğü emreden nefsin ve Allah'ın kahrediciliğinin görünmesidir. Göklerin ve yerin helak olması, gerçek varlığın nuru ile ruhların ve cesetlerin yok olmasıdır. İsrail Aleyhisselam'ın sûra üflenmesi, kutsal ruhun (ruh-i kuds) doğup parlaması ve gizli ruh (ruh-ı sırrı) ile güzel cisimlerin görünmesidir. Yaratılmışların bir yerde toplanması, onların sonsuzluk âleminde kalıcı oluşlarına işarettir. Müminlerin yüzlerinin ağarması, kâlpplerinin Yüce Allah'ın nuruyla nurlanmış olduğunun bir temsildir. Münafıkların yüzlerinin kara olması, dünyayı talep etmeleri sebebiyle Yüce Allah'ın nurundan mahrum oluşlarının üstü kapalı ifadesidir. Kur'an'da 14/48. ayette "O gün yer, başka bir yere, gökler de başka göklere dönüştürülür." ayeti gereğince göklerin ve yerin dönüşüp değişmesi:

زمینهای طبیعت تبدیل شود بزمینهای نفس و آسمانهای دل مبدل
 شود با آسمانهای روح یعنی هر چیزی که غیر از حقیقت فانی و منعدم گردد
 تا بتجلی کردن خدای تعالی استعداد کامل حاصل کرده باشد که عارفان
 فرموده اند تجلی حق ناگاه آید اما بر دل آگاه آید بسی باید
 دانستن که انسان از عالم معنی بعالم صورت بهنفت طبقه سیر و سلوک
 کرده می آید که طبقاً عن طبق باز بهنفت طبقه سیر و سلوک کرده
 بعالم معنی مراجعت می فرماید طبقه اول را که از اینجا میل بعالم علوی
 می کند جسم و قالب میگویند درین مرتبه سالک عابد و ذاکر است
 و ذکر وی لا اله الا الله است طبقه دوم را طبیعت میگویند درین
 منزله سالک عابد و زاهد است و ذکر وی الله است طبقه سوم
 جد میگویند درین مرحله سالک حامد است و ذکر وی هو است
 طبقه چهارم را نفس میگویند درین مرتبه سالک ساجد است
 و ذکر وی حقیقت است طبقه پنجم را عقل میگویند درین منزله سالک
 آمر و ناهیب است و ذکر وی قیوم است طبقه ششم را قلبی
 گویند درین مرحله سالک عالم و عارف است و ذکر وی حی است
 طبقه هفتم را روح میگویند درین مرتبه سالک حافظ حدود
 الله است و ذکر وی قهار است و روش و رفتار عارفان درین
 صفت طبقه است و هر طبقه بساعتی منسوب است طبقه اول را که
 سمست بواقعها تعلق دارد واقع بر آمدنی را گویند طبقه

tabiatın arzı nefislerin arzına ve kâlbın semaları ruhun semalarına dönüşecek; yani Hakk'tan başka ne varsa yok olacak ki Yüce Allah'ın tecellisine tam bir yetenek elde etmiş olsun. Arifler, *Allah'ın görünüşü aniden gelir, ama bilen ve ayık olan kâlbe gelir*, buyurmuşlardır. Öyleyse bilinmelidir ki insan mana âleminden (kâlp gözü ile görülüp seyredilen âlemden) suret âlemine (beden gözü ile görülüp seyredilen âleme) yedi katta manevi yolculuk ederek gelir. Kur'an'da 84/19. ayette buyrulduğu gibi, *hâlden hâle* gelir ve yine yedi katta manevi yolculuk ederek mana âlemine geri döner. Buyurur ki:

İlk tabaka (tabaka-i ûlâ) ruhlar âlemine (ulvi âlem) burada meyledildiği için, "cisim" ve "kalıp" denir. Bu mertebede salık (tarikât yolcusu), âbid ve zakirdir (yani ibadet ve zikredendir). Zikri de "Allah'tan başka ilah yoktur."dur.

İkinci tabakaya "tabiat" denir. Bu menzilde salık âbid ve zâhittir ve zikri, "Allah"tır.

Üçüncü tabakaya "ceset" denir. Bu merhalede salık hâmid yani şükredendir ve zikri, "Hû (O)"dur.

Dördüncü tabakaya "nefis" denir. Bu mertebede salık secde edendir ve zikri "Hakk"tır.

Beşinci tabakaya "akıl" denir. Bu menzilde salık emreden ve yasaklayandır ve zikri, "Kayyûm"dur.

Altıncı tabakaya "kâlp" denir. Bu merhalede salık âlim ve ariftir. Zikri, "Hayy (diri)"dır.

Yedinci tabakaya "ruh" denir. Bu mertebede salık "hâfız-ı hudûdu'llâh" yani "Allah'ın çizdiği sınırı muhafaza eden"dir ve zikri, "Kahhâr (kahredici)"dır. Ariflerin manevi yolculuğu bu yedi tabaka üzeredir ve her tabaka bir vakte (saate) mensuptur. İlk tabakanın adı cisimdir, olayla (vak'a) alakası vardır. Başa gelen şeye olay denir. İkinci

دوم که طبیعتست بخیالات منسوبست و خیال چیرست که بی فکر دیده
باشد. طبقه سوم که جسدست بر او با تغییر میکنند که دیدن خوابست
طبقه چهارم که نفسست بخاطر منسوبست یعنی الهامیست بد
بی واسطه، ملاحظه طبقه پنجم که عقلست بارادت تعلق دارد
یعنی دانستن و دیدن حقیقت هر شیئی است. طبقه ششم که
قلبست بمعرفت منسوبست یعنی معلوم کردن خیر و شرست از طرف
خدای تعالی و بالتقدیر خیره و شره من الله تعالی. طبقه هفتم که روح
بقنا و بقا متعلقست یعنی از خودی خود کدشتن و برضای دوست
بودنست. طالبان طبقه اول را پیران غیب میگویند افرادند
و اصلان طبقه دوم را نقبا میگویند. عاشقان طبقه سوم را
نجبا میگویند. و عارفان طبقه چهارم را اندما میگویند. و
دانشدگان طبقه پنجم را بدلا میگویند. و خواندگان طبقه ششم
او تاد میگویند. و محققان طبقه هفتم را غوثا میخوانند
تشانند. او تاد چهار تانند. بدلا هفت تانند. اندما دوازده
تانند. نجبا چهل تانند. نقبا شصت تانند. افراد واحد و معلوم
نیست. بس کسانی که در طبقه جسمند از افراد مدد میخواهند
و طالبانی که در طبقه طبیعتند از نقبا مدد میخواهند. و صادقان
در طبقه جسد از نجبا یاری میخواهند. و مجبانی که در طبقه نفسند
از اندما مدد و دلدار میخوانند. و عاشقانی که در طبقه عقلند

tabaka tabiattır, hayallere mensuptur. Hayal, düşünmeksizin görülen şeydir. Üçüncü tabaka cesettir ve onu “rüya” ile tabir ederler. Rüya, uyku esnasında görülendir. Dördüncü tabaka nefstir, hatıraya mensuptur. Hatıra, düşünme aracılığı olmaksızın gönüle gelen bir ilhamdır. Beşinci tabaka akıldır, iradeyle alakası vardır. İrâde yani istek, her şeyin aslını görmek ve bilmektir. Altıncı tabaka kâlpdir, marifete, yani “kaderin hayır ve şerrin Allah’tan olduğunu tanıtip açıklığa kavuşturma”ya mensuptur. “*Ve bi’l-kaderi hayrihi ve şerrihi min Allahi Teala*” ile belirtildiği gibi... Yedinci tabaka ruhtur, yokluk (fena) ve varlıkla (beka) ilgilidir. Yani kendi varlık benliğinden geçip Dost’un rızası üzere olmaktır.

İlk tabakanın taliplerine “gaybın pirleri” derler, “fertler (efrâd)”dir. İkinci tabakaya ulaşanlara “önderler (nukabâ)” derler. Üçüncü tabakanın âşıklarına “soyu temizler (nucebâ)” derler. Dördüncü tabakanın ariflerine “yardımcılar (nudemâ)” derler. Beşinci tabakanın bilenlerine “budalâ (abdallar)” derler. Altıncı tabakanın davetçilerine “evtâd (direkler)” derler. Yedinci tabakanın gerçeğe erenlerine “gavsler (guvesâ)” derler, üç kişidirler. Evtâd dört kişi, budalâ yedi kişi, nudemâ on iki kişi, nucebâ kırk kişi, nukabâ altmış kişidir. “Efrâd”ın ise sayısı bilinmez.

Cism tabakasındaki olanlar, “efrâd”dan meded isterler. Tabiat tabakasındaki olan talipler, “nukabâ”dan himmet dilerler. Cesed tabakasındaki sadıklar, “nucebâ”dan yardım isterler. Nefs tabakasındaki muhibler, “nudemâ”dan imdat ve teselli isterler. Akıl tabakasındaki âşıklar,

از بدلاحت و بارک میخواستند و عارفانی که در طبقهٔ قلیبند از او نادر
 مرد و امتداد میخواستند و محققانی که در طبقهٔ ارفع و حند از غوث نامیده
 صحت میخواستند. الامامان امامی را نام عبدالب و مسند و زارش
 بر بین غوث و ناظر است در ملکوت و واحدی بر سر بر بار قطبست
 نامش عبدالمک و ناظر در ملک و مرتبهٔ این اعلیست از عبدالب
 و خلیفهٔ قطبست و نام غوث عند الله عبد الله است و تا بود همیشه
 اینچنین بود و تا هست همیشه آنچه نیست و دایم انسان کامل
 در دنیا موجود است کر یکی برود یکی بیاید و او قطب عالم انسانیت
 و امام معصومست در زمان خود چنانکه سلطان انبیا صلعم میفرماید
 من مات ولم یعرف امام زمانه فقتل مات جاهلیه و قال الله
 یوم ندعو اهل اناس با ما مهم باد کن روزی که بخواصیم هر که روحی
 ز مردمان به پیشوای ایشان یعنی بنی که بایشان مبعوث بوده چنانچه
 گویند یا اهل التوریه و یا اهل الانجیل و یا اهل القرآن و گفته اند که
 امام جمیع است فردا خلق را بیاوران باز خوانند بجهت کرامت
 عیسی و اظهار شرف حسن و حسین و در کباب از مرتضی علیه السلام نقل میکنند
 در آن روز هر قومی را بخوانند با امام زمان ایشان و کتاب منزل
 بر ایشان و بنیت پیغمبر ایشان قوی دیگر آنکه تعلق انساب بریده کرد
 و نسبت اعمال بماند بس هر که روحی را بکتاب عمل ایشان باز خوانند
 و گویند یا صاحب کتاب کذا و کذا **فایده** الحکمة المسکوت عنها

“budalâ”dan himmet ve yardım isterler. Kâlp tabakasında olan arifler, “evtâd”dan meded ve imtidâd (yardım ve bu yardımın bunun uzun sürmesini) isterler. Ruh tabakasında olan gerçeğe erenler, “guvesâ”dan meded ve himmet isterler.

İki İmam: Abdu’r-Rabb adında olanının vezirlik tahtı gavsın sağındadır, ruhlar ve melekler âlemine bakar; Abdu’l-Melik adında olan da, kutbun solunda bir taht üzerindedir. Tabiattaki bütün varlığa bakar. Abdu’l-Melik, kutbun halifesidir ve rütbesi, Abdu’r-Rabb’inkinden yüksektir.

Gavsın adı Allah’ın indinde “Abdullah”tır. Yani “Allah’ın kulu”dur. Bu böyle olagelmıştır ve şimdi de böyledir. Bu dünyada daima insan-ı kâmil mevcuttur. Biri giderse biri gelir. Ve o, insanlık âleminin kutbudur.

İmam, kendi zamanında masumdur. Enbiyalar sultanı şöyle buyuruyorlar: *“Zamanının imamını tanımadan ölen kimse, cahiliye ölümüyle ölür.”* Ve Yüce Allah diyor ki: Kur’an’da 17/71. ayette: *“Hatırla o günü ki bütün insanları imamları ile çağıracağız.”* yani *“Her insan topluluğunu kendi imamları yani onlara gönderilmiş olan liderleriyle birlikte çağıracağımız günü hatırla.”* “Ya Tevrat topluluğu! Ya İncil topluluğu! Ya Kur’an topluluğu!” diyor. “İmam kelimesi “eme”nin yani ananın çoğuludur” demişlerdir. İsa’ya büyüklük etmek (keramet) ve Hasan ile Hüseyin’in şerefini göstermek için yarın mahlûklar, anneleriyle çağrılacaklar.

Lübâb adlı kitapta Allah’ın rahmeti üzerine olsun Murtaza Ali’den şöyle naklediyor: “O gün her topluluğu kendi zamanlarının imamının adıyla, kendilerine indirilmiş olan kitapla, peygamberlerinin sünnetiyle çağıracaklar.” Bu konuda söylenmiş bir söz de “Soylar arasındaki bağ kesilecek ve amellerin ölçüsü kalacaktır. Demek ki her bir topluluk, kendi amel defteriyle çağrılacak.

اسرار حقیقتست که اهل رسوم و عوام از ادراک آن فاصرند و نمی
 راز با نامه و با خامه نمی یارم گفت . باد و روی و دوزبان را زنگوبه عباد
 روایتست که سید عالم حکم در مدینه طوفی می فرمود و بعضی از اصحاب
 در قدم مبارک حضرت صلعم بودند ضعیفه از خلوت سرای خود بر
 آمد و التماس کرد که بیت الاحران او را مشرف فرما بند اجابت فرمود
 و در آمدند آتش دیدند بر افروخته و فرزندان آن ضعیفه گرد آید
 و بیازی مشغول فقالت یا بنی الله الله ارحم بعاذه ام انا باولادی
 فقال النبی دم بل الله ارحم فانه ارحم الراحمین گفت یا رسول الله
 من دوست نمی دارم که فرزندان خود را در آتش اندازم چگونه
 خدای تعالی بنده خود را در آتش اندازد و هو ارحم بهم راوی
 میگوید که کریم شد رسول خدا و قال هکذا اوحی الله الی بیت
 نه هزارگی که دانی می توان گفت . نه همدری که دریایی توان گفت
فایده میفرمودند که ارواح خداشناس می تواند بود که
 در آن واحد در صد هزار منظر خداشناس امر دخیلی کند بحسب
 اسما و افعال و صفات و ذات **توی** اصل همه پنهان و پیداست
 بافعال و صفات و ذات و اسما **فایده** در بیان اطوار قلب
 ای درویش خدای تعالی قلب را صفت طبقه آفرید چنانکه
 میفرماید مالکم لا ترجون الله و قارا یعنی چه بود شمارا که نمی
 رسید خدای تعالی را از روی و قار و عظمت و قد خلقکم اطوار

Anlatılamayan hikmet, hakikatin sırlarıdır ki merasim ehli ve halk onu anlamaktan âcizdirler ve bilmezler.

*Sırrı yâre mektupla kalemle söylemem (çünkü) arif,
İkiyüzlüye, iki dilliye (riyakârlıktan kinayedir) sır söylemez.*

Rivayet edilir ki Âlemin Seyyidi Allah'ın salat ve selamı üzerine olsun Medine'de dolaşıyorlardı ve sahabeden bazıları onun peşinden gidiyordu. Zayıf ve güçsüz bir kadın, halvethanesinden çıktı ve Hz. Peygamber'i, çadırına davet etti. Daveti kabul buyurup içeri girdiler. İçeri girdiklerinde tutuşmuş bir ateş gördüler; yaşlı kadının çocukları toplanmıştı ve oyun oynamakla meşgullerdi. Ve dedi ki: "Ya nebiya'llah! Allah mı kullarına daha merhametli yoksa ben mi çocuklarıma daha merhametliyim? Nebi (a.s.) dedi ki: "Allah daha merhametlidir, şüphesiz ki o merhametlilerin merhametlisidir." Dedi ki: "Ya Rasulallah! Ben kendi çocuklarımı ateşe atmak istemem. Yüce Allah kullarına karşı en merhametliyken kulunu nasıl ateşe atar?" Rivayet eden diyor ki: "Allah'ın Resulü'nün gözleri yaşardı ve: "Allah bana böyle vahyediyor." dedi.

Beyt

*Ne her bildiğin sır söylenir,
Ne her bulduğun inci delinir.*

Fâide: Yine buyurdular ki: "Ruhlardan Hakk'ın birliğini tanımış olanlar vardır. Hakk'ın birliğini tanıyanların görünümü, isimlere, eylemlere, şekillere ve zata göre, o yüz binden birinde buyruk olarak görünür.

Beyt

*Füillerle, sıfatlarla, zatla ve esmayla gizli
Ya da aşikâr olan her şeyin aslı sensin.*

Fâide: Kâlbın Hâl, Tavırları ve Katmanlarını Anlatır:

Ey derviş! Yüce Allah, kâlbini yedi tabaka hâlinde yarattı. Bu konuda Kur'an 71/13. ayette, buyuruyor: "Size ne oldu ki Yüce Allah'ın vakarı ve azametinden korkmuyorsunuz?" Ayrıca 71/14. ayette ise:

و حال آنکه بحقیقت بیا فرید شما را حال بجال یعنی نطفه بعد زان
 علقه بس قلب را صفت طورست و هر طوری معدن یک کوهرست
 چنانکه سلطان ابنیا صلکم میفرماید الناس معا دن کما دن الذی
 والفضة یعنی ذات انسان معدنهاست چون معدن زر و نقره
 بس طور اول را صدر گویند و آن معدن کوهر اسلامست
 چنانکه حق جل و علا میفرماید افمن شرح الله صدره للاسلام
 بس کیست آنکه فراح کرد خدای تعالی سینه او را برای اسلام
 و مسلمانی فهو علی نور من ربه بس او بر نورست سوی دین اسلام
 و معنیش آن باشد که سینه آن کس را که خدای تعالی فراح کرد ایند
 باشد بنور اسلام بس پر کرده باشد دل او را بحسبیت و الهام خود
 و هرگاه که از نور اسلام محروم و خالی باشد معدن کفر و ظلمت
 می شود چنانکه حق جل و علامی فرماید و لکن من شرح بالکفر و لیکن
 آنکس که سینه او را فراح کرده شد بکفر و شادی نماید بدان فطیهم
 غضب من الله بس برایشان باشد خشم از خدای تعالی و نیز
 جای و ساوس می باشد چنانکه خدای تعالی میفرماید الذی یوسوس
 فی صدور الناس من الجنة والناس آن دیوی که اندیشه های بد
 افکند در سینه آدمیان از دیوان باشد و از آدمیان باشد
 و محل و سوسه صدرست و اما بغیر ازین مرتبه را و سوسه
 نمیکنند زیرا قلب یک حقیقتست در صفت آسمان شیطان

نصف

"Hâlbuki o, sizi gerçekten hâlden hâle geçirerek yaratmıştır." yani önce dölsuyu, ardından kan pıhtısı olarak." denmektedir. Öyleyse kâlbini yedi bölümü vardır ve her bölüm, bir cevherin madenidir. Nitekim enbiyaların sultanı Allah'ın salat ve selamı üzerine olsun buyurur: *"Altın ve gümüş ocakları gibi insanın zatı da maden ocaklarıdır."*

Evet, birinci bölüme "sine" derler ve o maden, İslamın cevheridir. Ve Yüce Allah kimin kâlbini İslam ve Müslümanlık için açmışsa Kur'an 39/22: *"İşte o Rabbinden bir nur üzeredir."* yani İslam dini tarafından nur üzere olur der. Bu, Yüce Allah kimin sinisini İslam nuruyla açmışsa, onun kâlbini kendi sevgisi ve ilhamıyla doldurmuştur, anlamına gelir. İslam nurundan mahrum ve boş olduğu her an, küfür ve karanlıklar madeni olur. Bu konuda Yüce Hakk Kur'an 16/106'da buyuruyor: *"Kim kâlbini küfre açarsa"* yani kâlbini küfre açılmış olan ve bundan mutluluk duyan kimseye bu ayetin devamında buyrulur, *"Allah'ın gazabı onların üzerinedir."* Yüce Allah'ın gazabı onlar için olur. Ve kâbleri vesveselerin mekânı olur. Bu konuda Yüce Allah Kur'an'da 114/5-6. ayetlerde buyuruyor: *"O ki insanlardan cinlerden insanların göğüslerine vesvese verir."* Cinlerden olsun yahut insanlardan, o şeytan, insanların sinesine kötü düşünceler salar. Öyleyse sine, vesvesenin bulunduğu yerdir. Bu mertebenin dışıyorsa vesvese sığmaz; çünkü kâlp, gökyüzünün sıfatında olan bir hakikattir ve

ز صوره ندارد که بر آسمان رود که حق جل و علا میفرماید و حفظنا
 من کل شیطان رجیم و نگاه داشتیم او را از هر شیطان که رانده است
 بنجوم الامن استرق السمع فاتبعه شهاب مبین الا انما کله کوش
 می زنند تا بشنوند بطریق وزوی از ملائکه تا بگویند بر اهل زمین
 بس می رسد او را آتش ظاهر شده و طور دوم را قلب گویند
 و آن معدن ایمانست چنانکه خدای تعالی میفرماید کتب فی قلوبهم
 الایمان کتابت کرده شد در دلهای ایشان ایمان را در محل نور
 عقلست که حق تعالی میفرماید فیکون لهم قلوب یعقلون بهای
 می باشد برای ایشان دلها که تعقل می کنند بآن و محل دیدنست که
 خدای تعالی میفرماید فانها لا تعی الابصار و لکن تعی القلوب التي
 فی الصدور بس بدرستی که کور نه چشمهای ایشانست ولیکن کور
 دلهای ایشانست که در سینه ایشانست که فکر نمی کنند و اعتبار
 نمی آرند و طور سوم را شفاف می گویند و آن محل محبت و عشق
 و شفقتست چنانکه خدای تعالی میفرماید قد شفّعها جبا بحقیقت
 در شد و عشق او در درون دلش و در عشق حسن یوسف محبت
 زلیخا از شفاف بود زیرا دوست خلق از شفاف نمی گذرد و طور
 چهارم را فوادی می گویند و آن معدن مشاهده و محل مکاشفه
 و رؤیتست که خدای تعالی میفرماید ما کذب الفواد ما را
 یعنی دروغ ندید دل محمد صم آنچه دید در شب معراج و طور پنجم

şeytanın gökyüzüne çıkmaya izni yoktur. Yine Şanı Yüce Hakk Kur'an'da 15/17. ayette buyuruyor: *"Kovulmuş her şeytandan onları koruduk."* ve biz onu, her bir kovulmuş şeytandan (yıldızlarla) muhafaza ettik. Ayetin devamında; *"ancak meleklerden hırsızlık yoluyla duyduklarını yeryüzündekilere söylemek için kulak kabartanlara, peyda olmuş bir ateş erişir."* denmektedir.

İkinci katmana ise "kâlp" denir ve o, iman madeninin ocağıdır. Bu konuda Yüce Allah buyuruyor: *"Onların kâlplerine iman yazılmıştır."* ve kâlp akıl nurunun bulunduğu yerdir. Yüce Hakk 22/46 ayette buyuruyor: *"Böylece olsun onlarla düşünüyor kâlbler"* ve kendisiyle aklettikleri kâpleri olsun ve görme yeridir. Yüce Allah ayetin devamında buyuruyor: *"Gerçek şu ki gözler kör olmaz, fakat göğüslerindeki kâpler kör olur."* Çünkü doğrusu kör olan, gözleri değil sinelerindeki kâpleridir; düşünmezler ve ibret almazlar.

Üçüncü katmana "kâlp zarı" denir ve o, muhabbetin, aşk ve yürek zarının bulunduğu yerdir. Bu konuda Yüce Allah 12/30 ayette buyuruyor: *"Gerçekten onun yüreğinin zarına işlemiş."* doğrusu sevgisi (Züleyha'nın) kâlbine işlemiş." Yusuf'un güzelliğinin aşkında Züleyha'nın sevgisi yüreğindeydi. Çünkü mahlûk sevgisi yürekten öteye geçmez.

Dördüncü katmana "gönül" denir ve o, görünüş madeninin ocağı, hakikat ehlinin görme yeridir. Yüce Allah Kur'an'da 53/11. ayette buyuruyor: *"Gönül gördüğünü yalanlamadı."* Yani ona selam olsun Hz. Muhammed'in kâlbî gönlü Mirac gecesi ne gördüyse yalan görmedi."

Beşinci katmana

جبه القلب می گویند و آن محل محبت حق جل و علاست و آن جای محتاج
 خاص است که مهر و محبت صبح مخلوق را در آنجا نمی گنجد چنانکه عارفان
 فرموده اند که المحبت محو المحب بصفات و اثبات المحبوب بذاته یعنی
محبت محو شدن محبت بصفات و افعال و اسماء خود و اثبات محبت
بذات خود و طور ششم را سوید اکویند و آن محل مکاشفات و علوم
 لدنیست که منبع حکمت و خزینه اسرار حقست که خدای تعالی میفرماید
و علم آدم الاسماء کلها و در آنجا چندین علوم و کشف و مشاهده
می شود که ملائکه ازان بی خبر و عاجز می مانند چنانکه حضرت رسول
میفرماید لی مع الله وقت لا بعض ملک مقرب و لا نبی مرسل را
 با خدا و قنیست که نمی گنجد در آنجا سر و سرش مقرب و پیغمبر فرستاد
 و طور هفتم را مهبته القلب می گویند و آن محل انوار تجلی خدا
 تعالیست که حق جل و علا میفرماید و لقد کرمنا بنی آدم و هو آینه
 ما کرامی کردیم فرزندان آدم را و تفصیل انسان سخن بسیارست
 و درین ترجمه بقولی جامع اکتفا میرود صاحب بحر الحقائق قدس سره
 فرموده که کرامت انسان دو قسم است جدائی و روحانی جدائی
 تمام ایشانرا باشد از مؤمن و کافر و آن تجر طینت ایشانست به بدین
 و تصویر در رحم و حسن و صورت و مزاج قریب با عدال و راستی
 قامت و اخذ بیدین و اکل با سابع و تزئین بلجیه و ذواب و تمیز
 بعقل و افهام بنطه و اثبات و حفظ و راه یافتن در حانی دو قسمست

“kâlbın tanesi” denir ve o, Şanı Yüce Hakk’ın muhabbetinin yeri, saygınlığın makamıdır ki hiçbir mahlûkun ışığı muhabbeti oraya girmez. Ariflerin buyurdıkları gibi: “Muhabbet, sevenin hâlleri, eylemleri ve isimleri ile yok olması ve sevilenin zatı ile “ispat” etmesidir.”

Altıncı katmana “kâlbın ortasındaki siyah nokta” denir ve o, hakikat ehillerinin ve Hakk ilimlerinin yeridir. Bilgilerin kaynağı, Hakk’ın sırlarının hazinesidir. Nitekim Yüce Allah Kur’an’da 2/31. ayette buyuruyor: “Allah, Âdem’e bütün isimleri öğretti.” Orada öyle ilimler, açılır ve görünür ki melekler onları anlamaktan âciz, habersizdirler. Bu konuda Allah’ın salat ve selamı üzerine olsun Hazret-i Resulullah buyuruyor: “Allah ile öyle bir zamanım olur ki, o anda araya ne Mukarreb Melek ne de Nebi, Mürsel girebilir.”

Yedinci katmana “güzel kâlb” denir ve o, Yüce Allah’ın görünen nurlarının bulunduğu yerdir. Şanı Yüce Hakk 17/70. ayette buyuruyor: “Şüphesiz ki biz Âdemoğullarını şan ve şeref sahibi kıldık.” İnsanı detaylarıyla anlatmak çok uzun sürer; bu tercümede hepsini içinde bulunduran bir sözle yetineceğiz. Sırrı kutlu olsun *Bahrü’l-Ma’arîf* sahibi buyurmuş ki: “İnsanın şan ve şeref sahibi olması iki kısımdır: bedenen ve ruhen. Beden insanların hepsinde, müminde de kâfırda de vardır. Çamurlarının yoğruluşu, rahimde şekillenme, güzel görünüş, ölçüye yakın mizac, boyun doğru olması, iki elle tutma, parmaklarla yeme, sakalla ve zülüflerle süslenme, akılla ayırt etme, konuşma ile işaret ve yazı ile anlatma, yol bulmadır. Ruhani iki kısımdır:

عامه است و خاصه مؤمن و کافر در آن سز یک اند چون نفع روح در آن
 و اخراج از صلب آدم و استماع قول است بر یکم و انطاف بجواب بلی و عهد
 بر عبودیه و ارسال رسل بر ایشان و انزال کتب برای ایشان و ترغیب
 بمشوبات جنائی و تخویف از عقوبات نیرانی و اظهار آثار قدرت و دلالت
 معجزات برای ایشان اما کرامت روحانیه خاصه آنست که آنست انبیاء
 اولیا و مؤمنان بدان کرامی ساخته از نبوت و رسالت و ولایت
 و هدایت ایمان و اسلام و ارشاد و اکمال و اخلاق و آداب
 و سیرالی الله و فی الله و بالله و عبور بر مقامات و ترقی از مضائق نگو
 بجزبات لاهوتی و فنا از انانیت و بقا بهویت و کراماتی که در حد
 حصر نیاید محمد بن کعب رحمه گفته که کرامات آدمیان ندانست که
 محمد صلکم از ایشانست **شعر** ای شرف دوده آدم بتو
 روشنی دیده عالم به تو • کیست در این خانه که خیل تو نیست
 کیست بر این خانه طفیل تو نیست • از تو صلابی بالست آمده
 نیست بهمانی هست آمده • در صفای سلمی آورده که کرامی ساختیم
 آدمیان را بعرفت و توحید و برداشتیم ایشان را در بر نفس و بحر
 قلب و گفته اند که بر آنست که ظهور دارد از نفوت و صفات و بحر انج
 مستور است از صفای ذات در تا ویلات کاشی مذکور است که بر
 عالم اجساد است و بحر عالم ارواح و برداشتن ایشان در هود و
 ترکیب ایشانست از هود و واسه اعلم روزی دادیم ایشان را از

genel ve birey olarak. Mümin de kâfir de onda ortaktır. Kendilerine ruh üflenmesi, Âdem'in soyundan çıkarılmaları, "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" sözünü duymaları, "evet" cevabını verip kulluk için söz vermeleri, kendilerine resuller gönderilmesi, kitaplar indirilmesi, cennet mükâfatlarına yönlendirilmeleri, ateş azabıyla korkutulmaları, kudret eserlerinin meydana çıkması, mucizelerle kendilerine deliller gösterilmesi... Ruha ait özel olan lütuflara gelince, onunla nebiler, veliler ve müminler şereflendirilip yüceltilmiştir. Nübüvvetten, risaletten, velayetten, hidayetden, imandan, İslamdan, irşattan, kemalden, ahlaktan, adaptan, "Allah için, Allah yolunda Allah'a yolculuk"tan, makamlardan geçmekten, insani sıkıntılardan ilahî cezbelere ilerlemekten, benlikten yok olup hakikatla ebedilik bulmaktan bu lütuflar hadde hesaba sığmaz. Muhammed bin Ka'b demiş ki: "insanoğlu lütfuları bilmez. Bilmezler ki Hz. Muhammed kendilerindendir."

Şiir

Ey Âdemoğullarının kendisiyle şereflendiği ve dünyanın göz aydınlığının sebebi!

Bu evde senin bineğin olmayan ve sana bağımlı yaşamayan kimdir?

Elest (bezmine) senden bir davet geldi de yok, vara misafirliğe geldi.

*Hakâyık-ı Sülemi*³³de 17/70 ayetinin devamını yorumlarken der ki: "Âdemoğullarını bilgi ve Hakk'ı birlemeyle şan ve şeref sahibi kıldık ve onları nefis karasında, kâlp deryasında taşıdık." Burada kara, üzerinde şekillerin görüldüğü şeydir ve derya, zatın hakikatlerinden görünmemiş olandır, denmiştir. *Te'vilât-ı Kâşî*³⁴de "Kara, bedenler âlemi; derya, ruhlar âlemidir. Onların her ikisini de Âdemoğlu yani insanlık üzerinde taşıması, onların su ve topraktan meydana gelmiş olmalarıdır. Allah doğrusunu bilir." diye geçer. Aynı ayette: "Onlara temiz şeylerden rızıklar verdik"

33. Muhammed bin Hüseyin bin Muhammed bin Mûsâ Ezdi (Ebû Abdu'r-Rahmân)'ye ait tefsir kitabı. Hakâyık-ı Tefsir adıyla da anılır.

34. Muhakkık, gerçeği meydana çıkaranlar.

طبیات علوم و معارف و تفصیل ارزانی داشتیم بر بیشتر مخلوقات
 بآنکه ایشان را بعیوب ایشان بینا ساختیم و مستثنی جنس ملائکه اند
 یا خواص ایشان و علم را در تفصیل ملک و بشر مباحث و درود را
 آنچه جمهور اهل سنت بر آنند است که رسد بنی آدم فضلترند از رسد ملائکه
 و رسد ملائکه افضل اند از اولیاء بنی آدم و اولیاء بنی آدم شریفترند
 از اولیاء ملائکه و صلحاء و اهل ایمان از فضلست بر عوام ملائکه و
 عوام ملائکه بهتر اند از فای مؤمنان فستری قدس سره فرمود که
 مراد از بنی آدم مؤمنانند چه کفار را بنص فمن یهن الله فماله من مکت
 از تکریم هیچ بهره نیست و تکریم مؤمنان بدانست که طاهر ایشان را
 بنویسند مجاهدت بیاراست و باطن ایشان را بنحقیق مشاهده
 منور ساخت چنانکه کافه مؤمنان را تکریم عام ارزانی ساخت
 امت حضرت رسول صلعم تکریم خاص اختصاص دادان جمله مرتبه
 رضا که رضی الله عنهم و رضوانه و درجه محبت که بجهنم و بجهنم و به
 شریف ذکر که فا ذکر و فی اذکر کم و علی الجمله این آیت دلیل فضیلت
 رجایی است انسانست که از همه مخلوقات مراتب صافی جهت انکسار
 صفات الهی اوست . بس سیر و سلوک عارفان همینست و
 عارف باید که محل شناس باشد و الله اعلم بین
 آنچه گویم در خور ادراک نیست . مردم اندر حضرت فهم درست
فایده مراتب قلب صفت اول لسانی دوم نفس سوم قلبی

بجای

ve onları yarattıklarımızın birçoğundan üstün kıldık. Onlar, melekler cinsinden de onların ilerigelenlerinden de üstündürler.”

Âlimler, melek ile insanın niteliği üzerinde uzun uzun tartışmışlardır. Sünnet ehlinin çoğunun açıkladıkları, İnsanın resullerinin meleklerin resullerinden daha faziletli olduğu, meleklerin resullerinin insanın velilerinden üstün olduğu, insanın velilerinin meleklerin velilerinden daha mübarek olduğu, halktan güzel işlerle uğraşan iman sahibinin meleklerin halkından faziletli ve meleklerin halkından olanlar müminlerin inançsızlarından daha iyi olduğu yönündedir.

Bir tefsirci şöyle buyurmuş: “İnsanoğlundan gaye, müminlerdir. Kâfirlerin, “Allah kimi alçaltırsa, ona saygınlık kazandıracak kimse yoktur.” 22/18 ayetiyle açıkça belirtildiği üzere, şereflendirilip yüceltmekten nasipleri yoktur. Müminlerin saygı görmeleri, dışlarını iyi çalışma ile süslemeleri ve içlerini iyi görüntülerle aydınlatmış olmalarıdır. Böylece bütün müminlere herkesin saygı göstermesini uygun etti. Salat ve selam üzerine olsun Hazret-i Resul’ün ümmetine ise, özel saygı gösterme ile ayrıcalık verdi. Bunlardan birisi rıza mertebesidir: “...Allah onlardan, onlar Allah’tan razıdırlar...” Kur’an 98/8; birisi muhabbet mertebesidir: “Allah onları sever, onlar da Allah’ı severler.” Kur’an 5/54; zıkr ile şereflendirmedir: “Öyleyse beni anın ki ben de sizi anayım.” Kur’an 2/152.

Bu ayet ve deliller üzerine, onun ilahî sıfatlarının aksettiği saf ayna, bütün yaratılmışlardan insanın güzellikleri kendinden toplamasıdır.”

Tüm ariflerin yaptığı manevi yolculuk işte budur ve arifin bunları bilip tanınması ve bu yoldan yürümesi gerektir. Allah doğrusunu bilir.

Beyt

Söylediğim şey, bizzat senin idrakin dâhilindedir.

Millet doğru anlayışa hasret duyar hâldedir.

Fâide: Kâlbın mertebeleri yedidir. Birinci lisani, ikinci nefsi, üçüncü kâlbî,

چهارم سرک پنجم روحی ششم ضعی صفتم غیب الغیوب اول نور
 بنزست دوم نور کبود سوم نور سرخ چهارم نور سفید ششم
 نور سیاه صفتم نور بی رنگ و بی نشان که آن نور ذات مطلقیت
 مراتب سبعة قلبیه عبارت ازین انوار است اما نور صحن بر مرآت
 قلب منحصر نیست گاه باشد که سالک عالمهای نور بیند و آن نور
 تجلی نباشد یا نور طاعنی از طاعات یا نور خلقی از اخلاق یا نور
 اعتقاد و اخلاص یا نور علم و عمل از اعمال صالحه امام شود
 باید که محلی شناس باشد تا خطا نکند **فایده** حضرت حاجی بکنارش
 ولی روح الله روحه وقتی در عالم روحانیت و فردانیت و بکنایی
 میفرمودند در ویش را که بمقام قطبیت و فردیت رسیده بود ای
 در ویش میخواهی که در حرم مکاشفه و مشاهدۀ ماری التغات
 مکن بعالم ملک و ملکوت و نه بجبروت زیرا که ملک شیطان عالمست
 و ملکوت شیطان عارف و جبروت شیطان واقف پس اگر ازین
 مرتبهاییکی راضی و قانع شوی از مردودان و مهجوران منی
 کس لذت این باده چه داند که نخوردست **فایده** روزی پرسیدند
 از سماع میفرمودند السماء آلت العارفين و طاعة المحبين
 و مقصود الطالبین و قال هم السماء لقوم فرض و لقوم
 سنة و لقوم بدعة الفرض للخالصين و السنة للطالبين
 و البدعة للغاflين قال هم من لم يتحرك بالسماء فليس منی

قال الله تعالی فی الحقیقۃ النفس
 باجسادی ازاد است از تدوین
 حسی و انکسرت بالملک و ملکوت
 و لا بالجبروت

dördüncü sırrı, beşinci ruhi, altıncı gizli, yedinci gizliden gizliler. İlki yeşil nurdur, ikinci mavi, üçüncü kırmızı, dördüncü sarı, beşinci beyaz, altıncı siyah ve yedinci, rengi nişanı olmayan nurdur ki bu, Hakk'ın nurudur. Kâlbın yedi mertebesi, bu nurlardan ibarettir. Ancak nur, yalnızca kâlbın mertebeleri üzerine ait değildir. Kâh olur mürid nûr âlemleri görür ve o, görünüş nuru olmaz. Ya ibadetlerden ibadet nuru, ya huy, ahlaktan nur, ya itikat ya da sevgi nuru, ya ilim ve iyi amellerden amel nurudur. Fakat mürşidin bulunduğu yeri bilmesi gerekir ki yanlışlık yapmasın.

Fâide: Hazret-i Hacı Bektaş-ı Velî kutbiyyet ve teklik makamına ermiş olan bir dervişe, ruhaniyet, teklik ve birlik âlemi hakkında vaktiyle şöyle buyuyur: "Ey derviş! Bizim görünüş ve hakikat sırlarımıza ermek istersen eğer, ne mülk ne ne de büyüklük âlemine iltifat etme Çünkü mülkün, âlimi şeytan; ruh ve meleklerin arifi şeytan ve büyüklenmenin bilgisi şeytandır. Yüce Allah hadis-i kutside buyurdu: "Ey kullarım, haremime girmek isterseniz, ne mülke ne melekûte ve de ceberut'a iltifat etmeyiniz. "Eğer bu mertebelerden zamansız olarak razı ve kâni olursan, benim kovulmuşlarım ve terk olunmuşlarımdan olursun." Bu mertebenin şarabını içmeyen lezzetini ne bilsin?

Fâide: yine bir gün semâ' hakkında soru soruldu. Buyurdular: "Semâ' ariflerin vasıtası, muhiblerin ibadeti, taliplerin maksududur."

Selam olsun Hz. Peygamber buyurdu: "Semâ' bir topluluk için farz, bir topluluk için sünnet, bir topluluk için bid'attir. Muhlisler için farz, taliplere sünnet, gafillere bid'attir."

Selam olsun Hz. Peygamber buyurdu: "Semâ' ile hareketli olmayan, benden değildir."

خدا که سماع مایبازی بنود • سرسبت آلهی که مجازی بنود •
 آنکس که سماع مایبازی بشنود • مرداد بود هیچ نمازی بنود •
فایده در بیان آنکه هر کرا درین عالم کار تمام نشد با وجود چندین
 اله که حق تعالی بوی داده است بعد از آن که التمش نماید از وجه کار
 خواص آمدن نذر قرآنی فرماید من کان فی هذه اعمی فهو فی الآخره
 اعمی **بیت** هر که باشد درین جهان اعمی • هم بود در جهان جان اعمی •
فایده حضرت قدس سره روزی بدرویشان خود از روی مرحمت می فرمودند
 بشیخان دیگر نظر مکن که شیخ راستین منم و صحبت ایشان زبان مند
 زیر آنظر ما آفتابست و مرید سنگ لابدست که سنگ قابل در نظر آفتاب
 لعل شود و نظر ایشان همچو سایه چون سنگ قابل از نظر آفتاب
 بسایه رود لعل شود **فایده** در بیان آنکه سیر و سفر آدمی باید که
 در خود باشد از حالی بجالی اگر جا هست عالم شود و اگر نعلبست
 شاد گردد و اگر متعقبست منبسط همچون سنگ لعل راه رود بجای حرکت
 قدم **فایده** در تفسیر این آیت که ارض الله واسعة که ارض متصرف
 که بخودست و کران همه عقول و ملائکه و ارواح در آن ارض ساکنند
 و مقیم **فایده** در بیان آنکه هر چه از عارف واصل آید آنرا از
 خدای تعالی باید دیدن زیرا که عارف پیش از مرگ مرده است
 و حق تعالی در وی تصرف می کند و در دست قدرت حق همچون
 انبیس چنانکه قلم در دست کاتب **فایده** در بیان آنکه

مخفی

Gerçekten de bizim semâmımız oyun için değildir

İlahî bir sırdır, mecazi değildir

Bizim semamızı oyundan sayan kim ise

Murdardır, birlikte namaz kılması değildir.

Fâide: “Yüce Hakk’ın kendisine göndermiş olduğu bunca vasıtaya rağmen bu dünyada işini halledip bitirmeyenin, vasıtası kalmadıktan sonra elinden ne iş gelecektir?” sözü beyanında Kur’ân 17/72 ayette buyuruyor ki: “*Ve kim bu dünyada körlük ettiyse, ahirette de kördür.*”

Beyt

Bu dünyada kör olan kimse,

Cân âleminde de kördür.

Fâide: Sırrı kutlu Hazret-i Velî, bir gün dervişlerine merhametinden buyurur ki: “Başka şeyhlere bakma çünkü en doğru şeyh benim. Onların sohbeti zararlıdır. Zira bizim bakışımız güneştir, mürit ise ham taştır ve taş, güneşin ışıyla lal yani kırmızı olur. Onların ışığı ise gölge gibidir. Lal olabilecek taş, güneşin ışığından gölgeye giderse lal olmaz. Olgunlaşmaz.

Fâide: Bir âdemin gidiş gelişi, bir hâlden bir hâle olmak üzere kendi içinde olmalıdır. Lal taşının ayağını oynatmadan yürüdüğü gibi, cahilse âlim, kederliyse mutlu, daralmış ise genişleyip rahatlamış olur.

Fâide: “Allah’ın yeryüzü geniştir” Kur’an 39/10; “Allah’ın yeryüzü geniş değil miydi?” Kur’an 4/97 ayetinin tefsirinde bahsedilen, ucu bucağı olmayan, tüm düşünenlerin, meleklerin ve ruhların üzerinde oturup durdukları manevi yeryüzüdür.

Fâide: “Arifliğe ulaşan her ne gelirse onu Yüce Allah’tan bilmelidir. Çünkü arif, “ölmeden önce ölmüştür.” Yüce Allah onu vasıta eder. Kâtibin elindeki kalem gibi o, Hakk’ın kudret elinde bir âlet gibidir.

Fâide:

هر سخنی اگر چه مضحکه و مزاحست و بی حاصل چون آنرا ولی خدا
 گوید جد محض شود و آن سخن بی فایده پر فایده گردد **فایده**
 حضرت قدس سره خود را در واقع از درویشان خود یکی را بنمود
 و گفت هر ولی واصل را که بیایی در حقیقت آن منم مقصود از و
 حاصل کن **فایده** در بیان آنکه غالب آدمی همچون مهمان خان
 ایست که دایما خلق غیبی در آن خانه می آیند و می روند الا خان
 مرده و بنجد چه خبر و آگاهی دارد که در وجه مهمانان نزول می
 مگرد در خانه زنده باشد که از مهمانان خود آگاه شود آن ولی
فایده در بیان آنکه تن آب و گل طیبیان دارد و جان دل
 طیبیان دارد و ایشان انبیا و اولیا و اصفیاء اطباء میگویند
 ازین بخور و زان محو رتاجسم بی رنج باشد و قوت گیرد و
 اولیا نیز می گویند این بکن و آن مکن تا جان صفا یابد
 حضرت ع رکه میفرماید العلم علما علم الابدان ثم علم الابدان
فایده در بیان آنکه اولیا را جهت آن ابدال میخوانند که
 حال و خلق اول مبدل شده اند و خلق حق گرفته که تخلّف و اباد
 چیست ابدال آنکه او مبدل شود * خورش از تبدیل یزدان
فایده در بیان آنکه صحبت اولیای کامل و فوّاء واصل
 عبادت ظاهر مفید ترست و استماع کلامشان بحق موصل تر از
 بیت بگویی صحبت بگردان خدا * بهتر از صد سال بودن در

Bir söz her ne kadar faydası olmayan, gülünecek bir şaka da olsa, onu veliyyullah söyleyince tamamen ciddileşir. O faydasız söz, bütün faydayla dolar.

Fâide: Sırrı kutlu Hazret-i Hacı Bektaş, dervişlerinden birine rüyada göründü. “Bulduğun kavuştuğun her veli hakikatte benim. İsteğini ondan elde et.” dedi.

Fâide: İnsan kâlbî, bir misafirhane gibidir. Gaip halk-ı daima o eve gelir giderler. Donmuş, ölü evin, kendinde konaklayan misafirlerden ne haberi olur? Evde diri olacak ki misafirlerinden haberi olsun. O diri Allah’ın velisidir.

Fâide: Su ve topraktan oluşan bedenın doktorları vardır. Kâlbın canının da doktorları vardır; o doktorlar, enbiya, evliya ve yolu doğru olanlardır. Doktorlar beden sağlıklı olsun ve güç kazansın diye bunu ye, şunu yeme derler. Enbiya ve evliya da bunu yap, şunu yapma derler ki cân arınsın safâ bulsun. Nitekim Hazret buyururlar ki: “El-‘ilmu ‘ilmân ‘ilmu’l-ebdân sümme ‘ilmu’l-edyân. İlim ikidir: Beden ilmi (tıp) ve sonra, din ilmi.”

Fâide: Velilere abdal denilmesi, önceki hâl ve ahlak özelliklerinden değiştirilmiş olup Hakk’ın ahlakıyla ahlaklanmış olmalarındandır. “Allah’ın ahlakıyla ahlaklanın”

*Kimdir abdal? Değişen/değiştirilen ve şarabı,
Yezdân’ın değıştirmesiyle fermente olan kimsedir.*

Fâide: Kâmil evliyaların ve fukarâliğa kavuşanların sohbeti, açık ibadetten daha faydalıdır ve onların sözlerini dinlemek, ilimler öğrenmekten daha çok Allah’a kavuşturucudur.

Beyt

*Allah adamlarıyla olan bir anlık sohbet,
Yüz sene riyazette olmaktan yeğdir.*

فایده در بیان آنکه صحبت اولیا معظمین طاعت و مفیدترین عبادت است زیرا آنچه در مدتها کس با جهاد خود نتواند حاصل کند ساعتی اضعاف آن از صحبت شیخ میسر شود پس نادراحتی تو کس را بی شیخ و استاد تعلیم دهد که الرحمن علم القرآن بر او حکم نباشد که النادر لاحکم له و آن نادر هم برای آنست که دیگران از او بیاموزند

فایده در بیان آنکه شیطان همه راه می زند و علف و دوزخ می کند غیر از اولیا که گرد ایشان نمی تواند گردیدن که لاغویینهم اجمعین الا عبادک منهم المخلصین همه ایشان را در کمراهی دارم مگر بندگان تو از ایشان خالص شده اند از نوایب شرک جلی و خفی اند بلکه از سایه ایشان میکوبند که آن الشیطان لیفر من ظل علی هر که در سایه ولی خدا پناه گیرد و او هم نتواند گردیدن و دلیل برین شخصی یک روز ابلیس را دید بر در مسجد استاده پرسیدش که اینجا چه میکنی گفت درین مسجد زاهدی نماز میکند و خواهم که از راضی بمرم الا عارفی در پهلویش خفته است از ترس وی نمی توانم بمسجد در آمدن اگر او نبودی کار زاهد را بیک لحظه تمام میکردم ازین رو مصطفی صلعم میفرماید نوم العالم خیر من عبادة الجاهل بس چون خواب ایشان به از بیداری دیگرانست همه احوال ایشان را از خیر و شر چنین می باید دانستن خوردن ایشان به از روزی دیگران و خنده ایشان به از گریه دیگران و لاغشان به از جگر

Fâide: Evliyanın sohbeti, en muazzam inanca bağlılık, en faydalı ibadettir. Zira bir kimsenin kendi içtihadıyla uzun zaman boyunca kazanamadığı şeyin iki misli, şeyh sohbetiyle bir saatte kolaylaşır. Ancak nadiren Yüce Hakk'ın "*Rahman, Kur'an'ı öğretti.*" 55/1-2 ayetinde olduğu gibi, bir kimseyi şeyhsiz ve üstadsız olarak eğittiği olur. O şeyhsiz üstadsız çok az yetişen de, başkaları ondan öğrensinler diye çıkar."

Fâide: Şeytan herkesin yolunu keser ve onları cehennem ateşinde yanacak birer çalı çırpı yapar. Sadece evliyalar, onların çevresinde dolaşmak şeytan için mümkün değildir. "*Ancak onlardan muhlis olan kulların hariç*" Kur'an 15/40 yani "*Hepsini saptıracağım; kullarından gizli ve açık şirkten arınmış olanları hariç.*" Hatta şeytan onların gölgesinden bile kaçır: "Gerçekten de şeytan, Ali'nin gölgesinden bile kaçır."

Şeytan, veliyyullahın gölgesine sığınan kimsenin de çevresinde dolaşamaz. Buna örnek olarak, bir şahıs günün birinde İblis'i mescidin kapısında dikilmiş gördü. Ona "Burada ne yapıyorsun" diye sordu. Dedi ki: "Bu mescitte bir zahid namaz kılıyor. Onun yolunu kesmek istiyorum ama hemen yanında bir arif uyumuş ve ben, onun korkusundan mescide giremiyorum. Şayet o olmasaydı, zahidin işini göz açıp kapayıncaya kadar bitirirdim." Bu yüzden Mustafa salât ve selâm üzerine olsun buyuruyor: "*Âlimin uykusu, cahilin ibadetinden hayırlıdır.*"

Mademki onların uykusu, diğerlerinin uyanıklığından daha iyidir, öyleyse onların hâllerini de eğrisiyle doğrusuyla böyle bilmek gerekir. Onların yemek yemesi, diğerlerinin oruç tutmasından, gülmesi diğerlerinin ağlamasından, şakası ötekilerin ciddiyetinden daha iyidir.

چنانکه سلطان انبیا صلعم میفرماید المؤمن انینه تسبیح و صمته
 تهلیل و نومه عبادۀ **فایده** در بیان آنکه بسیاران بصورت
 اولیا آمده اند و گفتار ایشانرا آموخته و در حقیقت ره زنند
 هو که تمیز دارد بایشان سرفرو نیارد ولی را از عهد بشناسد
 چنانکه صراف زر صافی را از قلب تمیز میکند اگر در صورت
 بهمی ماند که المؤمن کبس تمیز **فایده** نقلست که سلطان
 العارفین بایزید بسطامی را قدس سره دو از ده بار از شهر
 بیرون کردند که ملحد و زندیقست و هر بار که از شهر میرفت
 میفرمود خوش شهری که ملحدش بایزید باشد و اکنون همه
 مرید کور آن بزرگند زیرا که تا در حالت حیات صوری بودند
 خلق را مناسبتی با ایشان نبود اکنون روح آن بزرگوار
 بعالم علوی پیوست و در قبرش غیر از سنگ و خاک نیست
 خلق را از جهت کثافت و جهل مناسبتی با سنگ و کلوغحه
 مرید کور آن حضرتند **فایده** بدانکه انسان کامل را بصفات و
 اعتبارات باسامی مختلفه ذکر کرده اند چه راست است شیخ و
 پیشوا و هادی و مهدی و دانا و بالغ و کامل و مکمل و جام جهان نما
 و آینه کبیتی نما و ترپاک بزرگ و اکسیر اعظم و عیسی نیز گفته اند که
 مرده زنده میکند و حضرت گفته اند که آب حیات خورده است
 و سلیمان گفته اند که زبان مرغان میدانند ای درویش تمامی موجودات

Nitekim enbiyalar sultanı Allah'ın salat ve selam üzerine olsun buyurur: "Müminin inlemesi tesbih, susması Allah'ı birlemek ve uykusu ibadettir."

Fâide: Evliya suretinde birçokları gelmiştir. Onlar, velilerin sözlerini öğrenmişlerdir, ne var ki gerçekte yol kesicidirler. Onları gerçek velilerden ayırt eden kimseler, kabul edip de onlara boyun eğmezler. Sarrafın, görünüşte birbirlerine benziyor olsalar bile saf altını kâlp olandan ayırt etmesi gibi veliyi de ahdinden tanırlar. "Müminler akıllıdır, iyiyi kötüden ayırır."

Fâide: Nakledilir ki, Ariflerin Sultanı Bayezid-i Bestami'yi "İnkârcı ve zındıktır." diyerek on iki kez şehirden sürdüler. Ve o, şehirden her gittiğinde "Ne mutlu bu şehre ki inkârcısı Bayezid'dir." buyururdu. Ve şimdi de müritlerin hepsinin gözü, o din büyüğüne kördür. Çünkü yaşarken insanların onunla hiç bir münasebeti yoktu; şimdi ise o ulu insanın ruhu yüce âleme göçmüş, kabrinde taştan topraktan başka bir şey yok. İnsanların yoğun yanlışları ve cehaletleri sebebiyle taşla odunla münasebetleri vardır ve onlar, o Hazret'in değil, mezarının müridleridir.

Fâide: İnsan-ı kâmil, sıfatları yahut itibarı sebebiyle farklı adlarla anılmıştır, hepsi doğrudur: şeyh, önder, hidayetçi, mehdi, bilgiç, ermiş, kâmil, mükemmel, yüksekte bütün âlemi gören, ayna gibi gösteren, panzehir, kimya taşı. Ölüyü dirilttiği için İsa, ab-ı hayat içmiş olduğundan Hızır, kuşların dilini bildiği sebeple Süleyman dahi derler. Ey derviş! Bütün yaratılmışlar

همچون یک شخصت و انسان کامل دل آنست و بعضی گفته اند که تمامت
 موجودات چون یک درختست و آدمیان میوه آنست و انسان کامل
 زبده و خلاصه آن **فایده** قال رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم السعید سعید فی بطن
 امه و الشقی شقی فی بطن امه اگر حال سعید و شقی را و مثال هر دو را
 خواهی که بدانی فرض کن که پادشاهی بود عاقل و عامل و جهاندار
 کامل که او را روح القدس می گفتند و دو پسرش را از دارحمیت
 بدار غریب فرستاد که تحصیل معارف لطیفه و تکمیل فضایل شریفه
 و جمیع اخلاق سنیّه و احراز آداب زکیّه حاصل کنند و دیده را
 طبیعیه غزّاء و جسم را مرکب بر ناء فکر را اتابک مکرم و عقل را
 وزیر معظم جوارح را خدام و قوای را حشم و ذهن را چاشنیک
 معیده را طبّاح بی نظیر جگر را خوانسار لطیف و افعه را فراش
 شریف ابرویش را کمان و کبشانش را چوکان و صورتش را
 یک تیر نشان و هر خاش را یک دل فریب دانه چشمهاش را
 جلّاد خونریز و غمزهاش را خنجر تیز لعلش را مدام و زلفش را
 دام و دندانهاش را کوه و صرعاتش را یک جوهر و دماغش را
 خزینه مستحکم و مزاجش را کلید محکم طبیعت را خازن مکین
 و قوای را خدام امین حافظه را یک غلام خزینه دار و خیال را یک
 جاسوس بی قرار مصوره را نقاش صور محسوسات و مفکوره
 مبانی معقولات ساخت و بین جمله اتباع و اشیاع را همراه ایشان

tek bir şahıs gibidir ve insan-ı kâmil o şahsın kâlbidir. Ve bazıları da bütün yaratılmışların bir ağaç gibi olduğunu söylemiştir. İnsanlar o ağacın meyvesidir ve insan-ı kâmil onun özüdür.

Fâide: Salat ve selam üzerine olsun Resulullah dedi ki: "Sait (kutlu, uğurlu kişi) annesinin karnından itibaren saittir, şaki yani haydut annesinin karnından itibaren şakidir."

Şayet kötü ile iyinin durumunu ve her ikisinin arasındaki farkı bilmek istersen kendisine ruhu'l-kuds denilen akli ile düşünen ve emeli olan, cihana hükmü geçen olgun bir padişah düşün. İki oğlunu güzel eğitim ile erdem, onur tamam etsinler, yüksek ahlak öğretilsinler, temiz bir adap kazansınlar diye hükümdarlık yurdundan gurbet yurduna göndermiş. Gözü parlak bir gözcü, bedeni genç bir binek, fikri muhterem bir atabek, akli muazzam bir vezir, organları hadem, kuvvâyı haşem, ağzı çeşnigir, mideyi eşi bulunmaz bir aşçı, ciğeri hoş bir sofracı, tuvalet bakıcı, pek şerefli bir ferraş, kaşlarını keman (yay), saçlarını çevgân, kirpiklerinin her birini bir nişan oku, benlerini gönül avlayan birer tuzak yemi, gözlerini kan dökücü bir cellat, yan bakışlarını keskin bir bıçak, dudağı şarap, zülüflerini tuzak, dişlerini inci, hislerini mücevher, beyninin içi sağlam, mizacının kilidi kuvvetli, yaratılışı oturmuş mahzun, bilgisi kuvvetli emin, hafızası genç bir hazinedar, hayali bir casus-ı kararsız, tasvirleri gözle görülen suretlerinin nakkaşı, fikirleri zorlu akla uygunluğun temeli olarak.

از داری الملک قدس • بدار الفناء انس • فرستاد • ایشان نیز
باین دیار آمدند • یکچند روز چشم بسته قرار کردند • آخر دیدند که
یک ملکیت دلارا • و شهر بستان جان فرما • چون روضه بهشت صومارش
دلکش • و هرگونه اسباب و لذتش مهیا • و ازین دو برادر یکی برین
میل کرد و دل داد • و غرور و لذتش را تکیه کرد و دست داد •
و دیار پدر و قوم و قبیله را فراموش کرد • بند و نصیحت عقل را
و گفت و گوی فکر را گوش نکرد • خدا مان نیز چه چاره سازند • نه
زاده شان بود چه تدبیر خواصند • خواه ناخواه و چار و ناچار •
کراهی او را همراهی کردند • و گاه گاه بعضی فاد و فتنه او را
منع کردند • و آن قدر که از دست شان می آید در دفع آن مشغول
شدند • اما نتوانستند • و آن یکی دنیا و آلائش را اعتماد نکرد •
و در فکر آن بود که از بهر چه و از برای چه آمد • در تدارک و تنذیر
آن بود • و محبت پدر و دیار خود را فراموش نکرد • و مفرقا
دنیا و مایهها را • و لذت نفیم و غرورش را تکیه نکرد • و فنا و جحش
فهمید و التفات نکرد • آخر الامر از دیار پدر شان رسول ملک
الموت • و الهی نای فوت • برید قایض الارواح • و قاصد مفرق
الاشباح • مکتوب موجب حسرات • و نامه هادم اللذات آورد
بس این دو برادر نیز پیش پدر رفتنی • و ازین جهان بآن جهان
شدنی کردند • و آن یکی که تحصیل کمال یقینی • و تکمیل معارف یعنی میکرد

Bu dünyadan öteki dünyaya hazırlık için yanlarına vermiş, yollamış. Onlar da bu diyara gelmişler. Birkaç gün gözleri kapalı oturmuşlar. Sonra bakmışlar ki bir gönül alan, cana can katan bir şehir. Görüntüsü cennet bahçesi gibi içler açıyormuş, her türlü lezzetli şeyler hazırlanmış duruyormuş. Ve bu iki kardeşten biri buna meyledip gönül vermiş. Zevkine aldatıcılığına kanmış, ona biat etmiş. Memleketini, kavmini, kabilesini unutmuş. Aklın öğütlerini, fikrin sözlerini dinlememiş. Hizmetçiler de ne yapsınlar, nasıl önlem alsınlar? Karşılarındaki şehzadeleriymiş. İster istemez sapkınlığında ona yoldaşlık etmişler. Zaman zaman onun bazı fesat ve fitnesini önlemişler. Ellerinden geldiğince onu defetmeye çalışmışlar. Ama başaramamışlar.

Diğeri, dünyaya ve onun gösterişine güvenmemiş. Ne için, ne amaçla geldiğini unutmamış. Onu tedarik etmeye çalışmış. Baba ve memleket sevgisi aklından çıkmamış. Dünyanın ve içindekilerin yalan ve zıvalıkları, bol miktardaki lezzetleri aklını çelmemiş. Aslını ve gelip geçiciliğini anlamış, dönüp bakmamış.

Sonunda babalarının memleketinden ölüm meleği Azrail babalarının ruhunu teslim almış, ölüm haberini anlatan üzüntü mektup oğullarına ulaşmış. Bu iki kardeş de babalarının yanına gider, bu dünyadan o dünyaya göçer olmuşlar. Kardeşlerden tahsilini olgunlukla eksiksiz olarak tamamlayan

و امر و نهی پدر را بجای آورد. با سبب معرفت سوار شده و تقوای حق را
 زاد راه و اعمال حسنه را حمراء و شمع ایمان در پهلوش و بدرقه و
 هدایت در پیش وین جمله خدم و جمیع حشم خود مسرور و شادان و خوش
 خندان بدیار پدر و قوم و قبیله خود خرامان شدند. ایشان نیز او را
 بمعارف یقینیه محکم و در آداب دینیه مزی و دیدند پس او را در شهر
 روحانیان و در دیار قدوسیان از افراد اعیان و از جمله متقیان
 مشارالیه بالبنان می کردند و آن یکی که بلذات دنیا غرق و شهوات
 او را مستغرق و کاشانه فریشت را فریفته و سرای غرورش را
 مفروز شده بود چون از دار فنا بدار بقا رفتنی کرده و آن زمان
 می بیند و مشاهده میکند آن کسانی را که در پیشش می دویدند
 وین مألوفاتی که او را نکه بانی می کردند و آن اسباب و ماله ها که
 جمع کرده وین سرایها و دارها که بنا کرده و آن دوستان و غلامان
 در بزم و بشارش خدمتها کرده وین ابناء و بنات که از برای ایشان
 جد و جهد صهای کرده و آن جماعت که بمصلحت ایشان سعی و کوششهای
 همشان درین بنجای مانند و خود تنها و غریب و دل خسته و باسته
 می رود و آنانکه از پیش پدرش آمده بودند پریشان می شوند
 و می گویند که ما نتوانیم باین حال و مقال پیش پدر رفتن پس خود
 مانند بی کس و تنها در جای تاریک بی نشان و یکنانه زاد و صفت
 نه مراکب نه مونس هست نه مصاحب نه شمع هست که راه بیند

نه مونس هست

ve babasının emirlerini yerine getirip yasaklarından kaçınan bilgi atına binmiş, Hakk'ın takvasını yol azığı, güzel amelleri kendine yoldaş etmiş, iman mumu yanında, hidayetin uğurlama alayı arkasında, hizmetçisi haşemiyle mutlu mesut, yüzleri güler hâlde, salına salına babalarının memleketine, kavim ve kabilelerine gitmişler. Onlar da onu bilgilerinin doğruluğu ve dinin adabına uyar görmüşler ve onu kutsallar ülkesinde günahsızlar şehrindeki görüntüsüyle ve parmakla gösterilen seçkinlerinden biri yapmışlar.

Dünya lezzetlerine, şehvetlerine dalmış ve onun aslında bir göz yanılsamasından ibaret olan malikânesine kanmış, aldatıcı sarayına aldanmış olan kardeş ise, yalan dünyadan gerçek dünyaya gitme vakti geldiğinde bir bakmış ki bir zamanlar peşinde koşan kişiler, onu koruyup kollayan aşinalar, o biriktirdiği eşyalar ve mallar, şu bina ettiği evler ve saraylar, sağında solunda kendisine hizmet eden köleler ve dostlar, kendileri için çalışıp didindiği oğullar ve kızlar, barış ve düzen getirmeye çalıştığı toplum, hepsi birden orada kalmışlar ve kendi yalnız, bir başına, gönlü yaralı ve ayağı bağlı hâlde gitmiş. Babalarının peşinden gidenler ise perişan olmuşlar. Biz bu duruma dayanamayız, demişler ve o, izi nişanı olmayan karanlık bir yerde, yol azığı yahut bineği olmaksızın bir başına kalmış. Ne bir tanıdık varmış ne arkadaşı. Ne mumu varmış yolu göreceği,

نه رهنمون هست رهنمائی کند. کاه بوا دیهای مهیب و غریب افتد.
 و کاه بکلهها صعب و عجیب. نه بار دارد که دستش بگیرد. نه همراه دارد که
 براه آورد. کاه بشیرها دو چار می شود. کاه بپلنگها. آن بدان طرف
 مجروح و دل خسته میکند. و بن بدین جانب مخزون و شکسته. معطل
 از دست ساقی قهر کاسه عذاب می کشد. و هر ساعت از دست
 حسرت خاک ندامت بسمی پاشد. نه روی دارد که روی پدید بیاورد.
 نه راه داند که باری پیش پدر رود. همچنین در وادی جهالت
 و اله و جبران. و در راه ضلالت عاجز و سرگردان می ماند.
 الهی در امان خود دار ازین بلاها. الهی خلاصی بخش ازین
 ابتلاها. الهی همه کار پیش قدرت تو آسان. الهی همه چیزها در
 حضرت تو یکسان. الهی هزار همچو من کم شده از آفتاب هدایت
 تو بگذره. نه. و هزار هزار سرگشته و سراسیمه از رحمت دریای
 تو یک قطره. نه. مقالید دو جهان در نظر تو. و کلید دنیا و آخرت
 در دست تو. هر که اخوای دنیای دمی. و هر که اخوای آخرت
 و بعضی را هم دنیا و هم آخرت. اگر میخواهی کدایی را شاه سازی
 و اگر خواهی شاه را خاک راه. اقبال هر دولت در دست تو.
 و زوال هر نعمت در خواست تو. الهی پادشاهی برای زبیده که
 هر که را میخواهی می دهی. و از هر که میخواهی می ستانی.
 قل اللهم مالک الملك توفی الملك من تشاء وتنزع الملك ممن تشاء

ne kılavuzu varmış yol gösterici. Kâh ürkütücü, garip vadilere, kâh sarp ve acayip köylere düşmüş. Ne elinden tutacak bir yardımcısı, ne de bir yol göstereni varmış. Kâh aslanlara düşer olurmuş, kâh kaplanlara. Yorgun ve üzgün, bir o yana bir bu yana gider, her saniye kahr sakisinin elinden azap kâsesi içer, her saat üzüntü elinden başına pişmanlık toprağı saçarmış. Babasını görecektir yüzü olmadığı gibi, bir kez yanına gidecek kadar bile yol iz bilmiyormuş. Cehalet vadisinde şaşkın ve sersem, dalalet yolunda başı dönmüş ve âciz, öylece dururmuş.

Allah'ım! Esirge beni bu belalardan. Allah'ım! Kurtar beni bu düşkünlüklerden. Allah'ım! Senin kudretiyyin yanında her iş kolay. Allah'ım! Senin dergâhında her şey eşit. Ben gibi binlerce kaybolmuşa hidayet güneşinden bir zerre ver. Binlerce şaşırılmışa rahmet denizinden bir damla ver. İki cihan hazinesi senin nazarında ... Dünya ve ahiret anahtarı senin elinde ... İstedigine dünyayı verirsin, istedigine ahireti, bazısına da hem dünyayı hem ahireti verirsin. İstersen bir yoksulu şah yaparsın, şayet istersen şahı zelil kılarısın. Her devletin geleceğı senin elinde, her nimetin sonu senin dilemenledir. Allah'ım! Senin padişahlığına yaraşır, her kime dilerse ona verirsin, her kimden istersen çeker alırsın. Kur'an 3/26 buyurur:

و تعز من نشاء و تذال من نشاء بیدک الخزانک علی کل شئی قدر
 بگوای محمد که ای بار خدای مالک الملک عطا میکنی پادشاهی هر که را
 میخواستی و میستانی ملک را از هر که میخواستی و آرجمندی سازی هر که را
 میخواستی بایمان و معرفت چون پیغمبر و متابعان او و خوار و بی نیاز
 میکردانی هر که میخواستی بکفر و نکرت چون ابوجهل و پیروان او
 بدست تست یعنی قدرت تست تحصیل همه نیکیهای از اعطای
 ملک و اعزاز مؤمنان بدرستی که تو بر همه چیز از اعنا و انتراع
 و اعزاز و ازلال توانایی و نزد محققان ملک توفیقست که هر که را
 عطا کرد عزیزد و جهان شد و از قبضه هر که باز گرفت مخذول
 هر دو سر اگشت و شیخ احمد حرب رحه فرمود که این ملک قبول دلها
 و دلها در قبضه قدرت خداوند یکناست هر که قبول قلوب سازد
 او را بنظر عنایت صاحب دلانش بنوازد و هر که از دلها و دوز^{شان}
 بیندازد بشغلات یزان و نکبت و مذلتش بگذارد و در تقصیرها
 آورده که سلطان محمود غزنوی بزبانت امام مقری غزنوی رحه علیه
 آمد ایشان در آن عمر قطب اولیا بوده است دعاء فاتحه نمود در صف
 نعال اسناده از تفسیر تعز من نشاء و تذال من نشاء درخواست
 کرد خواجه امام قدس سره جواب داد که روشنترین وجهی در معنی
 آیه اینست که ترا با هزار و هزار اکرام و عزاز پیش خانه چون
 من که ای آورد و در صف نعال باز داشت و مرا باین کلیم کند

"De ki: Ey mülkün sahibi olan Allah'ım! Sen mülkü dilediğine verirsin. Dilediğinden de mülkü çeker alırsın. Dilediğini aziz edersin, dilediğini zelil edersin. Hayır senin elindedir. Şüphesiz sen her şeye hakkıyla gücü yetersin." Muhakkıkana³⁵ göre burada zikredilen "melik" "tevfik"tir ve kime ihsanda bulunursa iki cihan azizi olur ve her kimin avucundan geri alırsa, dünyada da öbür dünya da da rezil ve rüsva olur.

Şeyh Ahmed-i Harb buyurmuş ki: "Bu melik, kâlpplerin kabulüdür ve kâlppler, tek olan Allah'ın kavradığı kudretindedir. Kâlpplerin kabulü kıldığı kimseyi, gönül alan inayet nazarıyla okşar. Dervişlerin kâlbinden çıkardığını da cehennem alevlerine, kötülüğe ve horluğa atar."

Besâ'ir³⁶ adlı tefsirde nakledilmiştir ki Sultan Gazneli Mahmud, İmam Makarri-yi Gaznevî'nin ziyaretine gitti (kendileri, o asrın velilerinin kutbu idi). Hemen kapının ağzında, ayakkabıların dizili olduğu yerde dikilip Fatıha istedi ve "Dilediğini aziz eder, dilediğini zelil edersin..." 3/26 ayetinin tefsirini rica etti. Sırrı kutlu olsun Hâce İmam cevap verdi: "Bu ayetin en açık yönüyle manası, binlerce ikram ve izzet içinde olan seni, ben gibi bir gedanın evine getirip ayakkabıların dizili olduğu yerde alıkoyması ve bana bu eski kilim ve

35. Muhakkık, gerçeği meydana çıkaranlar.

36. Kur'an ilimleri üzerine yazılmış, "Besâ'iru Zevî't-Temyiz Fi Letâ'ifi'l-Kitabi'l-Aziz" adlı bu eser, "Kâmûsü'l-Muhit" sahibi Firûzâbâdî'ye aittir.

و پای برهنه ملک قناعت بخشید و در صدد ازادی جای داد **ربانی**
 انکو بقناعت آشنا شد • از فیض تعز من نشا شد •
 و انکو زه حرص و آرز پیمود • مقهور تذال من نشا شد •
 و نزد محتقان عزت بشهود لقا و کشف عطاست • و ذلت بحجاب حرمان
 و باز داشت **عطابیت** بکنفس بی او بر آوردن خطاست • چه بگذرد
 بازمانی چه بر است • **فایده** عاشقان و ابدالان آنها باشند
 خدای که می فرماید من ذکر فی اجنبی و من اجنبی عشقنی و من عشقنی
 عشقته و من عشقته قتلته و من قتلته فانا دیته هر گاه که کشته
 خطا حسن جمال وجه الله شد بجیشتی که همه چیز در نظر او هلاک شدند
 و خود هلاک شد در ادراک وجه حق رسید اول بمقام یدعون
 ربهم بالغداة والعشی یریدون وجهه و آخر بمقام کلشن هالک
 الا وجهه و خود را و همه اشیا و موجودات را در وجه الهی آبخنا
 وجه الهی که علم کلمه محمدی صلکم و کلمه آدمیه ازلی و ابدی معدوم
 یافت بس کشته خدا شد هم چون خلیل که کشته اسماعیل بود و لاجرم
 ذات خدا بعد از آن باقی ماند که معشوقست و عاشق از میان برخاست
 و فانی شد اینست معنی انا دیته و اینست معنی ابدال که در حدیث
 دیگر آمده است من که خدایم مثل شوم بین عینیه اولک الابدال
 بالحق که بدل کردند همه اشیا را به طه وجه الهی و کلمه حسن ناستی
 ایشانند که بدلاء امین صحت رسالت صلکم فرمود چون شخصاً

çıplak baldır ile kanaat ülkesini ihsan edip azatlığın göğsüne yerleştirmesidir.”

Rubai

O, kanaatle aşına olan ve

“Dilediğini aziz eder”in feyziyle giden nerde;

Hırs ve hevesiyle yürüyen, “Dilediğini zelil eder”

İle Allah’ın gazabına uğramış olan nerede...

Muhakkıklar görüşünde “izzet”, görerek şahitlik ve bağışlama örtüsünün kaldırılması, ortaya çıkarılması iledir. “Zillet” mahrem olanın üzerinin örtülmesi yani gizlenmesi ve bağışlamayı men iledir.

Beyt

Onsuz bir nefes bile almak yanlıştır.

Ne eğriyle ondan geri kal, ne doğruyla...

Fâide: Âşıklâr ve abdallar. Yüce Allah’ın “Beni anan beni sever, beni seven bana âşık olur, bana âşık olana ben (de) âşık olurum, âşık olduğumu öldürürüm ve öldürdüğüme diyet benim.” kutsi hadisinde bahsettiği kimselerdir. Ne zaman ki her şey onun gözünde yok olur ve kendi de yok olur ve bu hâl ile Allah’ın güzel cemalinin hattının³⁷ öldürülmüşü olur, Hakk’ın cemalinin gerçeğine işte o zaman erer. İlk olarak Kur’an’da 6/52. ayette: “Onun cemalini dileyerek Rablerine sabah akşam dua ederler.” makamından sonra Kur’an’da 28/88’de: “Onun cemali dışında her şey yok olacaktır.” makamına erer. Nefsi de bütün eşya ve mevcudat da ilahî cemaldeki budur, öyle bir ilahî cemaldır ki Muhammed ve Âdem kelimelerindeki ezeli ve ebedi bilgi (ilim) dâhil onda yok olur. “Allah’ın maktulü” olmaya gelince... Halil’in İsmail’in katili olduğundaki gibi... Şüphesiz ardından, maşuk olan Hüdâ’nın zatı baki kalacak, âşık aradan çıkıp yok olacaktır. “Onun diyeti benim”in manası budur.

Ve başka bir hadiste de bahsedilen abdalın manası da budur. Onlar, budalâ’dırlar. Elçilerin emini salat ve selam onun üzerine olsun buyurdu: “Şahıslanmalar

37. Hat kelimesi burada “buyruk” anlamıyla kullanılmış; cemal ve vech kelimeleriyle ilişkili olan “yüzde bulunan tüyler” anlamı, arka planda çağrıştırılmıştır.

و تعینات از میان بر خیزد و کشف حجاب سبحات وجه او کرده شود
چنانکه مدبر حضرت عزت باشد جمیع تعین مخلوقات یکبار سوخته
کرد و عاشق نماند و معشوق باشد عالم بی نیازی و جباری و قهاری
باشد که الجبار المتکبر و لمن الملك الیوم لله الواحد القهار ظاهر کرد
عاشق کشتی پیدا شود و انا دینه یعنی من قایم مقام عاشق خود شوم
و لکن مسم او قتلتم لالی الله تحشرون **فایده** در بیان طریقه در بیان
بدان ای طالب سالک ناطق وی عزیز موافق صادق آنها که بودند
در راه دین لایق وین روایت است از امام جعفر صادق رسالت
براه روان سابق در کوشش خردمندان در رست از دریای معانی
وین ثمره شجره است از بحر صیغت نهانی بعد ازین بدان و آگاه
باش ای عزیز دل و جانی که راه فقر بسیارست و درین راه راه
روان بسیار رفتند و هر مقدمی علامت دیگر و هر عارفی بعبادت
دیگر و هر محقق بی باس دیگر پیدا کرد اما در اصول جز یکی نیست
نیست الحمد لله و حده بس بدانکه آن شاه لولاک و سایر افلاک
سرور فقر او مغر اصغیا و سلطان انبیا صلکم میفرماید که فقر دریای
بی پایانست و آن دریا را هیچ غواصی ندیده است بجز نور حبیب
خدا صلکم و امیر المؤمنین و امام المتقین اسد الله الغالب
علی ابن ابی طالب ره میفرماید که فقر در خست هیچ مرغ روی
بر شاخ او راه نیافته است بجز مرغ روح مصطفی صلکم و حضرت

رحمه

ve ortaya çıkmalar aradan kalkınca, onun cemaline ait ilahî nurlarının üzerindeki örtü açılır, göz alabildiğince Yüce Mevlâ olur, yaratılmışların görüntüleri yok oluverir ve âşık kalmaz, hep maşuk olur. Ve hiçbir şeye muhtaç olmama, kudret, kuvvet ve kahredicilik âlemi olur ki büyüklük sahibi, büyüklüğünü gösteren, açık olur, âşığın katili olma hadisesi ve “Ene diyetuhu” yani “Ben âşığımın kaim-i makamı olurum; Kur’an 3/158; “Eğer, ölmeniz de öldürülmeniz de Allah’ın huzurunda toplanacaksınız.” Ortaya çıkar.

Faide: Dervişlerin Yolu Hakkında

Ey talip yola girip dervişlikte konuşan ve ey gerçeğe içten bağlı muhterem! Din yolunda yararlı işler sahibi olanlar bil ki şunlardır:

İmam-ı Cafer-i Sadık’tan bir rivayettir. Bu önceki müritlere mesajdır. Bu akıllıların kulağında bulunan anlamlar denizinden gelmiş bir inci ve gizli hakikatin deryasından yeşermiş bir ağacın meyvesidir. “Ey gönlümün ve canımın azizi, bil ve ayık ol ki fakrın yolu çoktur ve bu yolda bir hayli yolcu yürümüştür. Her giden başka bir alamet, her arif başka bir ibaret ve her gerçeği arayan başka bir giysiyle ortaya çıkmıştır. Fakat usulde “Allah’ın birliğine hamdolsun.” Ve bil ki o Levlâk’ın³⁸ ve feleklerin hepsinin şahı, fakirlerin serveri, saf ve temiz kimselerin övücü, nebilerin sultanı salat ve selam onun üzerine olsun “Fakr, ucu bucağı olmayan bir denizdir ve o denizi Habibullah’ın nuru dışında hiçbir dalgıç görmemiştir” buyuruyor. Emirü’l-Mü’minin ve İmamü’l-Muttakin Esedü’llâhi’l-Gâlib Ali İbn-i Ebi Talib (r.a.) “Fakr, bir ağaçtır. Mustafa salât ve selam onun üzerine olsun’un ruhunun kuşu haricinde ruhu olan hiçbir kuş onun dalına yaklaşmamıştır.” buyuruyor.

38. Burada “Levlâke levlâk vemâ halaktu’l-eflâk (Sen olmasaydın gökleri yaratmazdım)” kutsi hadisine işareti edilmiştir.

امیر المؤمنین امام حسن رَحْمَه میفرماید که فقر آینه روشنت که هیچ کس
 تاب شعاع آن آینه ندارد و بجز نظر مِصطفی صلعم و حب امیر المؤمنین
 حسین رَحْمَه میفرماید که فقر کوهر قیمتیست و هیچ کس را از وی خبر
 نیست بجز عقل صدر بدر عالم و خلاصه بنی آدم مِصطفی صلعم و حضرت
 امام الزهراء علی زین العابدین رَحْمَه میفرماید که فقر بیشه ایست
 و شیری در آن بیشه بجز مِصطفی صلعم نیست و حب امام الانام
 محمد باقر رَحْمَه میفرماید که فقر طشتیست بر جوهر هر که ترک جان و دل
 نکند ازان خبر نیابد و حضرت امام جعفر صادق رَحْمَه میفرماید که فقر
 نور خداست جل جلاله بر هر کس که روشن شد کمال عشق دریافت
 و حب امام السلام موسی کاظم رَحْمَه میفرماید که فقر دولت باری
 تعالیست هر کس را که این دولت بر سر نهادند سلطنت دنیا و
 آخرت یافت و حضرت امام الفخر اعلی ابن موسی رضا رَحْمَه میفرماید
 که فقر آتشیست هر کس را که این آتش رسید وجود مس خود را
 زر کر داند و حب امام محمد تقی رَحْمَه میفرماید که فقر شرابیست
 هر کس که ازان بچشد تا قیامت در تَجّار بماند و حضرت امام علی نقی
 میفرماید که فقر خزینة باری تعالیست بر هر کس که رسید حیات
 دو جهانی یافت و حب امام حسن العسکری رَحْمَه میفرماید که فقر
 هدایت ربانیتست بهر کس که آن هدایت رسید سفید روی
 دو جهانی یافت و حضرت امام زمان و شفیع زمین و آسمان

Emirü'l-Mü'minin İmam Hasan (r.a.) buyuruyor ki: "Fakr, parlayan bir aynadır ve o aynanın şualarına Mustafa salat ve selam onun üzerine olsun'un bakışı dışında hiç kimse takat getiremez." Emirü'l-Mü'minin Hüseyin (r.a.) buyuruyor: "Fakr, çok değerli bir mücevherdir ve ondan Âlemin Bedri, Benî Âdem'in hülâsası Mustafa salât ve selam onun üzerine olsun'un akl-ı sadrı dışında hiç kimsenin haberi yoktur." Hazret-i İmamü'l-Hümâm 'Ali Zeyne'l-Âbidin (r.a.) buyuruyor ki: "Fakr, bir ormandır ve o ormanda Mustafâ salat ve selam üzerine olsun Onun dışında bir aslan mevcut değildir." Hazret-i İmamü'l-Enâm Muhammed Bâkır (r.a.) buyurur: "Fakr, mücevherle dolu bir leğendir ve canıyla kâlbini terk etmeyenin ondan haberi olmaz." Hazret-i İmam Cafer-i Sadık (r.a.) buyuruyor ki: "Fakr, Allah celle ve celaluhu'nun nurudur. Her kimi aydınlatırsa o kişi aşkın kemalini elde eder." Hazret-i İmamü's-Salam Musa-yı Kâzım (r.a.) buyuruyor: "Fakr, Yüce Bâri'nin³⁹ devletidir. Bu devlet talihi kimin başına kondurulursa, dünya ve ahiret saltanatı bulur." Hazret-i İmamü'l-Fukara Ali İbn-i Musa-yı Rıza (r.a.) buyuruyor ki: "Fakr bir ateştir. Bu ateşin değdiği kimsenin bakırdan olan vücudu altına döner." Hazret-i İmam-ı Muhammed-i Takî (r.a.) buyuruyor ki: "Fakr, bir şaraptır. Ondan tadan kıyamete kadar görünürde kalır." Hazret-i İmam-ı Ali-yi Naki buyuruyor ki: "Fakr, Yüce Bâri'nin hazinesidir. O hazine kime ulaşsa, iki dünya diriliği elde eder." Hazret-i İmam-ı Hasanü'l-Askerî (r.a.) buyuruyor ki: "Fakr, Rabb'in kılavuzluğudur (hidayet). O kılavuzluğa nail olan kimsenin iki dünyada yüzü ak olur." Zamanın İmamı, Yerin ve Gögün Şefaâtçisi

39. Bâri, Allah'ın isimlerinden.

محمد مهدی رَحْمَه میفرماید که فقر و بیدار هستی هر کس که دید خود را
 در میان ندید و حضرت سلطان اولیا و برهان اصغیا حاجی بکناش
 ولی قدس الله بسر العزیز میفرماید که فقر محبتیست بهر کس که تاقت
 بر عرش پرواز کرد و دیگر بداند که فقر درخت باری تعالیست که
 بیخ آن هدایت و زمین آن عشق و آب آن علم و برگ آن حضور
 و ریشه آن شوقست و هر کس که از آن برکی یافت تا قیامت
 او را بس است و هر کس را که بوی آن رسید حیران و واله شد
 و هر کس که در سایه آن جا یافت آفتاب حقیقت بر روی بتافت
 و او از واصلان الهی گشت **رباعی** آنرا که فنا شیوه فقر آیینست
 نه کشف و یقین معرفت ندینست . رفت او ز میان همین خدا ماند خدا
 الغر اذ اتم هوانه اینست **فایده** روزی درویشان از روی
 افاده و استفاده از حضرت حاجی بکناش ولی قدس سره التماس
 کردند که چه می فرماید در حق پیری و مریدی و طالبی و مطلق
 و عاشقی و معشوقی و از هستی و نیستی و نیز هر چیزی که بدنهای
 ماند حضرت قدس سره از روی مرحمت و شفقت میفرمودند که مرا
 حاجت نیست باین مشکلات را جواب دادن که شیخ بزرگوار عالی
 مقدار هر وی حضرت خواجه عبدالله انصاری العلوی قدس سره
 در الهی نامه خود این مشکلات را بالنفاض خوش و دلکش بیان
 میکند و می فرماید **پیر** کردن معلیست **قزانی** کردن دجالت

زنجیر

Hazret-i Muhammed-i Mehdi (r.a.) buyuruyor ki: "Fakr, Hakk'ın didarındır. Arada kendi didarını görmeyen kimse...⁴⁰" Velilerin sultanı, saf ve temiz kimselerin kanıtı Hz. Hacı Bektaş-ı Veli Allah aziz sırrını kutsasın buyuruyor ki: "Fakr, bir himmettir. Bu himmetin ışığının vurduğu kimse arşın üzerinde uçar."

Ve yine biliniz ki fakr, Yüce Bârî'nin ağacıdır. O ağacın kökü hidayet, zemini aşk, suyu ilim, yaprağı gönül huzuru ve saçak kökleri ise şevktir. Ondan bir yaprak edinen kimseye o, kıyamete kadar yeter. Onun kokusunun ulaştığı kimse hayretiyle hayran olur. Onun gölgesinde yer bulan kimse üzerine hakikat güneşi kıyamete kadar ışık salar ve o, Allah'a kavuşanlardan olur.

Rubai

Âdeti nefsi yok etmek (fenâ), töresi fakirlik (fakr) olan kimsenin,

Ne keşfi ne yakini ne marifeti ne de dini olur.

O aradan kalkıp yok oldu da yalnız Hüda kaldı Hüda.

"Fakr tamamlanınca Allah kalır" işte budur.

Fâide: Bir gün dervişler faydalanmak için Sırrı kutlu olsun Hazret-i Hacı Bektaş-ı Veli 'ye "Pirlik-müridlik, talip olmak-matlub olmak, âşıklık-maşukluk, varlık-yokluk hakkında ne buyurursunuz?" diye ricada bulundular. Hazret-i Bektaş merhamet ve şefkatinden dolayı buyurdu ki: "Bu sorulara bizim cevap vermemize gerek yok. Şeyh-i Büzürgvar-ı Ali-mikdâr Hazret-i Hâce Abdullah Ensariyyu'l-Ulvî "İlahîname"sinde bu noktaları güzel ve hoş giden sözcüklerle anlatıyor. Buyuruyor ki: "Pirlik etmek öğretmenlik, Kur'ân'lık etmek yani anlıyormuş gibi Kur'an'dan hüküm vermek Deccallik,

40. Bu cümle metinde eksik.

از غیب سخن گفتن منجیبست • مقام هر کس نمودن مقویست •
 خلق را بحق سپردن غمازیست • زخم باطن زدن جلا دہیست •
 راه ملامت رفتن ضغنا را بدخواهیست • شیوہ کرم بزرگان
 گرفتن بی راحیست • اسرار معرفت فاش کردن دیوانگیست •
 ولی فاش ناکردن مردانگیست • امید ثواب و عطا داشتن
 دکان داریست • دعا کردن لجوجیست • گریه کردن سقاییست •
 صبر کردن در هر بلا مبارزیست • شکر با و برابر بست • نوہ زدن
 غایت دل تنگیست • کرامت خریدن خریست • کرامت فرختن
 سبکیست • جامہ دریدن سبکیست • خود را بزبان خود شکن
 رعنا بیست • یاد کردن خود را بزبان غافل است • طلب
 کردن ثنا عالمیست • اندیشہ کردن جاسوسیست • خاموش
 بودن ناموسیست • شادی کردن از سبک دلیست • اندوہ کین
 بودن از کران جان نیست • فضیلت آشکارا کردن مہجور است •
 دوستی او بلاست • ای من غلام آنکہ بیلای او مبتلاست •
 طاعت از برای بہشت مزدوریست • نیاز مندی شہوت
 پرستیست • عاشقی زندانیست • با خود آمدن مرتد است •
 آرزو مندی مرده دلیست • بہشت جتن منکر است •
 تکلف کردن شوم است • خویش بینی محرومیست • نیکی را
 نیکی خرفا ریست • نیکی را بدی خاکساریست • بدی را نیکی گستا

gaybten haber vermek müneccimlik, herkesin makamını göstermek paha biçicilik, halkı Hakk'a havale etmek gammazlık, içten yaralamak cellatlık, melamet yolunu tutmak, zayıflara kötü niyet beslemek, büyüklerin kerem edişlerini taklit etmek, yakışksız davranmak, marifet sırlarını ifşa etmek delilik, ifşa etmemek yiğitlik, ihsan ve ücret ummak esnafılık, dua etmek inatçılık, göz yaşı dökmek sakalık, her belaya sabretmek mücadelecilik, ona şükretmek denklik, nara atmak gönül darlığının son derecede olması, keramet satın almak eşeklik, keramet satmak köpeklik, vecde gelip giysisini yırtmak hafifmeşreplik, kendini kendi diliyle kırmak kibir, kendini dille anmak gafillik, övgü istemek amelelik, endişeli düşünmek casusluk, susmak namusluluk, sevinmek kâlbın gevşeklighinden, üzüntülü olmak ağırıcanlılıktan, faziletini göstererek herkese yaymak uzak düşmek, onun dostluğu bela, benlik kölesi, onun belasına mübtela, cennet için ibadet etmek ücretli işçilik, muhtaçlık şehvetperestlik, âşıklık tutsaklık, kendi başına gelmek mürtetlik, hırslı olmak duygusuzluk, katı yüreklilik, tasavvuf yolunda hiç ilerlememiş olmak, cenneti aramak münkirlik, gösteriş yapmak uğursuzluk, bencillik mahrumiyet, iyiliğe karşı iyilik harhârilik⁴¹, iyiliğe karşı kötülük rezillik, kötülüğe karşı kötülük⁴² it dalaşı yapmak,

41. Hârhâri: Farsçada bu kelime çene kemiğiyle başka eşeğin sırtının kaşındığı (tumar edildiği) eşek anlamına gelir.

42. Metinde burası "kötülüğe karşı iyilik" diye yanlış yazılmış.

بدی را نیکی آدمی ساریست، تواضع نمودن بیجا رکیست، مرتدی
 خوان خوریست، ولایت دیگران دیدن نظارگیست، از دیگران
 گفتن مصکانه گیر نیست، دیده بسفر مردم داشتن سک نفسیست
 بر دباری کردن محال نیست، خوشتن شناختن بطلایست، تربیت
 در جوانمردی بخیلیست، اگر روح حیات اجساد است، عشق حیات
 فواد است، تصرف در تصوف کاویست، خرسندی نمودن بی محبت
 نومیدی کافریست، خوش خویی سلیمیست، برنگ و بوزین رسوا
 از نامعلوم خوردن هر جایست، از خلق خواستن مشرکیست
 از غیر خدا خواستن کافریست، نیاز نوحه کریست، ناز مشاطه
 کریست، شاهد بازی با غیر خدا انبازیست، زیرکی بی خردیست
 در پیش رفتن چاکیست، در پس رفتن بوالعجیبت، در برابر رفتن
 بی ادبیست، بخود مشغول بودن سردیست، فارغ البال بودن
 بی دردیست، هر مذهب که بتقلید خود را پنداری منافقیت
 ماز با نرا نکریم و قال را، مادر و نرا نکریم و حال را، این همه گفتیم
 نشان هینست، اصل توجید ازین همه بریست، عین حقیقت
 از همه مستغنیست، اصل این کار بی نشان نیست
 مبارز این میدان افتادگیست، مایه این بازار بیاییست
 فلسفست، منتهای این راه را، این همه گفتیم
 هیچ کیست

kötülüğe karşı iyilik yiğit adamlık, tevazu göstermek çaresizlik, mürtedlik (İslam dininden dönmek) hunharlık, diğerlerinin veliliğini görmek seyircilik, başkalarından bahsetmek madrabazlık, kavgacılık, milletin sofrasında gözü olmak köpek nefislilik, tahammül etmek hamallık, nefsini tanımamak işe yaramazlık, cömertliği terbiye cimrilik, ruh cesetlerin diriliği, aşk kâlbini diriliği, tasavvufta tasarruf sığırılık, kanaat edip rıza göstermek azimsizlik, ümitsizlik kâfirlik, iyi huyluluk selimlik, renk ve kokuyla yaşamak rüsvalık, bilinmeyenden yemek vefasızlık, yaratılmıştan istemek müşriklik, Allah'tan başkasından istemek kâfirlik, niyaz ağıtçılık, naz gelin süsleyicilik, güzellere düşkünlük Allah'tan başkasıyla ortaklık, zeyreklik akılsızlık, önden gitmek acelecilik, arkadan gelmek soytarılık, yan yana yürümek edepsizlik, kendiyle meşgul olmak soğukluk, başı dinç huzurlu olmak dertsizlik, taklitle kendini mezhep sanmak münafıklıktır. Biz lafa değil içe ve hâle bakarız. Bu bahsettiklerimiz varlığın nişânesidir. Birliğin aslı bütün bunların üzerindedir. Gerçeğin kendisi ise her şeyden müstağnidir. Bu işin aslı nam u nişanı olmamaktır. Bu meydanın savaşçısı düşkünlüktür. Bu çarşının sermayesi müflisliktir. Bu yolun sonu, kimsesizliktir.

Sen var olma asla, kemal budur, o kadar

Yok ol, visal budur, yok olmaktır, o kadar.

در بیان احوال سید بر طریق عارفان
 مقام اول مقام ثانی مقام ثالث مقام رابع مقام خام مقام سادس مقام سابج
 بر کماله بر کماله بر کماله بر کماله بر کماله بر کماله
 مقام نفس مقام قلب مقام روح مقام سر مقام سرخ مقام سرخ
 فنا فی نفس فنا فی قلب فنا فی روح فنا فی سر فنا فی سرخ فنا فی سرخ
 عالم شهادت عالم برزخ عالم ارواح عالم حبس مجید عالم لاصحه عالم کثرت عالم وحدت
 وارده الشهادة وارده البرزخ وارده الارواح وارده الحبس وارده لاصحه وارده کثرت وارده وحدت
 حاکم الملیح حاکم المجتبه حاکم العشق حاکم الوصل حاکم الفناء حاکم الحیرت حاکم الیقین
 فنا فی النار فنا فی افعال فنا فی صفات مورو فنا فی معنی فنا فی ذات فنا فی الفناء
 در مقام نفس حیوات بیند و در مقام قلب قمر و کواکب و چیزهای
 روشن و در مقام روح شمس و ملالک و در مقام سر تجلی صفات
 و در مقام سر سر تجلی ذات و در مقام سرخ انبیا و اولیا
 و در مقام سر اخفی اشیا راحی و سیر و سلوک عارفان
 ازین وادیهابیر و نیت و همزه
 با عقی منسوبست
 فاضلهم
 مفتی سید جبار فاضلهم
 الشریفة علی بالارکان والطریقة علی
 بالآداب والمعرفة علی بالسلوک
 والخفیة علی بالسر والذی لا یطیع
 علی غیر الله تعالى
 فاضلهم
 فاضلهم
 فاضلهم
 فاضلهم

Arifler Yolunda Yedi Tavrın Açıklanması

Birinci Makam: nefis-i emmare (kötülüğü emreden nefis) = Allah'a doğru yolculuk

İkinci Makam: nefis-i levvame (kendini kınayan nefis) = Allah için yolculuk

Üçüncü Makam: nefis-i mülhime (iyiyi kötüyü ayıran nefis) = Allah yolunda yolculuk

Dördüncü Makam: nefis-i mutmaine (kötülüklerden kurtulmuş nefis) = Allah ile yolculuk

Beşinci Makam: nefis-i raziye (hiçbir şeyden şikâyetçi olmayan nefis) = Allah'a yolculuk

Altıncı Makam: nefis-i marziye (Hakk'ın kendisinde razı olduğu nefis) = Allah'tan yolculuk

Yedinci Makam: nefis-i kâmile (bütün kemal sıfatları kazanan ve öğretici nefis) = olgunluğa ermiş nefis.

Nefs makamı: La ilahe illallah = nefsin fenası

Kâlb makamı: Allah = kâlbın fenası

Ruh makamı: Hû = ruhun fenası

Sır makamı: Hak = sırrın fenası

Sırr-ı sır makamı: Hay = sırr-ı sırrın fenası

Sırr-ı hafî makamı: kayyum = sırr-ı hafinin fenası

Sırr-ı ahfâ makamı = Kadir veya Kahhar

Şehadet âlemi: kırmızı nur = vâridâtü şeriat

Berzah âlemi: mavi nur = vâridâtü tarikat

Ervah âlemi: sarı nur = vâridâtü marifet

Hakikat-i Muhammediyye âlemi: beyaz nur = vâridâtü hakikat

Lâhût âlemi: yeşil nur = vâridâtü içinde karar olmayan

Kesret (çokluk) âlemi: siyah nur = vâridâtü içindeki şeriat

Vahdet (birlik) âlemi: renksiz nur = vâridâtü cem

Meyil Hâli: eserlerin fenâsı

Mahiyet hâli: fiillerin fenâsı

Aşk hâli: dıştaki sıfatların fenâsı

Vuslat hâli: manevinin fenâsı

Fenâ hâli: mananın fenâsı

Hayret hâli: zâtın fenâsı

Bekâ hâli: fenâ da fenâ

Nefis makamında taneler; kâlb makamında ay, yıldızlar ve parlak şeyler; ruh makamında güneş ve melekler; sır makamında sıfatların görünüşleri; sırrın sırrı makamında zatın görünüşü; gizli sır makamında evliya ve enbiya; gizliden de gizlilik makamında yola ait şeyler görür. Ariflerin manevi yolculuğu bu vadilerden dışarı değildir ve her mertebe bir saate mensuptur.

Sırrı kutlu Hazret-i Seyyid Yahya buyurmuştur ki: "Şeriat erkânıyla amel etmek, tarikat adabıyla amel etmek, marifet kâlp ile amel etmek, hakikat ise Yüce Allah'tan başkasının erişemeyeceği sırla amel etmektir."

*Fenâ: Fakr, övüncümdür.*⁴³

Fenâ ender fenâ: Fakr, ki dünyada yüz karalıdır

Bekâ ender fenâ: Fakir küfür söylemeye yakındır

*Bekâ ender bekâ: Fakr tamamlandığında artık Allah kalır.*⁴⁴

43. Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ, II, 87 (h. No: 1835)

44. Her mısra bir hadisi nakleder.

در بیان خواطر اربعه رحمانی و شیطانی و ملکی و نفسانی رحمانی
آنست که امر و حد بطلب علم و جمعیت درین خاطر خطا هرگز نباشد
و رامیل خطا هرگز نباشد و سهیل بن عبدالله قدس سره خاطر اسبیه اول
میخواند و شناخته شود این خاطر بقوت تسلط فہم و ادراک
زایل نشود بدفع دافع ایمن بود و از رفع رافع و شیطانی آن بود
که دعوت کند ب مخالفت حق کما قال اللہ تعالی الشیطان بعد کم الفقر و یأمرکم
بالفحشاء و قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم الشیطان نکذب و یفاد بالشر
وین خاطر را و سواس نیز میگویند و ملکی آنست که امر و حد بجزیر و
تغیر و توجید که باعث صلاح حال ما باشد آن و اینچنین خاطر را
الهام میگویند و نفسانی آن باشد که در آن خطو خط و لغو و
نفس و طبع و هوا بود و خواطر اربعه را بمنزله شرع شریف
موازنه باید کرد اگر ترا بجانب خدا دعوت کند و خاطر دیگر او را
مزامن نشود رحمانی و اگر ترا جذب میکند چیزی یا چیزی و خاطر دیگر
مانع او می شود ملکی و اگر خاطر بیست که در و کراحت و مخالفت
شرع قویم باشد و باندک توجهی زایل کرد و شیطانی و اگر

الحاج و ابرام نمایندگان اسفل نفسانیست

و بر سالک صافی دل که حاضر باشد بحق

آسان بود تمیز میان خاطرها

بنورفیق خداى بسمه

الخياطية دار الفنون
از انعام الله



Dört düşünce: Rahmani, şeytani, melekî, nefsanî'dir. Rahmani düşünce, ilim ve cemiyet talep etmeyi emreden düşüncedir ve bunda asla hata da hataya meyil de olmaz. Sırrı kutlu olsun Süheyl Bin Abdullah düşünceyi "ilk sebep" olarak adlandırır. Ve bu düşünce, anlayış ve idrakin tasallut kuvvetiyle tanınır; def'-i dâfi' ile zâil olmaz; ref'-i râfi'den güvencededir.

Şeytani olanı, Hakk'a muhalefet etmeye çağırır. Yüce Allah'ın 2/268. ayette buyurduğu gibi: *"Şeytan sizi fakirlikle korkutur ve size, çirkinliği ve hayâsızlığı emreder..."* Resulullah salat ve selam onun üzerine olsun buyurdu ki: *"Şeytanın parıltısı aldatıcıdır ve şer ifade eder."* Ve bu düşünceye "vesvâs" da denir.

Melekî olanı, bizim durumumuzun düzelmesine sebep olan doğruluğa ve gerçeğe yönelmemizi emreder. Böyle olan içedoğuşları "ilham" olarak anlandırmak daha uygundur.

Nefsanî olanında nefsin, kuvvet ve isteğinin lezzet ve zevk alması vardır.

Dört düşünceyi şerefli şeriatın terazisinde tartmalı. Eğer seni Hüda tarafına çağırıyor ve diğer düşünceler ona aykırı düşmüyorsa rahmani; eğer seni bir şeye cezbediyor ve başka bir düşünce onu engelliyorsa melekî; eğer onda sağlam inanca aykırılık ve tikslenme bulunuyor, birazcık yönelmeyle dönmüş oluyorsa şeytani; ille de bayağılığa itiyorsa nefsanîdir. Ve Hakk ile huzurda olan gönlü temiz mürit için bu düşünceleri ayırt edebilmek Allah'ın tevfiği ile kolaydır.

